

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

YKSINASUMINEN ELÄKEIÄN KYNNYKSELLÄ:
Näkökulmia noin 60-vuotiaiden työikäisten tulevaisuuden
asumiseen ja palveluihin

Helena Eriksson

Pro gradu -tutkielma

Sosiaali- ja terveyshallintotiede

Itä-Suomen yliopisto

Sosiaali- ja terveysjohtamisen

laitos

Toukokuu 2021

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos

sosiaali- ja terveyshallintotiede

Eriksson, Helena: Yksinasuminen eläkeiän kynnyksellä: näkökulmia noin 60-vuotiaiden työikäisten tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin

Pro gradu -tutkielma, 83 sivua, 3 liitettä (7 sivua)

Tutkielman ohjaajat: FT, dosentti Minna Kaarakainen ja TtM Ulla Kekäläinen

Toukokuu 2021

Avainsanat: yksinasuva, yksinäisyys, eläköityminen, hyvinvointi, asuminen

Yksinasuvien osuus väestöstä on tuplaantunut viimeisten 30 vuoden aikana. Arvion mukaan yksinasuvien määrä nousee 1,5 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä. Tarve yksinasuvien palvelutarpeiden huomioimiseksi on tunnistettu.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yksinasumista eläkeiän kynnyksellä noin 60-vuotiaiden työikäisten kokemana ja saada näkökulmia tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui yksinasumisen ja eläköitymisen ympärille, jonka empiirinen osuus toteutettiin yksilöllisenä puolistrukturoituna haastatteluna (N = 10). Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tulosten mukaan kukaan ei tietoisesti ole valinnut yksinasumistaan. Se liitettiin parisuhteen ympärille elämän tuomana polkuna. Sopivaa kumppania ei tullut vastaan, tai sitten parisuhteet olivat loppuneet eri syistä. Todennäköisesti jatkossakin noin 60-vuotiaat asuvat yksin, elleivät asu työn vuoksi muualla erossa kumppanistaan. Tuloksissa korostui pienituloisten huoli taloudellisesta pärjäämisestä ikääntyneenä, minkä vuoksi eläkkeelle jääntä oli jouduttu pidentämään. Toisaalta työ voi tuoda haluttua sisältöä elämään. Tuloksista nousi esille vapauden tunne ja halu elää oman näköistä elämää. Yksinäisyyden tunne tuli esille erityisesti eronneiden keskuudessa. Asuminen omassa kodissa oli tärkeää jatkossakin, mutta jos vointi heikkenee mahdollisten terveydentilaan liittyvien muutosten vuoksi, oltiin valmiita tekemään muitakin ratkaisuja asumiselle. Kaikki eivät asumisen suunnitelmia ole tehneet vaan eletään tilanteen mukaan. Asuinympäristöön valintaan vaikutti esimerkiksi kunnan veroprosentti, hyvät ulkoilumaastot ja muutkin palvelut. Oman terveyden ylläpito oli tärkeää, ja se yhdistettiin palvelujen tarpeeseen. Mielipiteet hoitopalveluja kohtaan olivat kriittiset, tosin neutraaliakin mielipidettä oli. Tämän lisäksi mietitty se, että millaiseksi tulevaisuuden sote-palvelut muuttuvat uudistuksien myötä.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää hoivan ja asumisen palveluiden suunnittelussa yksinasuville tulevaisuudessa. Jatkossa on tärkeää perehtyä myös palvelujen resurssointiin ja hoidon laatuun.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Health and Social Management

health and social management sciences

Eriksson, Helena: Single living on the eve of retirement age: insights into the future of housing and services for working aged people around the age of 60

Master's thesis, 83 pages, 3 appendices (7 pages)

Thesis Supervisors: PhD, docent Minna Kaarakainen and MSs Ulla Kekäläinen

May 2021

Keywords: living alone, loneliness, retiring, wellbeing, living

The proportion of people living in single households has doubled in the last 30 years. It has been estimated that the number of people living alone will reach 1,5 million by the year 2050. The need to recognize the services needed by this group of people has been identified.

The aim of this thesis is to examine single living around retirement age as experienced by working aged people near the age of 60 and to gain insight into the future of housing and services. The theoretical framework of the study was constructed around single living and retirement. The empirical part was implemented as individual semi-structured interviews (N=10). The material was analyzed using data-driven content analysis.

The results show that none of the subjects consciously chose to live alone. Living alone was seen as a life path closely connected to life partnership. A suitable partner was not found or the relationships had ended for various reasons. Most likely the 60-year-olds will continue to live alone, unless they live elsewhere for work related reasons. The low income households' concern for their financial well-being was highlighted in the study. This was often a reason for postponing retirement. On the other hand, work can provide desirable content to one's life. The results highlighted the feeling of freedom and the wish to live a personal looking life, but the feeling of loneliness showed up especially amongst the divorced. Living independently was seen as an important factor, but in case of weakening health there was willingness to consider other options. Maintaining one's health was considered important and linked to need for services. The opinions towards care services were critical, however, there were neutral opinions as well.

Research results can benefit the planning of care and housing services for single-living people in the future. It will also be important to look into the resourcing of services provided and the quality of care.

Sisältö

1	Johdanto.....	6
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	6
1.2	Tutkimuksen tarkoitus.....	8
2	Yksinasuva	9
2.1	Yksinasuvan määritelmä	9
2.2	Yksinasumisen syitä.....	11
2.3	Yksinasumisen taustat.....	13
2.4	Yksinäisyyden tunne	14
2.5	Yksinasuvien haasteita	17
3	Myöhempi elämänvaihe ja asuminen	20
3.1	Eläkeiän kynnyksellä	20
3.2	60-vuotias vai kolmas ikä	22
3.3	Asuminen eläkeiässä	23
3.4	Vanheneminen ja tulevaisuus.....	24
4	Tutkimuksen metodologiset ratkaisut.....	26
4.1	Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat.....	26
4.2	Haastattelututkimus	28
4.3	Aineiston hankinta	29
4.4	Aineiston analysointi.....	32
5	Tulokset.....	37
5.1	Haastateltavien taustatiedot.....	37
5.2	60-vuotiaan työikäisen yksinasujan elämäkokemus	37
5.2.1	Yksinasuja yksilönä	38
5.2.2	Resurssit.....	43
5.2.3	Haasteet.....	47
5.3	Tulevaisuuden asuminen ja palvelut.....	51
5.3.1	Haaveet ja suunnitelmat.....	52
5.3.2	Itsenäisyys.....	57
5.3.3	Pelot ja mielipiteet	59
6	Pohdinta.....	65

6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	65
6.2	Tulosten tarkastelua	69
6.3	Päätelmät ja jatkotutkimusaiheet.....	74
	Lähteet.....	78

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

Liite 2 Tiedote tutkimukseen osallistuvalla sekä suostumuslomake

Liite 3 Tieteellisen tutkimuksen tietosuojaseloste

Taulukot

Taulukko 1	Esimerkki tutkimusaineiston redusoinnista.....	35
Taulukko 2	Esimerkki ryhmittelystä ja alaluokkien muodostamisesta.....	36
Taulukko 3	Esimerkki aineiston abstrahoinnista.....	36

Kuviot

Kuvio 1	Aineiston luokittelurunko ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.....	38
Kuvio 2	Aineiston luokittelurunko toiseen tutkimuskysymykseen.....	52

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tällä hetkellä yli miljoona suomalaista asuu yksin ja kyseessä on kasvava ilmiö. Yksinasuvien osuus väestöstä on tuplaantunut viimeisten 30 vuoden aikana. On arvioitu, että yksinasuvien määrä nousee 1,5 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä. Myös muissa Pohjoismaissa ja Euroopassa yksinasumisen määrä on yleistynyt. Vaikka yksinasuminen on yhä yleisempää Suomessa, niin jostakin syystä aihe ei ole herättänyt sen suurempaa keskustelua yhteiskunnassamme ainakaan vielä. Yksinasumisen yleistyessä on tärkeää ottaa ilmiö mukaan keskusteluun. (Tamminen 2019, Suomen Virallinen Tilasto SVT 2020a.)

Yksinasuminen on lisääntynyt suhteellisesti eniten alle 30-vuotiaiden keskuudessa. Vuonna 2009 alle 30-vuotiaista 20 prosenttia asui yksin, kun vuonna 2019 yksinasuvien osuus ikäryhmästä oli 27 prosenttia. Yksinasuminen on edelleen yleisintä yli 75-vuotiaissa, joista melkein joka toinen asuu yksin. Suhteellisesti iäkkäiden yksinasumisessa ei ole suurta muutosta. Vuonna 2009 iäkkäiden yksinasujien osuus oli 49 prosenttia, kun vuonna 2019 ikäryhmästä 47 prosenttia asui yksin. Vuonna 2009 suuriin ikäluokkiin kuuluvat olivat 60–64-vuotiaita ja he olivat työikäisen yksinasuvan väestön suurin ikäryhmä. Kaikkiaan yli 70-vuotiaita yksinasujia oli vuonna 2019 noin 74 000 enemmän kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. (SVT 2019.)

Klinenberg (2012) on kuvannut yksinasuvia koskevassa artikkelissaan ja tuonut esille sen, että yksinasuminen ei sinällään merkitse ongelmallista elämäntilannetta tai hyvinvoinnin vajetta. Se voi olla osoitus vauraudesta tai hyvinvoinnista silloin, kun yksinasumiseen on taloudellisia ja terveydellisiä mahdollisuuksia. (Klinenberg 2012.) Kauppinen työryhmineen (2014) on tuonut esille sitä, kuinka yksinasuvat ovat heikommassa asemassa eri mittareilla arvioituna kuin ei-yksinasuvat tutkiessaan yksinasuvien hyvinvointia. Haataja (2014) on tehnyt tutkimuksen Yksinasuvana EU:ssa – taloudellinen riski vai mahdollisuus, jossa tulee esille pienituloisten yksinasuvien haasteet. Borg (2016) on tutkinut yksinasuvien helsinkiläisten kokemaa hyvinvointia ja Borg ja Hieta-niemi (2016) yksinasuvien taloudellista toimeentuloa Helsingissä. Yksinasuvilla on keskimäärin

pienemmät tulot kuin ei-yksinasuvilla. Myös työllisyysaste on yksinasuvilla alhaisempi ja toimeentulon ongelmat ovat yleisempiä kuin muilla. (Borg & Hietaniemi 2016, 158.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan yksinasumista eläkeiän kynnyksellä noin 60-vuotiaiden työkäisten kokemana ja saadaan näkökulmia tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin. Tutkimuksessa tulee esille myös yksinasumisen haasteita, mahdollisia yksinäisyyden tunteita ja eläkkeelle siirtymisen aikaa. Tutkielmassa tulee esille myös yksineläjien talouspuoli ja yleinen hyvinvointi. Terämä työryhmineen (2018, 9) on tuonut valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisussaan esille sen, että yksinasuminen yleistyy osana väestörakenteen muutosta. Yksinasuvat eivät ole yhtenäinen ryhmä, josta voisi tehdä yleistettyjä johtopäätöksiä tai yksiselitteisiä politiikkasuosituksia. On tärkeää, että tarkastellaan yksilöitä, heidän lähtökohtiaan ja toiveitaan sekä tunnistetaan yksinasuvien keskuudessa ne, jotka ovat ensisijaisesti tuen tarpeessa. (Terämä, Tiitu, Paavola, Vainio, Määttänen, Miettinen, Kontula & Hiilamo 2018, 9.) Tällä tavoin pystytään huomioimaan yksinasuvien palvelujen tarpeen rakennettakin, kun tunnistamme millaisia asioita yksinasumiseen liittyy.

Ihmisten keskusteluissa yksinasuminen liitetään usein yksinäisyyteen (Borg 2017). Ihmiset reagoivat kuitenkin yksinäisyyteen eri tavoin. Toisille siitä tulee voimakasta pahaa oloa, riittämättömyyden tunnetta ja elämästä sulkeutumista. Toisille yksinäisyys tuo tullessaan halun selvittää, näyttää muille paremmuutensa uramenestyksen, todellisten tai näennäisten ystävyyssuhteiden, saavutettujen tutkintojen ja suoritusten tai kalliiden hankintojen kautta. (Junttila 2018, 79.)

Eläkkeelle siirtyminen voi olla suuri elämänmuutos. Vuosikymmenten työssäolo loppuu ja jokin uusi aika on edessäpäin. Henkinen ja fyysinen tilanne muuttuvat, taloudellinen tilanne muuttuu ja yhteiskunnallinen asema muuttuu. Muutos voi olla helpotus etenkin, jos työelämää ovat leimanneet työpaikkakunnan, organisaation tai työtehtävien muuttumiset, irtisanomiset ja pakoksi koettu uuden oppiminen. Nämä ovat melko yleisiä nykyajan työpaikoilla. Muutos eläkkeelle jäämisessä saattaa kuitenkin myös kauhistuttaa, koska esimerkiksi selviytyminen taloudellisesti, yksinäisyys ja oma rooli ja sen merkitys lähipiirille mietityttävät. (Pääkkönen 2017, 4.) Moni aktiiv-

vista työelämää viettänyt ihminen pysähtyy eläkkeelle jäädessään kuin seinään. Keskusteluja työyhteisön kanssa ei enää ole ja organisaation yhteiset tapahtumat ovat poissa. Tilalle on tullut yksinoleminen tai lisääntynyt aika puolison tai muun asuinseuralaisen kanssa kotona. Tässä vaiheessa jotkut alkavat harrastamaan jotakin aikaa vievää virkistävää harrastusta, mutta muutosvaihe voi myös altistaa masennukselle. (Nevalainen 2009, 29.)

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yksinasumista eläkeiän kynnyksellä noin 60-vuotiaiden työkäisten kokemana ja saada näkökulmia tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin. Tarkoituksena on löytää erityispiirteitä tästä suuresta ikäryhmästä.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisena noin 60-vuotiaat työkäiset yksinasuvat kokevat elämänsä?
2. Millaisia ajatuksia noin 60-vuotiailla työkäisillä yksinasujilla on tulevaisuuden asumisesta ja palveluista?

2 Yksinasuva

2.1 Yksinasuvan määritelmä

Yksinasuva- tai yksineläjä- käsitteen määrittelemisen tutkimuksissa on monitasoista. Useissa yksinasuvien määritelmässä nousee esille kaksi asiaa, eli parisuhde ja lapset tai niiden puuttuminen. Yksinasuja voi olla naimaton, eronnut, ilman parisuhdetta elävä, leski, yksinhuoltaja, lapse- ton tai kotoa pois muuttaneiden lasten vanhempi. Yhteistä näille määritelmille on se, että ne kuvaavat jonkin elementin puuttumista, mikä voi olla merkki yksinasumisen leimautuneesta ase- masta. (Dakash 2016, 106.)

Yksinasuvia voidaan tarkastella tilastoista asuntokunnittain, osuutena väestöstä, perheväestön määrän muutosten tai siviilisäädyn muutosten kautta. Yksinasuminen voi olla koko elämänmit- tainen tai vain tietty vaihe elämässä. (Borg & Keskinen 2017.) Tässä tutkimuksessa yksinasuva on asumisperusteinen määritelmä yhden hengen kotitalouksille. Samaa määritelmää on käytetty Yksin osana elinkaarta- hankkeessa. Se ei poissulje sosiaalisia suhteita, myöskään parisuhdetta, kun toinen asuu pääosin omassa taloudessa. Yksinhuoltajia ei lueta yksinasuviksi, jos taloudessa asuu säännöllisesti rekisteröityneenä muita, esimerkiksi alaikäisiä lapsia. (Terämä ym. 2018, 9.)

Mäkinen (2008) määrittää yksinasujan henkilöksi, jolla ei ole puolisoa eikä lapsia. Tilastokeskuk- sen perheaseman määritelmän (1983) mukaan yksinasuja on perheisiin kuulumaton ja asuu yk- sin (SVT 2020b). Asuntokuntatilastoissa Tilastokeskus käyttää yksinasuvasta määritelmää yhden hengen asuntokunta (SVT 2020c). Haataja (2014) määrittää yksinasuvan yhden hengen ruoka- kunnaksi. Yksinasuva ei jaa kotia eikä kotielämää kenenkään kanssa, mutta hänellä voi olla pari- suhde (Jamieson & Simpson 2013, 5–6; Borg & Keskinen 2016). Arkikielen nimitys yksinasuvalle on nykyisin suomen kielessä sinkku, joka tarkoittaa naimatonta henkilöä, joka ei ole avioliitossa tai muussakaan vakituudessa parisuhteessa (Pietilä 2013).

Joutsenniemen (2007) mukaan siviilisäädystä ei pysty enää päättelemään ihmisen asumismuo- toa. Lesket, eronneet ja naimattomat saattavat siltikin asua yksin, mutta yhtä lailla he voivat asua

jonkun muunkin henkilön kanssa, esimerkiksi omien lasten tai vanhempien kanssa. (Joutsenniemi 2007.) Väestön yksinasuminen on yleistynyt ja yleistyy edelleen. Vuonna 2018 jo 44 prosenttia oli yhden hengen asuntokuntia, kun 1900-luvun alussa yksinasujat muodostivat noin kolmanneksen asuntokunnista. Yksinasuminen vaihtelee alueittain. Vuonna 2019 yksinasuvien määrä kasvoi edelleen tuoden edelliseen vuoteen verrattuna noin 30 000 yksinasuvaa lisää, mikä tarkoittaa 2,5 prosenttiyksikön lisäystä. Kymmenessä vuodessa yksinasuvien määrä on kasvanut eniten alle 30-vuotiailla ja yli 65-vuotiailla. Vuonna 2019 yksinasujia oli yhteensä yli 1,2 miljoonaa. (SVT 2018; SVT 2019.)

Euroopan unionin alueella suurin osa yksinasuvista on siviilisäädyltään naimattomia, joka neljäs on eronnut ja joka kolmas leski. Maakohtaisessa vertailussa yksinasuvien siviilisäädystä on paljon eroja, esimerkiksi Pohjoismaissa yli 70 prosentin siviilisäätö on naimaton. (Haataja 2014.) Suomessa yksinasuvien naimattomien miesten osuus on lähes kolmannes ja yli yksi kymmenesosa on eronneita. Naisten kohdalla yksinasuvien naimattomien naisten osuus on noin 20 prosenttia ja eronneita on noin 15 prosenttia. Leskien osuus yksinasuvista naisista on noin 15 prosenttia ja miehistä noin neljä prosenttia. (Kauppinen, Martelin, Hannikainen-Ingman & Virtala 2014.)

DePaulon ja Morrisin (2005) mukaan kulttuurissa ja tieteessä puolueellinen suhtautuminen yksinasuviin jää huomaamatta. He käyttävät yksinasuvasta nimitystä sinkku, singlenismi. Sinkkuus statuksena on stigma eli häpeämerkki, eikä sitä osata tiedostaa. (DePaulo & Morris 2005.) Bruckmullerin (2012) mukaan asetelma, jossa parisuhteessa olevien ryhmän status on korkeampi kuin sinkkujen, leimaa sinkkuja (Bruckmuller 2012). Kulttuuriseen ihanteeseen kuuluu perhe tai parisuhde, josta käsin määritellään muutakin. Muut sosiaaliset suhteet perheen tai parisuhteen ulkopuolella näyttäytyvät helposti korvikkeena. Vaikutelmaa vahvistaa sekin, että pariskunnat usein myös sulkevat kaikki muut kuin toiset pariskunnat sosiaalisesta piiristään. (Ojala & Kontula 2002, 32.) Kontula (2018) kirjoittaa väestöliiton kyselyyn vastanneista yksinasuvista, että vain 16 prosenttia ei kokenut olevansa epätasa-arvoisessa asemassa perheellisiin verrattuna. DePaulon ja Morrisin (2005) mukaan yksinasuvien (sinkkujen) ajatellaan olevan henkisesti epäkypsempiä,

ujoja, yksinäisiä, itsekeskeisiä ja joustamattomia verrattuna pariskuntiin. Sinkkuihin liitetään myös itsenäisyyttä, sosiaalisuutta, hauskanpitoa ja flirttailua. (DePaulo & Morris 2005.)

2.2 Yksinasumisen syitä

Noin sata vuotta sitten maatalousyhteiskunnan aikana naiset jaettiin selvästi kahteen ryhmään, aviovaimoihin ja puolisolittomiin naisiin. Silloin oli luokkayhteiskunnan aikakausi. Jos nainen solmi avioliiton, niin siinä kohosi vaimojen ryhmään. Sen aikaisen yhteiskunnan sekä miehet että naiset pitivät aviovaimoa naimatonta naista arvostetummassa asemassa. Jos avioliitto jäi solmittamatta, niin naimaton nainen putosi nuoruusvuosien jälkeen vanhojen piikojen joukkoon, jossa ikärajana pidettiin 25 vuoden ikää. Yleensä avioliitot solmittiin samaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvien kesken, mutta toisenlaisiakin liittoja oli olemassa. Perheen sosiaalinen arvostus määriteltiin miehen aseman perusteella, ja tämä mahdollisti myös sen, että miehet pystyivät omaa arvostusta vaarantamatta etsimään puolisoa myös alhaisemman statuksen perheiden tyttäristä, jollei ero miehen oman aseman ja vaimoehdokkaan lapsuudenperheen aseman välillä ollut kovin suuri. Joskus naisia onnisti ”päästä hyviin naimisiin”, jos mies olikin korkeammassa asemassa kuin lapsuuden perhe. Parempien perheiden tyttäriä saattoi jäädä naimattomaksi siksi, että naisia ei kiinnostanut alemmista perheistä olevat miehet ja avioituminen heidän kanssaan ja sitten paremmista perheistä olevat miehet olivat kääntäneet katseensa muualle. (Mäkinen 2008b, 23–24.)

Naisten palkkatyöhön osallistumiseen suhtauduttiin epäluuloisesti noin sata vuotta sitten. Naisen paikka oli kotona ja ajateltiin niin, että mies hoitaa palkkatyön ja se on miehelle kuuluva osa-alue. Pelättiin, että naisen viehäytys katoaa, jos hän ryhtyy mieheksi ja menee miesten maailmaan käymällä töissä kodin ulkopuolella. Työssäkäynti saattoi johtaa myös moraalinen epäilemiseen, ja siksi monet naiset pukeutuivat hyvin siveellisesti, ettei heidän naiseutensa herättäisi niin paljoa huomiota. (Mäkinen 2008a, 36.)

Nykyisin puolisolittomat ja lapsettomat yksineläjät asuvat pääsääntöisesti omissa talouksissaan, mutta 1900-luvun alussa naimattomilla ihmisillä ei yleensä ollut omaa asuntoa eikä myöskään

halua asua yksinään. Maaseudun naimattomat miehet ja naiset asuivat tavallisesti sukulaistensa talossa tai olivat piikoina ja renkeinä palveluspaikoissaan. Kaupunkiin muuttokaan ei merkinnyt yhden hengen talouden perustamista. Kaupungistakin saattoi löytyä joku sukulainen, joka otti maalta muuttajan kotiinsa. Yksinasuminen oli kallista. Se myös tarkoitti turvattomuutta, yksinäisyyttä ja asuinkumppaneiden tarjoaman avun ja tuen puuttumista. Samassa taloudessa asuvaa ihmistä tarvittiin yhteisten kustannusten maksamiseen mutta myös helpottamaan arkisten askareiden sujumista. Sairauden kohdatessa ja vanhetessa asuinkumppanit olivat toistensa ”sosiaaliturva”, sillä yhteiskunnan järjestämää sosiaaliturvaa ei vielä ollut. (Mäkinen 2008a, 36–37.)

Yksinasumista voi tulkita monilla eri tavoilla. Se kertoo elämänkaaressa tapahtuvasta muutoksesta. Opiskeluajat ovat pidentyneet, perheen perustamisen ajankohta on siirtynyt myöhemmäksi ja eliniän pidentyessä vanhuusiän yksinasuminen on yleistynyt. Yksinasuminen kuvastaa yhteiskunnan vaurastumisesta. Yhä useampi voi asua yksin ilman, että siitä aiheutuu kohtuutonta taloudellista taakkaa. Tässä mielessä yksinasuminen on myönteinen ilmiö. (Saari 2009, 108.) Yksinasumisen myönteisinä piirteinä on kerrottu olevan asumisen väljyys ja runsaampi vapaa-ajan määrä (Kauppinen ym. 2014). Eri tutkimuksissa (kts. Kauppinen ym. 2014; Vaarama ym. 2014) yksinasuvalla on korkeampi riski heikkoon yleiseen elämänlaatuun. He voivat olla tyytymättömämpiä itseensä ja ihmissuhteisiinsa kuin ne henkilöt, jotka asuvat jonkun muun kanssa. (Vaarama, Mukkila & Hannikainen-Ingman 2014.)

Sosiologi Eric Klinenberg (2012) selittää yksinasumisen voimakasta lisääntymistä sen mahdollistumisella. Hyvinvointivaltioiden sosiaaliturvan kehittyminen ja taloudellinen kasvu ovat mahdollistaneet sen, että yksin voi asua niin halutessaan. Klinenbergin mielestä ei ole sattumaa, että Pohjoismaat ovat yksinasumisen eturintamassa. Hän esittää neljä tekijää, joiden seurauksena yksineläminen yleistyi. Ensimmäinen tekijä on naisten statuksen nousu, eli naiset ovat saapuneet työmarkkinoille, koulutus ja oikeus päättää omasta kehostaan ovat muuttaneet perhesuhteiden ehtoja ja naisillakin on mahdollisuus valita yksinasumisen muoto. Naisten itsenäistyminen on nostanut avioitumisikää, mutta myös lisännyt avioerojen määrää. Toinen tekijä on se, että kommunikoinnissa on tapahtunut muutos, eli internetin myötä on mahdollisuus sosiaalisiin suhteisiin eli halutessaan seuraa on helpommin saatavilla. Kolmantena tekijänä tulee urbanisaatio ja

mahdollisuus muodostaa yksinelävien yhteisöjä. Neljäs tekijä on eliniännousu eli iäkkäitä yksinasuvia on enemmän ja halutaan elää mieluiten riippumattomasti yksin kuin esimerkiksi lapsen luona tai laitoksessa. (Klinenberg 2012, 10, 14–16.)

Yksinasuvan ihmisen koti on henkilökohtainen tila, jota perheellisen ihmisen koti ei voi milloinkaan olla. Minkä tahansa perheen kotona on useiden ihmisten omistamia tavaroita. Yhden hengen taloudessa jokainen esine kuuluu sen ainoalle asukkaalle ja kertoo jotakin tästä henkilöstä. Kaikki kodin seinien sisälle jäävä tila on kokonaan yksinasuvan henkilön omassa käytössä. Yksinasuva voi vetäytyä kotiinsa hiljaisuuteen saadakseen olla erossa muista ihmisistä ja kohdatakseen vain itsensä. Perheellisellä vapaus on enimmillään väliaikaista. Yksinasuva saattaa vahvasti samaistua kotiinsa, koska siellä ei asu muita ihmisiä. Vuosikausia yksinasumisen jälkeen koti voi olla keskeinen osa minuutta, jolloin minä ihmisenä ja koti minuuden ilmentäjänä ovat kietoutuneet vahvasti yhteen. Siitä syystä ajatus kodin jakamisesta saattaa tuntua vaatimukselta, jossa tyypistetään suuri osa omaa minuutta. Jaettuna koti ei enää ole intiimiä tilaa. Vaikka asunto itsessään pysyisikin samana, koti menettäisi yksityisyytensä ja henkilökohtaisuutensa toisen ihmisen muuttaessa sinne asumaan. (Mäkinen 2008a, 88–89.)

2.3 Yksinasumisen taustat

Yksinasuvien taustat ovat erilaisia. Usein yksinasuminen liitetään parisuhteeseen ja perheeseen. Yksinasuminen voi olla tietoinen ja aktiivinen valinta asua yksin, mutta joillekin se voi olla pakotettu tila, jonka taustalla on halua olla parisuhteessa ja asua yhdessä. Jotkut taas valitsevat passiivisesti yksinasumisen, eli parisuhteeseen voi liittyä ehtoja, mutta ei olla parisuhdetta vastaan kuitenkaan. (Borg Keskinen 2017, 14.) Osalle yksinasuminen on pysyvää, toisille se on ohimenevä elämänvaihe. Yksinasuminen voi olla elämäntilanteen tuoma pakkokin, esimerkiksi eron tai leskeksi tulemisen myötä yksinasuvan tilanne on erilainen kuin omaehtoisesti yksinasuvan. (Mäkinen 2008a, 79.) Se miten on päätynt yksinasumiseen, vaikuttaa siihen, millä tavoin yksinasuminen koetaan (Jamiesson & Simpson 2013, 7). Yksinasumista pidetään perhekeskeisessä ajattelumallissa poikkeamana normeista, jos se on jatkuva elämäntapa. Jos yksinasumisesta olisi myönteisiä mallitarinoita, olisi helpompi mieltää yksinasuminen hyväksi elämäksi. (Mäkinen 2008b.)

Yksinasuvilla on erilaisia elämäntilanteita. Heitä ei voi tarkastella homogeenisenä ryhmänä. Yksinasuvan elämäntilanteeseen vaikuttavat ikä, koulutus, siviilisääty, työssäolo, työttömyys, toimeentulo, asuinpaikka ja huollettavien määrä, joista muodostuu yksinasuvien ryhmä erilaisine elämänvaiheineen. Yksinasumisen pysyvyydestä, elämänvaiheiden muutoksista tai yksinasuvien taustoista ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Tämä johtuu siitä, että avoeroja ei tilastoida. (Borg & Keskinen 2017.)

Puolison kuolema voi olla merkittävämpiä menetyksiä, joita ihminen elämässään kokee. Se muokkaa leskeksi jääneen arkea monin tavoin. Kun kumppania ei enää ole, on opittava toimimaan uusilla tavoilla ja tekemään suuriakin päätöksiä yksin. (Tiilikainen 2019, 31.) Klinenbergin (2012) mukaan avioerojen määrä kertoo siitä, kuinka moni on huomannut sen, että parisuhteen vetovoima voi hiipua arjen myötä. Ei ole mitenkään tavatonta, että eronneet kokevat olevansa vähemmän yksinäisiä omillaan kuin onnettomassa parisuhteessa olevat. (Klinenberg 2012.)

2.4 Yksinäisyyden tunne

Borg (2017) on tutkinut yksinasuvien sosiaalisia suhteita ja tuonut esille sen, että arkikeskustelussa yksin asuminen samaistetaan usein yksinäisyyteen. Tulosten mukaan neljä viidestä yksinasuvasta vastaajasta tunsikin korkeintaan joskus yksinäisyyttä. 19 prosenttia koki itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi. Jatkuvasta yksinäisyydestä kärsi 4 prosenttia vastaajista. Sukupuolella ei yksinasuvien yksinäisyyden kokemiseen ollut eroa tuloksissa. (Borg 2017.) Kontula ja Saari (2016, 171–172) on vastaavasti tuonut esille parisuhdeyksinäisyyttä. Parisuhteessa ja yhdessä asuneista melko yksinäiseksi itsensä tunsikin noin viisi prosenttia vastaajista ja vähän yksinäiseksi 25 prosenttia. Naisilla yksinäisyyden kokeminen parisuhteessa oli hieman miehiä yleisempää. Parisuhteissa, joissa asuttiin erillään, yksinäisyys oli ajoittain joka toisella naisella ja miehillä vastaavasti kolmasosalla. Ilman parisuhdetta olevilla yksinasuvilla miehillä ajoittain yksinäisyyttä koki neljä viidestä ja vastaavasti yksinasuvilla naisilla noin kaksi kolmasosaa. Näin ollen miehet tunsivat yksinäisyyttä merkittävästi naisia useammin. (Kontula & Saari 2016, 171–172.)

Ihminen tarvitsee syntymänsä jälkeen jatkuvaa hoivaa ja huolenpitoa. Näin jo varhaislapsuudessa syntyy elämää ylläpitävä, välttämätön ja luonnollinen yhteys toiseen ihmiseen. Toisten yhteyteen kuulumisen ja läheisyyden tarve on ihmiselle tyypillistä. Yksinäisyyden kokemus syntyy, jos luonnollinen yhteys toisiin ihmisiin puuttuu tai jostain syystä katkeaa. Yksinäisyys ei aina ole haitallista, vaan yksinolo voi edesauttaa ihmistä ikään kuin löytämään itsensä. Ihmisen mielen perustavanlaatuisen ominaisuus on etsiä yhteyttä toisiin ihmisiin ja olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Näin kehittyy myös ihmisen käsitys omasta itsestä ja suhteestaan muihin. (Muller & Lehtonen 2016, 73, 76.) Yksinäisyyden tunne on kuitenkin epämiellyttävä. Evolutiivinen näkökulma kuitenkin ajattelee sen olevan hyödyllinenkin, sillä ahdistava yksinäisyyden tunne muistuttaa siitä, että siitä pitäisi päästä eroon. (Kauhanen 2016, 112.) Yksinäisyydestä puhutaan myönteisenä kokemuksena vain harvoin. Piirteet kuten vapaus, rauha ja lepo liitetään positiivissävyyteisesti yksinäisyyteen. (Tiilikainen 2019, 16.)

Tiilikainen (2016) kuvaa väitöskirjassaan vuorovaikutusteoriasta tunnetun Robert Weissin (1973) jaottelua emotionaalista ja sosiaalisesta yksinäisyydestä. Emotionaalista yksinäisyyttä aiheuttaa läheisen kiintymyssuhteen tai intiimin kiintymyksen kohteen, kuten puolison, elämänkumppanin, vanhemman tai lapsen menettäminen tai sen puuttuminen. Sosiaalinen yksinäisyys ymmärretään johtuvan sosiaalisten kontaktien ja sosiaalisen vuorovaikutuksen, kuten työtovereiden, naapureiden tai harrastuskavereiden vähäisyydestä, täydellisestä poissaolosta tai yhteyden tunteen puutteesta. Tiilikainen (2016) kuvaa emotionaalisen yksinäisyyden kokemuksen muistuttavan pienen lapsen surua ja hätää siitä, että vanhemmat ovat hänet hylänneet, kun taas sosiaaliseen yksinäisyyteen hän liittyy tylsyyden ja ulkopuolisuuden, sellaisia tunteita, joita pieni lapsi saattaa kokea, kun ystävät ovat poissa. (Tiilikainen 2016, 20.)

Yksinäisyyden kokeminen on hyvin suhteellista. On ihmisiä, jotka eivät tarvitse lainkaan tai paljoakaan toisten ihmisten seuraa, koska viihtyvät luonnostaan yksin. Yksin ollessa saa toimia juuri sillä tavoin kuin itse haluaa eikä tarvitse miettiä muiden mielipiteitä eikä olla huolissaan siitä, pitävätkö muut ihmiset omista tavoista toimia. Yksinasumista ei voi suoraan määritellä niin, että henkilö olisi onneton ja yksinäinen. Tähän vaikuttaa paljon henkilön tausta kokonaisuudessaan. Useimmiten yksinäisyys on kuitenkin tila, jota ei ole haluttu. Yksinäisyys voidaan kokea pienenä

haittana tai suurena, koko elämän pilaavana asiana. (Nevalainen 2009, 19–21.) Ihminen voi kokea itsensä yksinäiseksi asuessaan myös muiden ihmisten kanssa. Parisuhteessa, yksinhuoltajana tai esimerkiksi opiskelijasolussa asuessaan ihminen voi kokea yksinäisyyttä. (Saari 2009, 106; Kainulainen 2016, 122.)

Suomessa yksinäisyyden tunteet ovat yksinasuvien keskuudessa keskimääräistä yleisempiä (Terämä ym. 2018, 49). Yksinasujan yksinäisyydessä voi olla vaikeinta se, ettei ole ketään, jonka kanssa jakaa elämän iloja ja suruja tai jolta kysyä neuvoa hankalissa asioissa (Tiilikainen 2019, 56). Ihminen voi olla yksin olematta yksinäinen. Myönteinen yksinolo virkistää, se auttaa kehoa ja mieltä rauhoittumaan. (Muller & Lehtonen 2016, 85.) Yksinäisyys on yhteydessä sosiaalisten suhteiden laatuun ja määrään. Yksinasuvalla yksinäisyyden kokemisen todennäköisyys lisääntyy oleellisesti, ja se vaikuttaa koettuun hyvinvointiin. Yksinäiset ovat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä, ja he kokevat oman elämänsä myös vaikeaksi. Yksinäisyys ja masennus linkittyvät usein myös yhteen. Yksinäisyyttä kokevilla ihmisillä on vähemmän sosiaalisia suhteita kuin muilla. Kerran viikossa olevat tapaamiset suojaavat yksinäisyydeltä ja toisaalta kuukausittain tai harvemmin toteutuvat tapaamiset aiheuttavat sitä. (Saari 2009, 106, 127, 133, 135; Borg 2017, 150–151.) Harvemmin kuin kerran kuukaudessa yhteyttä läheisiinsä pitävistä viidesosa ei tuntenut koskaan yksinäisyyttä, kun viikoittain yhteyttä pitävillä osuus oli 12 prosenttia. Kaikki eivät kaipaa sosiaalisia suhteita elämäänsä ja joillekin yksinolo voi olla tapa suojautua ulkoa tulevalta sosiaalista painetta vastaan. (Borg 2017, 151.)

Jamiesonin ja Simpsonin (2013) mukaan sosiaalisten verkostojen puuttuminen voi yksinasuvalla johtaa yksinäisyyden kokemukseen. Kauppinen työryhmineen (2014) toteaa, että Suomessa yksinasuvat ovat yksinäisempiä, kun verrataan muuhun väestöön. Parisuhde näyttäisi suojaavan yksinäisyydeltä (Vaarama ym. 2014). Bilotta ja kumppaneiden (2011) mukaan iäkkäillä yksinasuminen on yhteydessä yksinäisyyteen ja masennukseen. Vaarama työryhmineen (2014) toteaa, että yksinasuvilla on korkeampi riski heikkoon yleiseen elämänlaatuun ja he ovat vähemmän tyytyväisiä itseensä ja ihmissuhteisiinsa verrattuna niihin, jotka asuvat jonkun kanssa.

Yksinäisyys liittyy monella tapaa ihmisen fyysiseen terveyteen. Pysyäkseen terveenä ja toimintakykyisenä ihminen tarvitsee turvallisen sosiaalisen ympäristön ja mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisen kanssa. Tarve kuulua johonkin sosiaaliseen yhteisöön on hyvin tyyppillisesti ja todennäköisesti ohjelmoitu evolutiivisesti ihmisen geeneihin. (Kauhanen 2016, 96.) Yksinäisyys on hyvinvointivaje, mutta sitä ei ole sen systemaattisemmin osoitettu. Yksinäisyydestä aiheutuvat terveyshaitat ovat kiistattomat. Yksinäisyys, joka ei ole vapaaehtoista, ahdistaa, aiheuttaa kärsimystä ja uhkaa sekä henkistä että fyysistä terveyttä. On todettu, että yksinäisyys nostaa verenpainetta, lisää painoa ja vähentää liikuntaa, minkä vuoksi se on eräs ennenaikaista kuolemaa ennustava riskitekijä. Yksinäisyys on yhdistynyt uniongelmiin, passiivisuuteen ja muihin samankaltaisiin terveysongelmiin. (Saari 2009, 45; Junntila 2016, 68; Muller & Lehtonen 2016, 91.)

Ihmisten motivaatio vaikuttaa siihen millä tavalla yksinäisyys koetaan ja kuinka siihen sopeudutaan, on oleellisesti vaikuttava tekijä. Yleensä oletetaan, että ihmiset ovat rationaalisia ja pyrkivät välttämään hyvinvointivajeita. Näin ollen voisi ajatella, että yksinäisyyden ongelmaksi mieltävät pyrkisivät toimimaan niin, että heidän yksinäisyytensä vähenisi. Käytännössä tämä on kuitenkin vaikeaa, koska yksinäisten oma identiteetti asettaa heidän aktiivisuudelleen rajoja. Yksinäisissä voi esiintyä passiivisuutta, joka selittyy yleisellä kiinnostuksen puutteella ja sosiaalisella kiinnittämättömyydellä. Ne liittyvät selvästi yksinäisen identiteettiin. Sopeutuminen yksinäisyyteen johtaa aloitekyvyn heikentymiseen. Yksinäisillä voi olla taustalla koettuja pettymyksiä, torjutuksi tulemista, ulkonäköön liittyviä asioita taustalla ja yksinäisyydestä koituvaa häpeää. (Saari 2009, 156–157.)

2.5 Yksinasuvien haasteita

Yhden hengen talouksien kasvu nykypäivänä on globaali ilmiö ja kasvua on eniten kaupunkiseuduilla. Yksinasuvan asumiskulut ovat kuitenkin huomattavasti kalliimmat kuin useamman hengen talouksilla, koska pienten asuntojen neliöhinnat ovat korkeampia kuin suurten asuntojen. Yksinasuva ei pysty jakamaan kiinteitä asumismenoja. Korkeammat asumiskustannukset aiheut-

tavat sen, että taloudelliset tekijät sanelevat yksinasuvien asumisvalintoja enemmän kuin muiden kotitalouksien kohdalla. Toisaalta on vapaus olla huomioimatta esimerkiksi puolison työpäi-
kan sijaintia, eli voi päättää asuinpaikkakuntansa ihan itse. Yksinasuvien osuudet ovat kasvaneet
voimakkaasti niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa, mikä pitäisi huomioida sekä suunnitel-
taessa asuntokantaa että palveluja. (Backman 2016, 28–29, kts. DePaulo & Morris 2005.) Mieliku-
vat yksinasujien huolettomasta taloudellisesta tilanteesta eivät vastaa todellisuutta. Yksinasuvien
keskuudessa on taloudellisesti hyvin toimeentulevia ihmisiä, mutta myös pienipalkkaisia tulon-
saajia, kuten opiskelijat, työttömät ja eläkeläiset, joiden taloudellinen tilanne on tiukka. Toimeen-
tulotukitilastojen mukaan puolisosuhde vaikuttaa parhaalta suojalta köyhyyttä vastaan, joka on
toiseksi yleisintä yksinasujien keskuudessa. (Mäkinen 2008a, 170.)

Yksinasuvat ovat keskimäärin pienituloisia. Enemmistö yksinasuvista tulee hyvin toimeen tuloil-
laan, mutta yksinasuvien keskuudessa on myös taloudellista niukkuutta kokevia ryhmiä. Toi-
meentuloon vaikuttaa etenkin henkilön asema työmarkkinoilla. (Borg & Hietaniemi 2017, 165.)
Osmo Kontula (2018) on tutkinut yksinasumisen kokemuksia, jossa puolet vastaajista toivat esille
yksinasumisen kalleuden. Yksinasumisen kalleus tai rahojen niukkuus perusteltiin useimmin kor-
keilla asumiskustannuksilla. Yksineläminen on yleisestikin turhan kallis tapa elää, ja sen myötä
yksinasuville on tullut taloudellista epävarmuutta. (Kontula 2018, 9.) Haatajan (2014) mukaan
Suomessa joka viides yksinasuva kokee, että asumiskustannukset muodostuvat raskaaksi taa-
kaksi. Kauppinen työryhmineen (2014) tuo esille sen, että 35–64-vuotiaiden yksinasuvien keskitu-
lot eivät jää paljon alle kaikkien kotitalouksien keskituloista, mutta nuorimmilla ja vanhemmilla
yksinasuvilla on matala tulotaso. Klinenbergin (2012) mukaan vauraus erottelee yksinasuvia. Va-
rakkaammilla yksinasujilla taloudellinen turva ja laaja sosiaalinen verkosto mahdollistavat yksin-
olemisen ja muun elämän tasapainottamisen, mutta vähempivaraisten yksinasuminen voi tuoda
tullessaan eristäytymistä ja epäluottamuksen lisääntymistä muita ihmisiä kuten myös yhteiskun-
taakin kohtaan. Naiset ovat yleensä aktiivisempia sosiaalisissa suhteissa, joten tästä syystä yksi-
näinen ihminen on useimmiten mies. Yksinäisyyttä voi helpottaa, jos yksinasuvalla sattuu ole-
maan tytär, koska tyttäret pitävät poikia useammin yhteyttä. (Klinenberg 2012.)

Ojalan ja Kontulan (2002) tutkimuksen mukaan yksinasuville ei ole tarjolla riittävää määrää sosiaalista tukea. Yksinasujat, kuten myös ympäristökin, olettavat yksinasujan pärjäävän itseksensä eivätkä näin ollen edes odota apua muilta. Avun tarpeessa sitä voi olla vaikea saada. Avuntarpeen kysymisen kynnyks on korkea, jos on tottunut pärjäämään itse. Avun pyytäminen ei aina tuota välttämättä tulostakaan. Auttaminen vaikuttaa olevan yksisuuntaista, eli vaikka yksinasuvalisi auttanut jotakin muuta, niin yksiasuja ei koe, että saisi vastavuoroisesti apua niiltä läheisiltä, joita on itse auttanut. Enemmän kuitenkin yksinasujat kokevat tarvitsevansa henkistä tukea kuin konkreettista apua käytännön elämässä. Sosiaalisen tuen puute näkyy arvottomuuden tunteena, ja näin ollen monet yksinasuvat kamppailevat sen kanssa, että kokisivat itsensä hyväksytyksi ja merkitykselliseksi ihmiseksi suhteessa muihin. Tutkimuksessa tulee esille myös se, että vähävaraisuus heijastuu sosiaalisiin suhteisiin. Jos on taloudellisesti tiukkaa, niin yksinasuvan varat eivät yksinkertaisesti riitä sellaisiin toimiin, jotka ylläpitäisivät sosiaalisia suhteita tai loisivat uusia ystävyyssuhteita. Yhteydenpito kuitenkin vaatii jonkin verran varallisia resursseja, ja varaa ei välttämättä ole harrastuksiin, joissa voisi tutustua ihmisiin. Vähävaraiset yksinasujat kokevat myös, että heidän elämäntilanteensa karsii jo olemassa olevia sosiaalisia suhteita, koska vain samankaltaisessa taloudellisessa tilanteessa olevien kanssa tulee pidettyä yhteyttä. (Ojala & Kontula 2002.)

3 Myöhempi elämänvaihe ja asuminen

3.1 Eläkeiän kynnyksellä

Eläkkeelle jääminen nähdään prosessina, jossa siirrytään työelämästä ja sen rooleista ja tehtävistä vähitellen eläkeläisen rooliin. Eri tutkijat ovat jakaneet prosessin eri vaiheisiin, mutta kaikkien mukaan se päättyy jonkinlaiseen tyyntymiseen tai sopeutumiseen, muutoksesta toivutaan ja siirtymistä seuraa asettuminen. Ajan vapautuminen palkkatyöstä saa usein miettimään, mitä tulisi tilalle uudessa elämänvaiheessa. (Haarni 2010, 40–41.) Eläkeikä riippuu työalasta. Eläkeikä vaihtelee useimmiten 63–68 vuoden välillä, mutta on tiettyjä ammatteja, joissa eläkeikä on alhaisempi, esimerkiksi 55-vuotiaanakin voi jäädä eläkkeelle. Sotilaat ovat yksi esimerkki alhaisemmasta eläkeiästä. (Taskinen 2016, 18.) Tässä tutkimuksessa noin 60-vuotiaat työikäiset ovat kohdejoukkona siksi, että suurimman osan työssäkäyvän eläkeikä siinä ikäryhmässä on noin 63-vuoden paikkeilla.

Eläkkeelle siirtyminen voi aiheuttaa monenlaisia ajatuksia. Tiilikainen (2016) viittaa väitöskirjassaan Elaine Cumming (2000), joka on esittänyt eläkkeelle jäämisen olevan miehille hankalampi vaihe kuin naisille. Identiteetti miesten kohdalla on naisia vahvemmin rakentunut palkkatyölle. Ikääntyvien kertomana eläkkeelle jääminen näyttäytyy elämänmuutoksena. Silloin status, asema, tekeminen, tulos, sosiaaliset suhteet ja arkiset rutiinit muuttuvat. On olemassa riski, että kun pääsee työstä ja kiireestä pois, niin tilalle tulee tylsyys, jossa ei vaan löydy luontevia rooleja eikä mielekästä tekemistä. Moni menettää eläköitymisen myötä sosiaalisesti tärkeä roolin, mutta sen tilalle voi tulla jotain muuta. (Tiilikainen 2016, 117, 122–123, kts myös Karisto, Haapola, Töyli & Väänänen 2013, 51.)

Ihmisellä on monta roolia, ja työrooli on yksi hyvin tärkeä osa minäkäsitystä. Kaikille työroolista luopuminen ei ole suuri asia, mutta sellaisille henkilöille, jotka ovat omistautuneet työlle, muutos voi olla suuri. Töistä irrottautuminen muuttaa yleensä myös tittelin. Uusi tilanne vaatii totuttelua ja uudenlaista käsitystä itsestä. (Taskinen 2016, 49.) On mahdollista, että eläkeikä tuo tullessaan pettymyksen tunteen, kun pitää luopua tärkeästä asiasta eli työstä. Kaikille ei ole helppoa nähdä

positiivisia asioita lisääntyneessä vapaa-ajassa ja monista velvoitteista vapautumisessa. Suhde aikaan voi myös muuttua. Menneisyys voi tuntua kasautuvan ja tulevaisuus vaikuttaa epämääräiseltä tai olemattomalta. Fyysiset vanhenemisoireet voivat viedä kohtuuttomasti aikaa ja keskittymisvoimaa. Mielialakin voi olla apeampi. On myös ihmisiä, jotka vaivoistaan huolimatta löytävät positiivisen elämänasenteen. Elämänkaaripsykologisen näkemyksen mukaan luopumisen ja uudelleenrakentamisen ponnistusten ja haasteisiin vastaamisen onnistuminen riippuu paljon siitä, miten edelliset kehitysvaiheet on käyty läpi. Merkitystä on sillä, kokeeko yksilö menneen elämänsä mielekkäänä vai ei. (Dunderfelt 1998, 210–211.)

Työelämässä omaksuttujen roolien tiedetään vaikuttavan siihen, miten ihminen arvioi itseään ja ylläpitää tai rakentaa sosiaalisia suhteita ikääntyessään. Tärkeänä vaiheena näyttäytyy eläkkeelle siirtyminen, mutta hyvinvointiin voi vaikuttaa myös se, onko työura edennyt tasaisesti vai katkonaisesti. (Tiilikainen 2016b, 121.) Eläkkeelle siirryttäessä voi syntyä hyvinkin ristiriitaisia tunteita helpotuksen ja haikeuden väliltä. Toisaalta eläkeaikaa on saattanut odottaa jo vuosia, mutta sen lähestyessä työelämän jättäminen voi tuntuakin vaikealle. Läheisten ystävien menetykset, yksinäisyys, sairauksien lisääntyminen ja avun tarve heikentävät elämän laatua eläkkeellä oltaessa tai eläkeiän lähestyessä. (Pääkkönen 2017, 17.)

Eläkkeelle jääminen vaikuttaa ihmisten elämään niin myönteisesti kuin kielteisestikin. Ihmissuhdeverkot merkitsevät paljon sosiaalista tukea ja turvaa. Hyvät ihmissuhteet toimivat ikään kuin vakuutusten tavoin, ja tieto siitä, että läheltä löytyy ihmisiä, joiden apuun voi tarvittaessa turvautua, parantaa ikäihmisten elämänlaatua. Näin on molemmilla sukupuolilla, eikä asiaan vaikuta koulutus- tai tulotasokaan. (Kainulainen 2016, 116.) Tiilikainen (2016) kuvaa, että eläkkeelle siirtyminen voi olla yksinäisyyteen johtanut elämänvaihe, johon voivat vaikuttaa monet eri asiat kuten esimerkiksi perinnölliset sairaudet, parisuhteet ja kuoleman pelko. (Tiilikainen 2016b, 145.)

Työpaikan reaktiot vaikuttavat mielialoihin usein ratkaisevasti. Moni 60 vuotta täyttänyt on todennut, että eläkelaskenta työpaikoilla on jo alkanut ja monet informaatiot kulkevat ajoittain ohi

eikä palaverikutsuja tule. Eristäminen voi alkaa, vaikka eläkeratkaisu olisi vielä kesken. Monet tärkeässä asemassa olevat henkilöt ovat eläkeiän kynnyksellä huomanneet olevansa jo liikaa ja kokeneet jopa kiusaamista ja syrjintää. (Niemelä 2013, 17.)

3.2 60-vuotias vai kolmas ikä

Vanhuuden määritelmä on ajan saatossa muuttunut. Nykyajattelun mukaan 60-vuotias ei ole vanhus. (Dunderfelt 1998, 203.) Noin viidenkymmenen ja seitsemänkymmenen ikävuoden välillä ihminen siirtyy keski-ikästä kypsempään keski-ikään. Meiltä puuttuu selkeä nimitys tälle ikäkohdalle, jota englanniksi kutsutaan kolmanneksi iäksi. (Tudor-Sandahl 2006, 16.) Yksilötasolla kolmas ikä ei ole kuitenkaan määritettävissä kronologisen iän perusteella (Jyrkämä 2008, 309). Kolmannella iällä tarkoitetaan työiän ja varsinaisen vanhuuden väliin eliniän pidentyessä kehkeytynyttä elämänvaihetta tai ajanjaksoa. Peter Laslett (1989) näkee kolmannen iän vapauksien elämänvaiheena. Vapaus palkkatyöstä, eläköityminen, vapaus lastenkasvatuksesta, jonka tilalla voi usein olla huolettomampi isovanhemmuus sekä yleensä myös vapaus toimeentulohuolista säännöllisen eläkkeen ansiosta ovat asioita, jotka liitetään kolmannen iän vapauksien elämänvaiheeseen. (Laslett 1989.)

Kolmatta ikää voidaan pitää myös henkilökohtaisena kokemuksena: ihmiset eivät vielä koe olevansa vanhoja tai vanhuksia. Varsinainen vanhuus siirtyy myöhemmäksi kuin aikaisemmin joutuessa eliniän pitenemisestä sekä terveyden ja elintason kohenemisestä. Toisinaan huono terveys tai yksinäisyys voi säädellä elämäntapaa kolmannessa iässä. (Haarni 2010, 9, 30; Jyrkämä 2008, 308.) Tudor-Sandahl (2006) tuo esille sitä, että jos takertuu liikaa nuoruuteensa, kolmas ikä voi tuntua vastentahtoiselta. Joillekin se voi näyttäytyä toisena murrosikänä, jossa yhtä aikaa vieraat ja tutut puolittain kätkeyt tunteet pääsevät valloilleen. Vanheneminen ei turruta ihmistä sinänsä, eli intohimokin voi kuulua tähän elämänvaiheeseen eikä se ole vain nuoruuden asia. (Tudor-Sandahl 2006, 91–92.)

Kolmas ikä viittaa keskimääräisyyksiin asiassa, jossa yksilöllinen vaihtelu on suurta. Kaikkien elämä ei etene siten, että ensin on selvästi erottuva kolmas ikä ja vasta sitten vanhuus. Joillekin

vanhuus alkaa heti eläkkeelle siirtyessä ja joku ei päädy vanhuuteen koskaan, vaikka ikää olisikin jo enemmän. Siksi kolmas ikä on käsite, joka sopii käytettäväksi paremmin väestötasolla kuin yksilötasolla. Ikä itsessään ei määrää sitä, millaista vanheneminen on. Vanhenemisella on sukupolvispesifejä piirteitä, ja paljon on kiinni myös ajasta ja ympäristöstä, jossa vanhetaan. (Karisto 2004, 92.)

3.3 Asuminen eläkeiässä

Jolangin ja Krögerin (2015) mukaan jokaisella ihmisellä on omat mieltymykset siitä, kuinka he haluavat asua ja millainen toiveasunto olisi. Myös iän karttuessa ihmisillä on erilaisia toiveita ja tarpeita asumisen suhteen. Siksi tarvitaan erilaisia asumismuotoja ja niihin liittyviä palveluja ja aktiviteetteja. Tulevaisuudessa yhä useampi ikääntynyt asuu yksin ja koska yksinasuvien ja lapsettomien kotitalouksien määrä lisääntyy. Syrjäseudulla asuvat ikääntyneet ihmiset ovat yksi haaste. Jolanki ja Kröger (2015) korostavat sitä, että on tarve luoda uusia asumismuotoja syrjäseuduille, haja-asutusalueille sekä lähiöihin, ettei tutusta elinympäristöstä tarvitsisi luopua. Pääsääntöisesti ikääntyneet haluaisivat asua lähellä ystäviä, lapsia tai sukulaisia. (Jolanki & Kröger 2015.)

lökkäämmillä yksinasuvilla ihmisillä elämänlaatua voi heikentää sosiaalisten suhteiden puute ja niukka taloudellinen tilanne (Chen, Hicks & While 2014). Hämmäläinen kumppaneineen (2013) on tuonut kirjallisuuskatsauksessa esille asioita, jotka ovat tärkeitä tulevaisuuden asumiselle ikääntyessä. Tässäkin nousee esille se, että halutaan asua lähellä lapsia, esteetön ympäristö ja helppokulkuisuus. Ulkoilumahdollisuudet ja liikenneyhteydet ovat myös tärkeitä kuten myös lähellä olevat palvelut. (Hämmäläinen, Kojo, Lanne, Rytönen & Reisbacka 2013, 38.)

Koti on ihmistä lähimpänä oleva ympäristö. Suomen ikäpolitiikassa on yhteisymmärrys siitä, että asutaan omassa kodissa tai mahdollisimman kodinomaisissa olosuhteissa; asuttu vanhuus on se, mitä tulee tavoitella. Useimmat haluavat elää nykyisessä elinympäristössään elämänsä loppuun asti, vaikka toimintakyky heikkenisikin. Tosin ylivoimainen enemmistö oli kuitenkin sitä mieltä, että ei ole niin merkitystä missä vanhana asuu, kunhan saa hyvän hoidon ja pidetään huolta. Pitää kuitenkin muistaa, että jos kysytään kodin tärkeyttä tai sitä, haluaako mieluummin

asua kotona vai muualla, koti saa lähes kaikkien kannatuksen. Vertailuja ja valintoja on parempi tehdä siinä tilanteessa, kun kotona pärjääminen on jo vaikeutunut. (Karisto & Haapola 2013, 28–30.)

Nykypäivänä eläkeläisen on varauduttava selviämään kotona entistä pidempään. Koti ei saisi tuntua paikalta, joka ahdistaa. Siellä pitäisi olla yhteydenpitomahdollisuudet ulkomaailmaan. Jotkut saattavat vaihtaa asuntoa tässä vaiheessa. Jos asuntoa vaihtaa, niin olisi hyvä myös ennakoita tässä vaiheessa mahdollisesti heikentyvä liikuntakyky ja tulevat resurssit asunnon kunnossapitoon. (Pääkkönen 2017, 14–15.) Monet ikääntyneet pohtivat vaihtoehtoja nykyisille asumismuodoille. Hyväkuntoiset eläkeläiset eivät haluaisi luopua itsenäisyydestä ja mahdollisuudesta päättää asioista, mikä onkin ymmärrettävää. Julkinen sektori on perinteen mukaan tarjonnut ja tukenut asumispalveluita Suomessa. Iäkkäämpiä on pyritty hoitamaan kotiin erilaisin tukitoimin kuten kotihoito, kotisairaanhoido ja ateriapalvelut. Laitoshoito on ollut vähiten toivottu vaihtoehto. Yksityisillä asumispalvelumarkkinoilla on useita palveluntuottajia, jotka usein perustuvat kuntien ostopalvelusopimukseen. Asumisen tulevaisuus voi silti huolettua yksinasuvia, etenkin jos lapsia tai puolisoa ei ole tai lapset asuvat kaukana. Yksi ratkaisu on yhteisöasuminen, joka Yhdysvalloissa, Tanskassa ja Hollannissa on ollut vaihtoehto aktiivisille ikääntyneille, jotka haluavat turvata sosiaaliset kontaktit ja avun saannin. Suomessa tällaisia paikkoja on esimerkiksi Helsingin Arabianrannan Loppukiri ja Jyväskylän Huhtasuon Ilona. Kaikille yhteisöasuminen ei kuitenkaan sovi, vaikka olisikin sosiaalisesti aktiivinen. Voi tulla tunne, että se ei tarjoa tarpeeksi yksityisyyttä. (Tyvimaa 2010, 43–44; Jauhiainen, Kaarakainen & Koistinen 2017, 14–18.)

3.4 Vanheneminen ja tulevaisuus

Sanojen vanha, vanhus ja vanheneminen tilalla voisi käyttää myös sanoja ikääntynyt ja ikääntyminen. Nämä ovat käsitteitä, joita käytetään yleisesti, mutta joiden sisältö vaihtelee tilanteesta ja sosiaalisesta yhteydestä toiseen. Vanha-kategorian olemassaolo ei merkitse sitä, että vanha olisi sama asia kaikissa yhteiskunnissa tai edes yhdessä yhteiskunnassa sen historiallisina ajanjaksoina. Kriteerit, joiden perusteella ihmiset luokitellaan vanhoiksi, vaihtelevat ajasta ja paikasta toiseen, samoin luokitusrajojen tarkkuus ja yksiselitteisyys. (Jyrkämä 2008, 279.)

Kontulan (2018) mukaan monia yksinasujia pelottaa vanheneminen ja siitä koituvat ongelmat. Käsitykset vanhuspalveluista ovat hyvin pessimistisiä. Kontula tuo esille tutkimustuloksissaan sen, että vanhuudessa kaivataan jotakin turvaa ja lisäksi ei haluta olla taakkana omalle lähipiirille. Jotkut pelkäävät vanhenemistä kovasti. Osa on jopa toivonut omaa kuolemaa ennen kuin jää muiden armoille tai ennen kuin on liian raihnainen pärjäämään yksin. (Kontula 2018, 48.) Noin kaksi kolmannesta ikääntyvistä vanhenee ilman haasteita. Heidän terveytensä pysyy melko hyvänä, heillä on tiivis sosiaalinen verkosto ja kohtuullinen toimeentulo. (Koskinen 2004, 2.) Väestön vanhenemiseen valmistaudutaan Suomessa monella tavalla, kuten laskemalla kustannuksia, suunnittelemalla palveluja ja pohtimalla resurssien riittävyyttä. Poliitikassa on ollut puhetta myös siitä, voisiko ikääntyviltä itseltään odottaa enemmän itsenäisyyttä ja vastuuta. (Haarni 2010 32-33.)

Ikääntyminen on yksilöllinen prosessi, joka vaatii ihmisiltä sopeutumista ja hyväksyntää. Muuten on riskinä se, että vanheneminen alkaa ohjata elämää. (Tudor- Sandahl 2006, 71.) Ikääntymiseen liittyy myös erityyppisiä sairauksia, jotka eivät ole väistämättömässä yhteydessä iän kasvuun, mutta joiden puhkeamismahdollisuudet lisääntyvät yleisen vastustuskyvyn heikentyessä. Jyrkämä (2008) tuo esille, että on ollut keskusteluja hyvinvointivaltion tulevasta kyvyttömyydestä hoitaa iäkkäitä kansalaisiaan. On myös päinvastaisia näkymiä: näissä kaavailuissa hyvin toimeentulevat, terveyttään ja nuorekkuuttaan vaalivat eläkeläiset kuluttavat aineellista hyvää niin matkustellen kuin muullakin tavoin mitä jatkuvalta opiskelultaan ehtivät. (Jyrkämä 2008, 268–269.)

Vanhenemisen ja ikääntyvän yhteiskunnan tulevaisuus puhututtavat ja sen ympärillä tehdään paljon työtä. On ollut huolia taloudellisista ja muista resursseista, kuten hoitajaresursseista. Epäselvää on se, että kuka ylipäätään hoitaa ketä ja missä. Huolta aiheuttaa se, jos laitoshoidoa tarvitsevien ikääntyneiden esimerkiksi dementiasta kärsivien lukumäärä kasvaa seurauksena siitä, että yleisesti ikääntyneiden lukumäärä kasvaa, mutta laitospaikat pysyvät kuitenkin ennallaan tai vähenevät. Hoidetaanko kotona ja entä yksinasuvat? Lähiomaiset voivat nykypäivänä asua hyvinkin kaukana. Pystyykö yksityinen hoitosektori vastaamaan kasvavaan tarpeeseen? Entä kolmannen sektorin vapaaehtoistyö, onko sieltä apua? (Jyrkämä 2008, 312.)

4 Tutkimuksen metodologiset ratkaisut

4.1 Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkiminen on ihmisen tapa yrittää ymmärtää häntä ympäröivää maailmaa, mitä tämä tutkimus pyrkii tekemään. Kun ihminen ymmärretään biologista ilmiötä laajemmaksi kokonaisuudeksi ja tutkimusta tehdään tästä näkökulmasta, sekä tutkija että tutkittavat kuuluvat samaan maailmaan. Molemmat ovat osa maailmaa, joka on muodostunut ihmisten ilmiöille antamista merkityksistä. Tässä maailmassa kaikki on yhteydessä merkityksiin, joiden maailmassa laadullista tutkimusta tehdään. (Varto 1992, 14, 16.) Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu se, että sekä tutkittava ilmiö että sitä tutkiva tutkija ovat osa samaa maailmaa. Tutkija on väistämättömästi osa tutkimaansa ja vuorovaikutuksessa sen kanssa. Siinä ei voi irtautua tutkimastaan ja toimia vaan ulkopuolisena tarkkailijana. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 23; Varto 1992, 26.) Tässä tutkimuksessa tutkija ja haastateltavat muodostivat yhteisen kokemuksen samasta maailmasta. Tutkija on ollut osa tutkimaansa olemalla vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa.

Kvalitatiivinen tutkimus tähtää tutkitun ilmiön syvälliseen kuvaamiseen ja mielekkään tulkinnan tuottamiseen. Laadullinen tutkimus pyrkii tuomaan esiin informanttien havainnot tutkittavasta ilmiöstä, joten sen tarkoitus ei ole laajojen yleistysten saavuttaminen. Näin ollen tutkimus keskittyy yksittäisten tapausten tarkasteluun, ja tärkeäksi seikaksi nousee siihen osallistuvien henkilöiden näkökulmien korostaminen. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on tuottaa uutta tietoa yksin asumisen ilmiöstä ja syventää ymmärrystä siitä. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että laadullista tutkimusta tehtäessä on pyrkimyksenä löytää ja paljastaa uutta, enemmän kuin todistaa olemassa olevia väittämiä. Kun tutkitaan riittävän tarkasti yksittäistä tapausta, tulee esille myös se, mikä ilmiössä on merkittävää ja toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164, 181–182.) Tässä tutkimuksessa tiedonkeruun instrumentteina olivat ihmiset, mikä on tyypillistä laadulliselle tutkimukselle. Tämä tutkimus valikoitui

kvalitatiiviseksi tutkimukseksi, koska se sopii tutkittavaan aiheeseen ja kohteeseen. Aihe on tutkimukseen osallistuvilla henkilökohtainen ja tuo esille myös kokemuksia, tunteita, suunnitelmia ja mielipiteitäkin.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena on kokemusten ja eletyn elämän merkitys, joten näin ollen tutkimus perustuu fenomenologis-hermeneuttiseen filosofiaan. Tämä lähtökohta soveltuu tähän siksi, että tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään noin 60-vuotiaiden yksinasuvien elämää ja saada tietoa näkökulmista tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin. Tutkimuksen kohteena olivat ihmisten kokemukset ja näkökulmat tulevasta. Fenomenologia on filosofian haara, joka on kiinnostunut ilmiöistä ja ilmiöiden tulkitsemisesta (Metsämuuronen 2008, 18). Fenomenologia tarkoittaa ”oppia ilmiöstä”, eli se tutkii todellisuuden ilmenemistä ja suhdetta ihmisen omaan elämäntodellisuuteensa. Kokemus muotoutuu merkitysten mukaan, jotka ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. (Laine 2001, 26–27.) Vain ne, joilla on kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä, pystyvät kertomaan omasta näkökulmasta muille. Metodologiaa noudattaen ilmiötä pystytään paremmin ymmärtämään ja kuvaamaan. (Metsämuuronen 2009, 212.) Kun tutkija tutkii jotakin ilmiötä fenomenologisesti, tutkijan täytyy sitoutua käyttämään kurinalaista metodia. Fenomenologiassa tutkimusmetodi perustuu metodisten vaiheiden johdonmukaiseen läpikäymiseen. Se monimuotoisella ajattelutavallaan tarjoaa tutkimustyölle yhtenäisen lähtökohdan. Tutkittavan ilmiön ensisijaisuus on kaiken fenomenologisen tutkimuksen ydin ja samalla tutkimuksen tieteellisyyden alkupiste. Tavoitteena on nähdä ilmiöt ja asiat niin kuin ne ovat. (Perttula 2000, 428–429.)

Fenomenologiassa kokemukset rakentuvat yksilöiden merkityksistä, mutta se ei tarkoita sitä, että yhteisöllinen näkökulma olisi poissuljettu. Kokemusten merkityssisältöjä tutkittaessa saadaan mahdollisimman laaja käsitys kokemusten merkitysaspekteista ja luonteesta. Vaikka tutkitaankin yksilöitä, he ovat kuitenkin yhteiskunnan jäseniä, joilla on yhteisiä piirteitä ja tapoja kokea maailmaa. Tämän vuoksi jokaisen yksilön kokemus paljastaa myös jotakin yleistäkin. (Smith 2013; Laine 2018, 31,15.) Tässä tutkimuksessa kokemuksen henkilökohtaisuus ja erityisyys kertovat samanaikaisesti jotakin tutkittavasta yksilönä. Samaan aikaa yksilölliset kokemukset yksinasuvan elämästä ja näkökulmista tulevaisuuden asumiseen ja palveluihin kertovat tässä tutkimuksessa

jostakin yleisemmästäkin. Tällä tavalla tutkimuksesta nousee esille niitä tiedostamattomia ja vaikeasti ilmaistuja kokemuksia, jolloin voidaan paremmin tuoda näkyväksi yksittäisten kokemusten pohjalta ilmiöitä, jotka liittyvät fenomenologiseen menetelmään.

Hermeneutiikkaan kuuluu se, että yritetään etsiä tulkinnalle mahdollisia sääntöjä, joita noudattaen voitaisiin puhua vääristä tai oikeista tulkinnoista. Hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tai kohdetta syvemmin ja antaa tulkinnan keinoja fenomenologialle. (Laine 2018, 29, 34.) Haastatteluissa pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon tietoa ihmisten elämäkokemuksesta ja näkökulmista tulevaisuuden asumisesta ja palveluista. Se, millä tavalla haastateltava kertoo omat kokemukset ja millaisia tunteita sekä ilmaisuja hän käyttää, on tässä tutkimuksessa tärkeää haastatteluaineiston muodossa.

Yksinasuvien kokemuksellisuus nousee tässä tutkimuksessa esille. Kokemuksellisuus on fenomenologian mukaan ihmisten maailmansuhteen perusmuoto. Kaikella kokemuksella on merkitystä. Ihmisen tehdessä jotakin voidaan hänen toimintaansa ymmärtää kysymällä, minkä merkityksen pohjalta hän toimii niin. (Laine 2018, 33.) Tässä tutkimuksessa on keskeistä ymmärtää yksinasuvien elämäkokemusta ja niitä merkityksiä, joita he kuvaavat yksinasumisestaan ja ajattelevat tulevaisuuden asumisesta ja palveluista. Tarkoitus on siis muodostaa kokonaisuus ja käsitys ihmisestä, joka huomioi yksilön, yhteisön ja sosiaalisen ympäristön, jossa ihminen toimii.

4.2 Haastattelututkimus

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteluilla, ja tämän ajateltiin menetelmänä sopivan parhaiten kokemusten keräämiseen luottamuksellisesti aiheesta, joka voidaan kokea arkaluontoiseksi (kts. esim Eskola & Suoranta 2008, 86.) Haastattelu sopii hyvin tutkimusmenetelmäksi, kun tarvitaan tietää esimerkiksi ihmisen ajatuksista tai kokemuksista. Tällöin helpointa on kysyä suoraan asiaa. Haastattelut ovat nykyään enemmän keskustelumaisempia. (Eskola & Suoranta 2008, 86.) Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jolle on luontaista se, että haastattelu on etukäteen suunniteltu. Haastattelijan tehtävänä on ohjata haastattelutilannetta ja motivoida haastateltavaa. Haastattelijan täytyy myös tuntee roolinsa, ja on tärkeää, että haastateltava voi luottaa haastattelijaan

ja haastattelusta saatua aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti. (Metsämuuronen 2009, 233.) Haastattelujen etu on se, että tutkija voi valita haastatteluun henkilöitä, joilla on kokemusta ja tietämystä tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76).

Tässä tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Se etenee niin, että kaikille haastateltaville esitetään lähes samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joidenkin määritelmien mukaan puolistrukturoidussakin haastattelussa, kuten teemahaastattelussakin, voidaan vaihdella kysymysten järjestystä. Täysin yhtenäistä määritystä osittain haastattelujen toteutuksesta ei ole olemassa. Osittain järjestelty ja osittain avoin haastattelu sijoittuu formaaliudessaan täysin strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelu välille. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47.) Puolistrukturoitua haastattelua toisinaan kutsutaan myös teemahaastatteluksikin, esimerkiksi, jos siinä esitetään tarkkoja kysymyksiä tietyistä teemoista, mutta ei välttämättä käytetä juuri samoja kysymyksiä kaikkien haastateltavien kanssa. Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, joissa on päätetty saada tietoa tietyistä asiasta eikä haastateltaville haluta antaa kovin suuria vapauksia haastattelutilanteessa. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2021.) Tässä tutkimuksessa käytettiin haastatteluissa haastattelurunkoa (kts. Liite 1). Haastattelurungon kysymykset ja aihepiirit olivat muodostuneet teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Kysymykset kysyttiin lähestulkoon haastattelurungon mukaisessa järjestyksessä, ellei haastateltava itse kertonut jossakin muussa kohdassa jo tulevasta aihepiiristä.

4.3 Aineiston hankinta

Tämän tutkimuksen kohderyhmä oli noin 60-vuotiaat työikäiset yksinasuvat. Haastateltavien valinnan kriteereinä oli, että haastatteluun valitaan henkilöitä, jotka suostuivat haastatteluun ja olivat yksinasuvia. Haastateltavien ikä oli määrittelyn mukaisesti 58–62 vuotta. Sen lisäksi haastateltavan täytyi asua yksin, parisuhde ei ollut esteenä. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin pitkäaikaistyöttömät, eli kriteerinä oli työikäiset työssäkäyvät tai viimevuosina eläköityneet henkilöt. Haastattelussa tutkija voi selventää kysymyksiä haastateltavien kanssa, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastattelutilanteessa puolin ja toisin. Haastattelun tavoitteena on löytää

vastauksia valittuun aihepiiriin, minkä vuoksi satunnaisten kysymysten asettelu ei ole perusteltua. Tässä tutkimuksessa valitut haastattelurungon kysymykset perustuvat tutkimuksessa esitettyyn teoreettiseen viitekehykseen eli yksinasumiseen ja eläköitymiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 85–86, 88.)

Haastateltavat löytyivät lumipallo-otantaa apuna käyttäen. Lumipallo-otanta (snowball sampling) on haastateltavien valinnan menetelmä, jossa tutkija itse ei valitse kaikkia haastateltaviaan. Tämä on otantamenetelmä, jossa tutkija valitsee itse ensin yhden tai useamman haastateltavan. Hän valitsee ensimmäisiksi haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, joilla on paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Nämä henkilöt toimivat ns. avainhenkilöinä. Sen jälkeen tutkija pyytää näitä henkilöitä nimeämään seuraavat haastateltavat, jotka tuntevat saman ilmiön. Nämä haastateltavat nimeävät sitten taas seuraavat haastateltavat. Tämä menetelmä auttaa tutkijaa löytämään juuri ne oikeat henkilöt, joilla on tarvittavia tietoja tutkimusta varten. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 59–60.) Näin tutkimuksen otos kasvaa matkan aikana niin kuin vierivä lumipallo (Metsämuuronen 2006, 47).

Tutkija tiesi muutaman henkilön, jotka sopivat tutkimuskriteereiden mukaan tutkittaviksi. He toimivat avainhenkilöinä lumipallomenetelmälle. Haastateltaviin oltiin suoraan yhteydessä sähköpostilla tai viestillä ja esitettiin tutkimuksen aihepiiri. Haastatteluun suostuneet avainhenkilöt olivat omasta osallistumisesta jo maininneet mahdollisille uusille ehdotettaville haastateltaville ja osa ei, joten tämän vuoksi jollekin mahdollisille haastateltaville tutkimukseen osallistumisen ehdotus tuli näin ollen hieman yllätyksenäkin. Suurin osa kysytyistä henkilöistä lähti mukaan, kieltäviä vastauksia tuli kolme, kahden henkilön kohdalla ei tullut minkäänlaista vastausta. Lumipallo-otannan myötä haastateltavia tuli kymmenen, joka oli riittävä määrä kattavaan aineistoon ja haastatteluista ei kenties nouse enää uusia näkökulmia aiheeseen liittyen. Tämän vuoksi kaikilta haastateltavilta ei enää kysytty lumipallo-otantaan jatkoa tutkimusaihepiirin sopivien henkilöiden löytymiseksi.

Jokaisen haastateltavan kanssa käytiin tarkemmin tutkimusta läpi, kun alustava suostumus tutkimukseen oli saatu. Tämän jälkeen vaihdettiin yhteystiedot ja sovittiin sopiva ajankohta haastattelulle. Haastateltavat saivat itse ehdottaa heille sopivinta haastatteluajankohtaa ja paikkaakin ja tapaa millä se toteutettiin eli joko perinteisesti kasvotusten tai tietokoneen välityksellä.

Niille haastateltaville, joiden haastattelut tehtiin tietokoneen välityksellä, lähetettiin tutkimuksen osallistumisen suostumuslomake (kts. Liite 2), jonka haastateltavat lukivat ja lähettivät sähköpostilla paluuviestinä suostumuksena tutkimukseen. Haastattelujen aluksi videoyhteydellä käytiin vielä erikseen läpi Tutkimuksen Tietosuojaseloste (kts. Liite 3), joka esiteltiin ennen haastattelua tutkittavalle. Niille haastateltaville, jotka tavattiin kasvokkain, tehtiin samat toimenpiteet haastattelutilanteen alussa ja suostumuslomake allekirjoitettiin.

Haastattelujen aluksi haastateltavat kertoivat itsestään ja siitä, millaiset taustat kenelläkin oli yksinasumiseen. Haastateltavilta kysyttiin elämäntyytyväisyyttä asumiseen ja muutenkin elämään. Heiltä kysyttiin yksinasumiseen liittyviä hyötyjä ja haittoja. He kertoivat omasta työstään ja sen merkityksestä omalle elämälle ja siitä miltä tuleva eläköityminen tuntuu ja millaisia suunnitelmia siihen oli. Heiltä kysyttiin tulevaisuuden asumisen haaveita ja muutenkin näkökulmia tulevaisuuden asumisesta ja palveluista ikääntyneenä. Haastateltavat saivat melko vapaasti kertoa, jolloin pystyi esittämään tarkentavia kysymyksiä riippuen näistä haastateltavan kertomista asioista. Haastattelurungossa oli apuna tiettyä aihepiiriin liittyviä apusanoja, joita tarvittaessa kysyttiin haastattelevilta, jos ne eivät luonnollisesti nousseet keskusteluun mukaan. Tässä tutkimuksessa haastateltavat saivat tietää tutkimuksen aihepiiriin, kun haastateltavia rekrytoitiin.

Haastattelut tehtiin 25.1.-5.2.2021 välisenä aikana. Haastatteluiden kesto vaihteli 19 – 45 minuutin välillä. Haastatteluissa vuorovaikutus oli luontevaa ja ne etenivät johdonmukaisesti ilman häiriötekijöitä. Ainoastaan yhdessä haastattelussa internetyhteys hieman katkeili noin puolen minuutin ajan, mutta niitä asioita siinä yhteydessä kerrattiin. Haastattelut nauhoitettiin käyttäen ääninauhuria. Tämä ääninauhurin ääneen kuuluvuus ja välimatka testattiin vielä varmuuden vuoksi ensimmäisen haastateltavan kohdalla. Tietokoneyhteydellä haastattelut nauhoitettiin ja näistä haastatteluista tuli kaksoistallennus eli tietokoneyhteydentallenne ja ääninauhuritallenne,

joka oli vieressä. Aineiston litterointi vaiheessa on helpompaa käyttää ääninauhuria. Tietokoneyhteydellä kamera oli päällä tutkijalla ainakin aluksi, kaikkien haastateltavien kasvoja tutkija ei nähnyt, mutta tämä oli haastateltavien omassa vapaassa valinnassa. Kasvokkain tapahtuneet haastattelut (neljä kappaletta) tehtiin haastateltavien kodeissa ja yksi haastattelu toteutettiin haastateltavan työpaikalla. Tietokonehaastatteluissa haastateltavat olivat kotona ja tutkija oli myös kotona, mutta silloin kun tutkimushaastattelu oli käynnissä, muita häiriötekijöitä ei ollut eikä talossa ollut muita ihmisiä.

Haastattelut litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti. Aineistotekstiin käytettiin koodeja T= tutkija ja H01, H02 ja niin edelleen = haastateltava, eli numerojärjestyksessä, miten haastattelut olivat toteutuneet. Litteroinnin jälkeen tekstiä syntyi 112 sivua Word-dokumentin muodossa, jossa kirjasinlajina oli Times New Roman, kirjasinkoko 12 ja riviväli 1.5. Lisäksi sivujen marginaalit olivat 2 cm molemmissa reunoissa. Nauhoitettua puhetta ääninauhurissa oli noin viisi tuntia.

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysissä aineisto pyritään tiivistämään kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; päinvastoin pyritään informaatioarvoa kasvattamaan luomalla aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 2008, 138.) Laadullisessa tutkimuksessa on huomattavaa, että aineistosta löytyy aina useita kiinnostavia asioita, joita tutkija ei ole ehkä etukäteen osannut edes ajatella. Nämä pitää kuitenkin osata tutkijan rajata hyvin ja keskittyä nyt siihen, mikä on olennaista analyysivaiheessa. On valittava jokin tarkkaan rajattu ilmiö, mutta siitä pitäisi kertoa kaikki mahdollinen. Aineistosta kerätään merkityt asiat yhteen ja erikseen muusta aineistosta. Sen jälkeen ne pitää luokitella, teemoittaa tai tyyppitellä. Sen jälkeen on yhteenvedon kirjoittamisen aika. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94.) Aineiston analyysissä nostettiin esille tutkimuskysymysten kautta oleellisia merkityksiä, joita ryhmiteltiin luokiksi. Tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tässä tutkimuksessa kirjoitettiin tehdyt yksilöhaastattelut ensin auki. Sen jälkeen luettiin ja perehdyttiin aineistoon lukemalla sitä useita kertoja läpi. Alustavat tutkimuskysymykset oli laadittu ennen aineiston keruuvaihetta ja tässä olivat apuna myös tämän tutkimuksen ohjaajat. Tutkimuskysymysten ohjaamana on syntynyt haastattelurunko (kts. Liite 1). Aineistoa lukiessa pyrittiin unohtamaan haastattelussa tehdyt kysymykset ja peilattiin aineistoa sekä muistiinpanoja asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tällä tavalla tämän tutkimuksen analyysivaihe lähti käyntiin. Eskola ja Suoranta (2008) mukaan ensimmäinen tehtävä laadullisessa analyysissä on aineiston järjestäminen sen jälkeen, kun se on kerätty ja valmisteltu teknisesti käsiteltävään muotoon. Tässä vaiheessa on riskinä se, että tutkija lähtee etenemään aineistonsa kanssa väärään suuntaan. Aineiston lukeminen vie aikaa ja lukiessa syntyy oivalluksia, mutta nämä ovat epäsystemaattisia ja eivät jäsennä koko aineistoa. Se, että tutkija ei analyysiä tehdessä menisi väärään suuntaan, niin sen välttämiseksi olisi tärkeää analyysissä edetä asteittain ja luottaa siihen, että ensimmäinen jäsennys ei ole samalla viimeinen. (Eskola & Suoranta 2008, 151–152.)

Aineistosta nostettiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin päästiin vertailemaan tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistoista. Aineistosta poimittiin sen sisältämät keskeiset aiheet. Tekstimassasta on ensin pyritty löytämään ja sen jälkeen eroteltu tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. (kts. Eskola & Suoranta 2008, 175–176.) Teemoittain järjestetyistä vastauksista irrotetut sitaatit ovat usein mielenkiintoisia, mutta kovin pitkälle menevää analyysiä ja johtopäätöksiä ne eivät välttämättä osoita. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2008, 175–176.)

Tässä tutkimuksessa oli käytössä aineistolähtöinen sisältöanalyysi, joka on luonteeltaan joustava menetelmä (Elo & Kyngäs 2008, 113). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistellään ja saadaan näin vastaus tutkimustehtävään. Sisältöanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkinnaan, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopi tähän tutkimukseen, koska aineisto oli kerätty haastattelemalla ja tutkimuksen tulokset nousivat haastattelujen sisällöistä.

Aineistolähtöisellä sisältöanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tiivistetty ja yleistettävä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Onnistumisen edellytys on se, että tutkija kykenee pelkistämään aineiston ja muodostamaan käsitteet niiden asiasisältöjen pohjalta, jotka luotettavasti kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Tässä tutkimuksessa aineistolähtöinen sisällönanalyysi eteni mukailleen Tuomen ja Sarajärven (2002) järjestystä aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä. Ensimmäisenä on haastattelujen kuunteleminen ja puhtaaksi kirjoittaminen. Toinen vaihe on haastattelujen, dokumenttien ja muunlaisten aineistojen sisältöön perehtyminen. Kolmas vaihe on pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen. Neljäntenä vaiheena tulee pelkistettyjen ilmausten listaaminen. Viidenteen vaiheeseen liittyy samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista. Kuudes vaihe pitää sisällään pelkistettyjen ilmausten ryhmitelyä ja yhdistämistä, joista muodostuu alaluokkia. Seitsemännessä vaiheessa alaluokkia yhdistellään ja niistä muodostuu yläluokkia. Viimeisessä kahdeksannessa vaiheessa yläluokkia yhdistetään pääluokaksi ja yhdistäväksi luokaksi ja tapahtuu kokoavan käsitteen muodostaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Redusoinnissa eli aineiston pelkistämisessä analysoitava data eli informaatio voi olla joko auki-kirjoitettu haastatteluaineisto tai joku muu dokumentti tai asiakirja. Tämä tapahtuu niin, että informaatio pelkistetään siten, karsimalla aineistosta kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Tarkoitus on nostaa esille sellaiset asiat, jotka on asetettu olennaiseksi tutkimukselle. Pelkistäminen voi olla joko informaation pilkkomista osiin tai tiivistämistä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122–123.) Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmat saivat lopullisen muotonsa aineiston pohjalta. Analyysiyksiköksi valikoitui lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Alkuperäisilmaukset koottiin taulukkoon luokittelua varten ja niille luotiin vielä sisällön tiivistävät yleiskieliset pelkistetyt ilmaukset. Ensin ryhmiteltiin ja yhdistettiin samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet, joiden avulla pelkistetyt ilmaukset syntyivät.

Taulukko 1 Esimerkki tutkimusaineiston redusoinnista

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
"Jos elämässä toisenlaisia niin kuin mutkia ja muuta, niin voisinhan mä asua kaksin tai vaikkapa olla perheellinen ihminen, mutta elämä on mennä näin, kun se on mennä."	kuvaus yksinasumisen syystä
"Asun pakon sanelemana yksin. Että se on nyt tän hetken tilanne ja sille ei voi mitään."	yksin asumisen kokemus
"Vaikee sanoa, että tota että kaikkein parashan olis se, että vaikka ei oikein pystyis itestä huolehtimaan, niin pystyis silti asumaan niin omassa kotona."	haave asua jatkossakin omassa kodissa
"niin se auto ja sillä pääsee ja se on siirtymisväline, joka vapauttaa minut, kun minulla ei ole sitä toista, joka kantais ne kauppakassit vaan mie saan ite siinä vaiheessa mennä, tulla, kantaa tavarat ja huolehtia omasta ja sitten vielä muittenkin asioita."	auto tärkeä liikkumisväline

Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta poimitut ilmaukset käytiin läpi tarkasti ja niistä haettiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ilmaisevia käsitteitä. Samaa asiaa ilmaisevat käsitteet ryhmiteltiin, yhdisteltiin luokaksi ja nimettiin luokkaa kuvaavalla käsitteellä. (kts. Tuomi & Sarajärvi 2002, 122-123.) Havaintoja yhdisteltiin yhteisten piirteiden perusteella ja aineisto saatiin edelleen hallittavampaan muotoon (kts. Alasuutari 2011, 40-41). Alaluokkien muodostamisessa käytettiin apuna pelkistettyjä ilmauksia. Alaluokat nimettiin sisältöä kuvaavaksi. Tätä vaihetta tehdessä huomioitiin tutkimuskysymykset, joiden mukaan luokittelua tehtiin. Alaluokkia muodostui yhteensä 18.

Taulukko 2. Esimerkki ryhmittelystä ja alaluokkien muodostamisesta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
kuvaus yksinasumisen syistä	polku
yksin asumisen kokemus	tyytyväisyys elämään
pieni sosiaalinen verkosto	verkosto
yksinäisyyden tunne	yksinäisyys
haave asua omassa kodissa	asuminen
auto tärkeä liikkumisväline	vapaus

Tämän jälkeen analyysi jatkui edelleen alaluokkien ryhmittelyllä yläluokiksi. Tämän jälkeen vielä yläluokista pääluokiksi. Tässä abstrahointivaiheessa- eli käsitteellistämävaiheessa rajattiin tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja sen perusteella muodostettiin teoreettisia käsitteitä. Yläluokkien muodostamisessa pyrittiin muodostamaan kokonaiskuva aiheesta. (kts. Tuomi & Sarajärvi 2002, 122-123.) Yläluokkia muodostui kuusi ja pääluokkia kaksi.

Taulukko 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
polku	Yksinasuja yksilönä	60-VUOTIAAN TYÖIKÄISEN YKSINASUJAN ELÄMÄNKOKEMUS
tyytyväisyys elämään	Yksinasuja yksilönä	
verkosto	Resurssit	
yksinäisyys	haasteet	
tulevaisuuden asuminen	haaveet ja suunnitelmat	TULEVAISUUDEN ASUMINEN JA PALVELUT
vapaus	itsenäisyys	

Näiden pohjalta syntyi kokonaisuus, joista tutkimustulokset koostuvat.

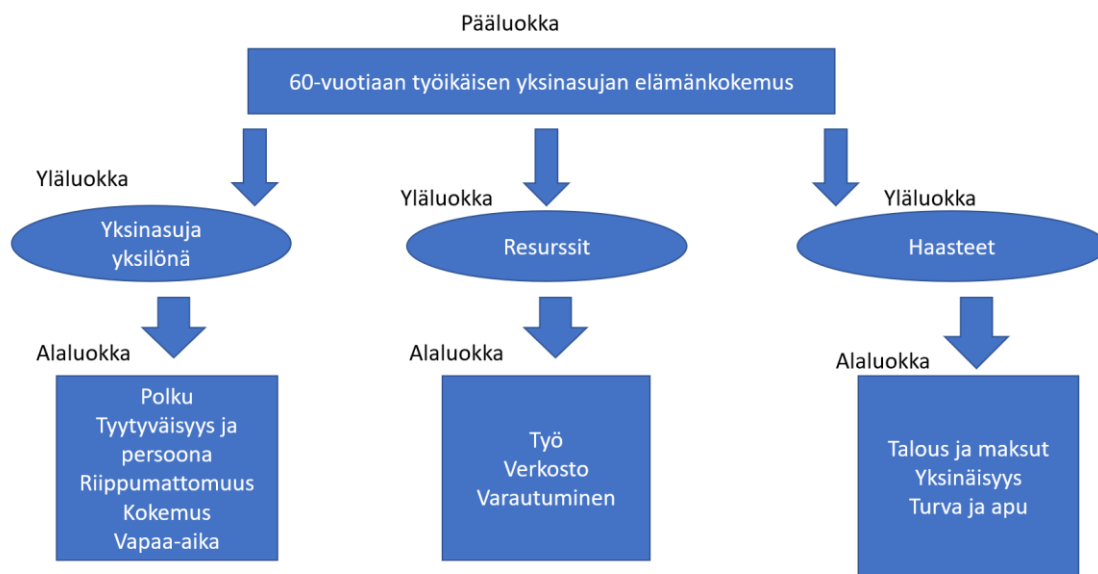
5 Tulokset

5.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat olivat Etelä-Suomen alueelta, paitsi yksi haasteltava asui ulkomailla. Kolme haastateltavaa asui maaseudulla ja viisi haastateltavaa kaupungissa, mutta yhdellä haastateltavalla oli koti sekä maaseudulla että kaupungissa ja hän asui tilanteen mukaan kummassakin paikassa. Yksi haastateltava asui vuokralla ja loput asuivat omistusasunnossa. Haastateltavien ikä vaihteli 58–62 vuoden välillä. Haastateltavien puheessa käytettyjä paikkakuntien nimiä, tai muita nimityksiä paikkoihin ei mainita haastateltavien yksityisyyden suojaamisen vuoksi. Haastateltavista kaksi oli parisuhteessa, ja heistä toinen oli avioliitossa. Kahdella oli taustalla avioero, yhdellä avoero ja loput viisi haastateltavaa ovat olleet pidempään tai läpi elämän yksinasuvia. Lapsia oli viidellä haastateltavalla, tosin lapset eivät enää asuneet samassa taloudessa. Haastateltavista viisi oli naista ja viisi miestä. Yksinasumista oli taustalla useamman kymmenen vuoden ajan eli lapsuuden kodin jälkeisestä ajasta lyhyempään ajanjaksoon, joka oli 1 ½ vuotta. Työelämässä oli seitsemän haastateltavaa ja kolme haastateltavaa oli eläkkeelle. Haastateltavien koulutustausta ja työ vaihteli matalapalkkaisilta aloilta ylempiin toimihenkilötehtäviin.

5.2 60-vuotiaan työikäisen yksinasujan elämäkokemus

Tässä haastatteluaineistossa kohderyhmänä oli noin 60-vuotiaat työikäiset yksinasuvat ja ensimmäinen tutkimuskysymykseen vastataan tässä kappaleessa. Pääluokaksi muodostui 60-vuotiaan työikäisen yksinasujan elämäkokemus. Tästä nousivat selkeästi tietyt aihepiirit esille, kuten se millainen yksinasuja on yksilönä. Sen lisäksi resurssiasiat nousivat myös esille ja tiettyjä yksinelämisen haasteitakin. Näistä yläluokista alkoi muodostumaan alaluokat, joita olivat polut, tyytyväisyys ja persoona, riippumattomuus ja vapaus, kokemus ja vapaa-aika. Resurssiin liittyviin alaluokkiin liittyivät työ, sosiaalinen verkosto ja varautuminen. Yksinelämisen haasteet nousivat haastatteluaineistosta esille niin, että alaluokiksi sieltä nousi talous- ja maksuasiat, yksinäisyyden tunne ja turvan ja avun saanti.

Kuvio 1. Aineiston luokittelurunko ensimmäiseen tutkimuskysymykseen

5.2.1 Yksinasuja yksilönä

Yksinasujan **polut** olivat hyvin erilaiset, ja tässä aineistossa tuli esille se, että yksinasuminen ei ollut itse valittua. Syiksi kuvattiin esimerkiksi elämäkumppanin löytymättömyys, kumppanin tai perheen asuminen eri paikkakunnilla ja ero elämäkumppanista. Se oli lähinnä elämän tuoma tilanne, niin että sopivaa kumppania ei tullut eteen. Haastatteluaineiston eronneet henkilöt eivät olisi halunneet eroa. Yksinasumiseen johti myös, että yksinhuoltajalta muutti lapsi pois kasvaessaan. Yksinasuminen näyttäytyi myös niin, että puoliso asui toisella paikkakunnalla tai toisessa maassa. Yksinasumista selitettiin myös sillä, että parisuhde ei vaan toiminut. Myös arvomaailman asiat tulivat esille yksinasumisessa: vaikka onkin parisuhde, niin arvotettiin oma työ parisuhdetta tärkeämmäksi eli jos parisuhdekumppanin työ vei mennessään kauemmaksi eikä haluttu lähteä itse mukaan oman työn vuoksi, niin parisuhde loppui siihen ja siitä seurasi yksinasuminen.

H: "Jos elämässä toisenlaisia niin kuin mutkia ja muuta, niin voisinhan mä asua kaksin tai vaikkapa olla perheellinen ihminen, mutta elämä on menny näin, kun se on menny."

H: "Mä olen asunnu vuodesta – 86 yksin. Joo, et sitä ennen olin kihloissakin, kun muutin (paikkakunnalle kaupunkiin), niin menin siinä alkuvaiheessa kihloihin, mut sitte mun kumppani....hän halus niinkun vaihtaa työtä, halus lähtee tonne pohjoseen ja mä aatelin, että kun oli semmoselle paikkakunnalle menossa sitte töihin, että mulla ei olis ollu siellä mitään. Niin mä ajattelin et mul on kuitenkin hyvä vakituinen työpaikka siinä vaiheessa oli jo et tota en kuitenkaan pannu sitä miestä siinä sitte etualalle, pistin työn."

Haastateltavat kertoivat yksinasumisesta elämän **tyytyväisyyteen** oman **persoonankin** kautta. Yksinasumisen ajallinen pituus näytti vaikuttavan kokemukseen ja elämän tyytyväisyyteen. Mitä pidempään oli asuttu yksin, sitä tyytyväisempiä oltiin elämään. Omalla persoonallisuudella koettiin olevan merkitystä yksin viihtymiseen ja syihin, miksi parisuhteeseen tai yhdessä asumiseen ei oltu päädytty. Tämä vaihteli hyvin paljon haastateltavasta riippuen. Parissa haastattelussa tuli sekini esille, että mieluiten asuukin yksin. Näin vastasivat ne, joilla oli ollut kokemusta seurusteluista, että jos vaihtoehtona on huono parisuhde ja etenkin, jos siinä joutuu olemaan henkisesti yksin.

H: "Mä oon viihtynny ihan hyvin (naurahdus)....mä oon ollu siis joo silloin kun mä asuin vanhempien luona, niin mä oon kyl aina ollu semmonen et mä oon viihtynny niinkuööö... tekemällä itsekseni ja touhuamalla omia juttuja kanssa. Et mä en oo koskaan niinku ollu semmonen miten sen nyt sanois kauheen ekstrovertti että välttämättä hakeutunnu mihinkään jatkuvasti."

H: "Ihan tyytyväinen olen, että tuota, ihan hyvät puitteet tässä on olla et ei mitään hätää ole."

Aiempi parisuhde ja perhe-elämä näytti vaikuttavan siihen, että yksinasumiseen liittyi negatiivisia katkeria tunteita. Sitä parisuhdetta kaivattiin, mutta tilanteeseen oltiin kuitenkin myös totuttukin. Silti tietty kaipuu parissa haastattelussa parisuhdetta kohtaan oli, myös niidenkin henkilöiden kohdalla, jotka olivat eläneet ilman parisuhdetta. Kuitenkaan ei uskottu realistisena asiana, että parisuhde löytyisi. Sellaiset asiat kuitenkin tulivat esille parissa haastattelussa, että tietynlainen viikonlopputapailu ja seurustelukumppani olisi mukava. Arjen jakamista ei niin kuitenkaan kaivattu, eli kaivattiin tietynlaista fyysisyyttä ja rakkautta viikonlopuille. Toisaalta vaikka kaivattiin parisuhdetta, niin samalla oli huoli myös sydänsuruista. Niille, jotka olivat pitkään asuneet yksin, yksinasuminen pääsääntöisesti oli neutraali asia: he olivat suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä.

Asumisasioihin kuitenkin kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä. Koti, jossa asuttiin ja ympäristö missä sillä hetkellä asui, niin siihen oltiin tyytyväisiä.

H: "En tykkää asua yksinään....siis tää talo ja missä tämä sijainti, niin se on hyvä, mutta jos ajatellaan sitä, että asuuko yksin tai jonkun kanssa, niin en tykkää asua yksin."

H: "Asun pakon sanelemana yksin. Että se on nyt tän hetken tilanne ja sille ei voi mitään."

H: "Asumismuotoon mä oon kyllä hyvinkin tyytyväinen, mut en mä nyt vois sanoa niinkun olevani tyytyväinen. Kyl mä niinkun pohjimmiltani olen parisuhdeihminen, että mä, ei tää nyt ole niinkun täydellistä suinkaan vaikka moni asia on niinkun järjestyksessä, mutta tässä niinkun, miten mä nyt sanoisin....ööö....se on myös niinkun hyvä olla silloin kun ei niinkun ole sydänsuruja eikä ahdistusta eikä muuta vastaavaa että, että tota tuskin kai se on optimaalista koskaan se elämä."

Yksinasujan **vapaus** nousi esille kaikilta haastateltavilta, kun heiltä kysyttiin yksinasumisen hyviä puolia. Tämä ilmeni niin, ettei tarvitse kysellä toisen henkilön mielipidettä tai ottaa huomioon tai selitellä muitakaan asioita. Ei tarvitse tehdä kompromisseja vaan saa elää oman näköistä elämää. Tästä kerrottiin esimerkkeinä asioita, että saa sisustaa oman kotinsa haluamallaan tavalla, ei tarvitse keskustella päivän ruuasta ja muutenkin saa tehdä oman aikataulun mukaan asioita eikä tarvitse huomioida sitä toista henkilöä. Eräs haastateltava eronnut toi esille sen, että oli hänellä vapaus avioliitossakin. Kaksi haastateltavaa toi esille siisteysnäkökulman, että on siistimpää eikä tarvitse kenenkään jälkiä korjailla. Vapauden synonyyminä käytettiin myös sanaa **riippumattomuus**.

H: "Kylhän se ehdottomasti riippumattomuus on se kaikkein hienoin asia ja ja se, että on oman itsensä ja ajankäyttönsä herra.....mä olen sen luontonen ihminen, että mä tykkään riippumattomuudesta, se on mulle semmonen ominainen piirre."

H: "oma lupa ja oma tupa, voi tehdä sen päivärytmin niinkun teen, miulla on siistimpää. Ehkä sellainen tietynlainen vapaus, mut olin mie kyllä vapaa ennenkii, mut että niinkun."

H: "Se vapaus, kostuu monesta asiasta. Sun ei tarvi miettiä toisten menemisiä ja tulemisiä, sie voit mennä silloin kun siua huvittaa ja esimerkkinä tää, nyt heitän esimerkin kun olin reissulla ja siel mie lämmitin saunan siellä yksinollessa, niin yhen aikaan yöllä ja ka-

toin jalkapalloa ja totesin, että nii voihan sen tehdä tähänkin aikaan, kukas minuu on si-tonnu että se pitää olla johonkin tiettyyn aikaan ja tehdä tiettyjä juttuja. Niin siinä vaiheessa, että jos on muuta porukkaa ympärillä, niin sehän on aina kompromisseja.”

Vapauteen liittyi myös haasteita, eikä se kaikille ollut ihanteellinen olotila. Vaikka siitä osattiinkin nauttia, niin silti yksinasujalla voi olla tietty kaipuu kumppanuuteen silti koko ajan. Eräs haastateltava muotoilikin asiaa niin, että tilanteesta pitää ottaa ne edut esille, jos oma tilanne on sellainen, ettei pysty sitä muuksi muuttamaan. Yhdellä haastateltavalla, jolla ei ole ollut asumisseuraa lapsuuden kodin jälkeen, oli vaikea vastata, kun vertailukohta puuttui.

H: ”Tietysti se etu on, että se mitä tekee tai mitä ostaa tai touhuaa niin keneltäkään ei tarvi kysyä mitään eikä kenenkään kanssa tarvi neuvotella eikä tarvi sitä toista ihmistä ottaa huomioon vaan itensä vaan.....Mutta se ei tarkoita sitä, että se olis minun ihanne.Täytyy vaan siitä tilanteesta mikä on, niin siitä tilanteesta sitte ottaa hyvät puolet esiin, jos sitä tilannetta ei pysty muuksi muuttamaan.”

Myös yksinasujilla oli erilaisia elämään liittyviä **kokemuksia**, yllättäviäkin asioita, joita ei ole voinut ennakoida. Niihin on pitänyt sopeutua ja mennä elämän virran mukana, vaikka aina se ei ole helppoa ollut. Ihmissuhteissa on ollut haasteita. Rakkausasiat koettiin sellaisena yllätyksen näyttämönä ja niillä, joilla on ollut seurustelusuhteita, on kertynyt monenlaisia ihmissuhdekokemuksia. Avioeroja on tullut ilman omaa tahtoakin, yllättäenkin.

H: ”Vuos sitte puskista tuli avioero ihan täysin yllättäin minulle. Että mitään tällästä en kuvitellu, että vois tapahtua.”

Haastateltavat olivat ehtineet kokemaan monenlaisia asioita elämässä. Joillekin osui useampiakkin melko suuria kokemuksia ja elämänmuutoksia. Yhdellä haastateltavalla oli kokonaan uusi ammatti ja elämän suuria tragedioitakin voi sattua. Yksi haastateltava toi esille terapiakäynnit tragedioiden vuoksi, eli apua oli saatu. Elämä yllätti myös omien vanhempienkin vuoksi, että asiat eivät menneet yhtään niin kuin oli suunnitellut ja elämä toi muuta ja sitten piti tehdä toisenlaiset suunnitelmat myös asumisenkin suhteen.

H: ”....Mun urahan oli niinku (alan kuvaus), mutta tota sittehään siellä eihän niitä (työpaikkoja) enää oo ja sekii (työpaikka) mis mä olin, niin se ihan lopetettiin. Ja sitte tulikii

eteen tässä se kymmenisen vuotta sitten, että että mitäs mä nyt site teen ja ja tota mä sitten päätin kouluttautua (ammatti) ja tota aattelin, et se on lyhyt koulutus ja tota ja sitte että on mahdollista saada työtä ja niinkun ehkä, kun on paljon työpaikkoja niin ehkä sitä ikärasismiakaan sitte ei, ei niinkun sillä lailla olis.”

H: ”Mulla on tosiaan tommonen vanha isä, joka asuu tossa lähellä ja mä olen niinkun sanotaanko kuus päivää viikossa niin niin aika kiinni ja sillä tavalla, että mä käyn häntä kävelyttämässä....Sitä ei voinnu tietää, että tällänen pandemia tulee, sehän muutti niinkun kaiken, eikä voinnu sitäkään ennustaa, että tota isä muuttaa tonne keskusta ja tää talo jää niinkun tänne yksin, et tää tuli kaikki niinkun yllätyksenä. En mie niinkun tällästä ajatellu. Et täs on vaan niinkun menty näitten tapahtumien mukana, ehkä mä olisin ollu (kaupungissa) ja niinkun mä suunnittelin et aikun kiva, että sieltä on niin hyvät junayhteydet, mikä mun on vaikka mä menisin vaikka tonne Helsinkiin, hyppään junaan ja menen päiväksi Helsinkiin ja tota käyskentelen siellä ja olen ja vietän aikaa ja tulen pois. Edulliset junaliput eläkeläiselle ja muuta. Ihan muuta ajattelin.”

Haastateltavilla oli hyvin monenlaisia harrasteita ja tapoja viettää **vapaa-aikaa**. Musiikin parissa vietettiin aikaa, yhdellä haastateltavalla oli järjestötoimintaa ja vielä eläkkeelle jäämisen aikana lisääntynyt järjestötoiminta. Kansalaisopistossa oli kielten opiskelua ja omienkin harrastetuntien pitämistä. Yksi haastateltavista lähti yliopistoon tekemään jatko-opintoja juuri ennen eläkkeelle jäämistä. Päiväkirjaa oli pidetty lähes koko elämän ajan. Koirat kuuluivat kahden haastateltavan elämään hyvin vahvasti. Koirien kanssa vietettiin aikaa paljon erilaisissa ulkoilumaastoissa ja niiden kanssa myös matkustettiin. Koirat tuntuivat olevan tärkeässä roolissa niille haastateltaville, joilla koiria tai koira oli.

H: ”Mä olen kirjoittanut päiväkirjaa vuodesta – 77 lähtien ja mulla on tollanen ehkä noin vähän yli 10 000 sivua tekstiä elämästä ja 14-vuotiaasta tähän asti.”

H: ”Nythän mä innostuin sitte opiskelemaan sillai että mä pääsin sitte tolla tota todistushaulla yliopistoon opiskelemaan ja ja tota mut eihän se tota nyt kun mä olen tän ikäinen niin eihän mul mitään urajuttuja oo, että se on se on nyt semmonen mun niinkun oma projekti.”

H: ”Koirathan kuuluu niinkun mun elämään sitte ja mä oon itseasiassa toi (koiran nimi), joka on mulla vielä hengissä niin me ollaan (koiran kanssa) kanssa oltu (ulkomailla) et (koiran nimi) oli, me oltiin pari viikkoo siellä.”

5.2.2 Resurssit

Kaikki haastateltavat ovat olleet **työelämässä** ja kolme vastikään eläköitynyttä oli mukana tässä tutkimuksessa. Työn merkitys hieman vaihteli, ja se on voinut muuttua elämän varrella. Työn merkitys elämään oli suuri, se tuotti iloa. Se, että kuului johonkin työyhteisöön, oli myös merkityksellistä. Oma identiteetti rakentui myös työn ympärille, ja pääsääntöisesti haastateltavat olivat ahkeria ja tunnollisia työntekijöitä, työorientoituneita. Työ koettiin myös elämän kriiseissä helpottavaksi tekijäksi. Pidettiin tärkeänä, että pitää lähteä töihin ja saa muuta ajateltavaa.

H: "Ajattelen, että et on aika hienoo se, että voi tehdä työtä mikä mikä joka hetki tavaltaan tuottaa sitä mahdollisuutta toteuttaa itseensä."

H: "Työnteolla on aina ollu hirveen iso merkitys mulle vaikka mä en oo minkäänköstä uraa tehny ja palkka on aina ollu huono ja nyt eläkekin tulee ole aivan surkee, niin mä oon aina niinkun siis semmonen että on ollu niinkun hyvin työorientoitunut, että se työ on ollu aina mulle hyvin tärkeetä, että vähän niinkun naurattaa, että vähän semmonen että että mennään vaikka pää kainalossa ettei kukaan kärsi ja että et semmosta oikee semmosta luterilaista työmoraalia."

H: "Tällä hetkellä erittäin suuri merkitys, ihan valtavan iso merkitys. Että kuuluu johonkin porukkaan ja tekee tärkeetä työt ja joo.....se on noussu ihan niinkun eri sfääreihin sen tärkeys niinkun tän eron tiimoilta....että ehkä aikasemmin ajatteli, että jäiskö osa-aika eläkkeelle, kun siihen on mahollisuus, mut tällä hetkellä mitään semmosta ees aattele."

Työllä on ollut suuri merkitys elämässä ja asumismuodon valinnassa. Työtilanne oli kuitenkin muuttunut raskaammaksi ja töistä pääsyä eläkkeelle jopa odotettiin. Mukana oli tunnollisuuteen liittyviä asioita ja sitä kautta väsymystäkin, mutta myös sitä, että työpaikkojen sisällä tapahtui niin paljon muutoksia työn järjestämisen osalta ja esimiesvaihdoksien kautta, että työ koettiin näissä tapauksissa hyvin raskaaksi, kiireiseksi ja paineiseksi. Tämän vuoksi eläkkeelle siirtyminen oli lähinnä helpotus tai odotettu haave. Työyhteisöjen rikkoutuminen koettiin ikävänä asiana. Lähes kaikki haastateltavat olivat kuitenkin kokonaisuudessaan hyvin työorientoituneita. Yksi haastateltava kertoi sitä, että työ oli jossain määrin rasitekin parisuhteille ja osittain parisuhteet saattoivat siksi rikkoutua, koska paneutui työhönsä niin intensiivisesti ja se vei paljon aikaa. Sama haasta-

teltava lisäsi, että parisuhteen pitäisi olla vakaalla pohjalla, että kestää sellaisen. Aiemmin tuloksissa tuli esille sekin, että oma työ meni edelle eikä se kihlakumppani, joka oli muuttamassa työn perässä toiselle paikkakunnalle.

H: "Työnteko joskus kymmen vuotta sitten oli tosi kivaa, meil oli aivan sairaan hyvä porukka ja tehtiin uusia juttuja ja kehitettiin kaikkea kivaa, mutta sitte se alko menee siihen, että aina vaan vähennettiin tekijöitä ja hmm....aina vaan piti tehdä nopeemmin ja niinkun työkuorma kasvannu. Eli nykyisellään voisin sanoa, että tilanne on aika surkea, että joutuu itse niinkun, ei voi tehdä työtään hyvin, kun tärkeämpää on saada vaan nopeesti tehtyä jotain.....töistä poisjääminen on suurin haaveni.Kyl mulle niinku sieltä niinkun liitän tämän töihin myöskin sellasen sosiaalisen yhteisön ja sitte kun sitä ei enää oo, koska mun mielestä elämä ei oo pelkkää Teamssia niin, tavallaan niinku työstä on karsittu se paras pois niin eli ne ihmiset.....fyysiset tapaamiset hyvin vähä ja työkavereitten kanssa koska suurin osa työkavereista on ulkomailla."

H: "Se on ollu valtavan suuri merkitys, että tota se on varmaan ollu yks, yks asia varmaan mikä on ollu semmonen parisuhteitten kannalta niinkun painolasti että mä oon aikalalla miten mä nyt sen sanoisin täysillä panostannu sinne työelämään ja tota siinä sitten niinkun parisuhteen pitäis olla niinkun aika hyvässä jamassa, että se niinkun kestäis tollasta.....Jos sitten tulee johtaja jonka kanssa ei synkkaa, joka on täysin ulalla asioista ja muuta niin ei se sitten se ei oo kohta kivaa se työnteko ja sillä tavalla se on vähän niinku, vähän semmosta niinkun todella epämurkavaa sitte loppujenlopuks että, et sit sitä alkaa niinku tosissaan kaipaamaan, et se on vähän niinku olis Trumpin alaisena ollu siellä ja ajattelee, että kyllä mä nyt tän kauden nyt jaksan tässä niinku virkamiehenä ja ja vähän niin kuin päällään seisosi hulluuden keskellä, niin tota tämmösistä syistä johtuen niin kyllä sitä eläkettä niinkun sitten vähän niinkun odottikin."

Yksi haastateltava kertoi, että töissä pitää käydä eikä se tunnut elämäntehtävältä. Työ ei kuitenkaan ole harrastus, että vapaa-aika on sitten erikseen. Sama henkilö kuitenkin oli pidentämässä työuraansa niin kauaksi aikaa, kuin saa vaan olla ja terveys riittää.

H: " Ei se ole elämäntehtävä, työ on työ, se on vaan työ, että käydään töissä. Vapaa-aika on sitten erikseen."

Tutkimukseen osallistuvien **sosiaalinen verkosto** oli hyvin vaihteleva vähän suuremmista verkostoista pienempiin, lähinnä sukulaisuussuhteisiin liittyviin kontakteihin. Tämä ei ollut mikään sukupuolikysymys: Naisilla ei ollut mitenkään suuremmat verkostot kuin miehillä, vaikka yhdessä

haastattelussa mies oletti, että naisilla olisi laajemmat sosiaaliset verkostot. Vaikutti olevan hie-
man ihmistyyppikysymyksen persoonan mukaankin, kuinka paljon muiden ihmisten seuraa kai-
vattiin vai oliko enemmän itsekseen viihtyvää ihmistyyppiä. Haastateltujen sosiaaliset verkostot
muodostuivat esimerkiksi koulu- ja opiskelijakavereista, harrastuspiireistä, naapurustosta sekä
entisistä ja nykyisistä työyhteisöistä. Eläkkeelle jäämisen pelättiin vähentävän näitä suhteita. Ver-
koston lakkaaminen voi olla suurikin asia, kun työkaverit jäävät pois.

*H: "No aika vähän, ei oikeestaan monienkaan kanssa, että toki sulaisten kanssa ja somen
kautta, somen kautta vanhoihin ystäviin ja kavereihin, mutta tota kasvoista kasvoihin,
niin enpä juuri kenenkään."*

*H: "No mul on jonkun verran semmosia vanhoja kavereita ihan kouluajalta ja opiskelu-
ajalta, meil on parikin sellasta porukkaa, joiden kanssa säännöllisen ja epäsäännöllisesti
tavataan plus sit et mun on siis tosi paljon näitä harrastusten kautta kavereita, että joit-
ten kanssa käydään sitten treenailemassa koirien kanssa välillä, sitten käydään ihan il-
man koiriakin ulkoilemassa (naurahdus) kyläilemässä. Sukulaisia mulla on aika vähäsen,
että mut että just kavereita kyllä on."*

Yksi haastateltavista kertoi, että sosiaalinen verkosto on turva yksinasuvalle, kun asuinkumppa-
nia ei ole. Sen lisäksi toinen haastateltava kertoi vielä, että kun yksinasuja on avun tarpeessa tai
muuten henkisenkin tuen tarpeessa, niin sosiaalisen verkoston ystävät ja naapurustokin huoleh-
tivat ja tarjoavat apuaan.

*H: "Kyl tää vaatii elämäntaitoa ja se että että huolehtii myös siitä, että jos tulee se paha
päivä, niin sulla on jonkunlainen turvaverkko on. Mulla on läheisiä ystäviä, joita mä au-
tan ja joiden mä tiedän auttavan mua, jos se tiukka paikka tulee."*

*H: "Verkosto on tosi hyvä, että lasten ja lastenlasten kanssa niin ehkä päivittäin what-
sappissa ja sit whatsapp videossa ja sitten naapurit on erittäin hyvät, hmm....tuota (nai-
sen nimi) vähän no tässä lähellä soittelee mulle aina varmaan pari kertaa viikossa ja
sitte sukulaisia on tässä lähellä ja sitten työkaverit.....että mulla on niinku tosi hyvä toi
verkko.....ne on niinkun ottannu miusta koppia nyt sitte tässä tilanteessa."*

Yksi haastateltava kertoi, että nyt korona-aikana harrastusten ollessa tauolla ihmetytti lähinnä
se, että muuta yhteyttä ei sitten henkilöihin ollutkaan kuin se tekeminen tai harrastus. Haastatel-
tava on kuitenkin itse yrittänyt olla aktiivinen yhteydenpidon suhteen ja nyt koronan myötä on

tullutkin esille tällaisia yllättäviä puolia muista ihmisistä. Kaikillahan ei seuran kaipuuta sillä tavalla ilmeisesti ole tai sitten näillä harrastekävijöillä on muut sosiaaliset verkostot.

H: "...harrastukset on jääny kyllä ikävästi nyt tauolle, että siinä sitten huomaa, että ällistyy tavallaan sitä, että näitten harrastuskavereiden kanssa, että eiks meillä nyt niinkun mitään muuta niinkun mielenkiintoa toisiimme ollutkaan että."

Erilainen **varautuminen** nousi esille haastatteluissa, jotka kohdentuivat erilaisiin taloudellisiin näkökulmiin. Varautuminen yksinasumiseen on ollut pitkälti taloudellista, ja se on huomioitu jo hyvissä ajoin rahaa säästään ja muutenkin tiedostaen esimerkiksi sosiaalisen verkoston merkityksen. Kaikkien ei kuitenkaan ole tulojensa vuoksi erikseen pitänyt tehdä taloussuunnitelmaa, koska saatu palkka on niin erilainen näiden haastateltavien joukossa, riippuen vähän millaisessa työtehtävässä oli ollut. Muutama haastateltava kertoi siitä, että oli säästänyt erikseen työuran aikana eläkevuosia varten ja suunnitelmissa oli maksaa itselleen viikko/kuukausirahaa.

H: "Kyllähän mä saan aika hyvää palkkaa tästä talosta ja sillä kyllä yksi ihminen pärjäälee ja säästöönkin jää. Ajatus on se, että kun mä jään eläkkeelle, niin että mä en ihan tyhjän päälle jää vaan ihan oikeesti mulla on sitä rahaa, josta mä voin maksaa itelleni viikkorahaa."

Varautumista oli pitänyt tehdä myös silloin, jos on tullut avioero myöhemmällä iällä. Pienipalkkaisella sellainen toi eteen lisähaasteita ja työnteko jatkuu taloudellisistakin syistäkin pidempään. Yksi ennakoititapa oli varautuminen taloyhtiön remontteihin ja suhtautua niihin siten, että ne hyödyttävät myös jatkossa, jos kunto heikkenee ikääntyessä.

H: "Raha ja yksinasuminen liittyy siihen työssä jatkamiseen pidempään ihan selkeesti. Et kun tässä on vasta nyt vuoden aikana vuoden pystynny niinku itte, jos olisin sattunut tietämään tämän vähän aikasemmin, niin olis ollu vähän enemmän aikaa järjestellä kaikkia elämää ja no joo. Mut tällä hetkellä niin oon kyl töissä, jos vaan pystyn niin pari vuotta ainakin."

5.2.3 Haasteet

Yksinasumisen haasteena olivat **talousasiat**. Tosin tässä haastateltavien joukossa oli useampi yksinasuja, jolla ei taloushuolia ollut. Taloushaasteet selkeästi yhdistyivät enemmän pienipalkkaisten yksinasujien rooliin. Avioerojen myötä taloustilanne oli huonontunut eikä sitä tasapainoa ole välttämättä tullut useammankaan vuoden jälkeen.

H: "No ei se oikeestaan siihen liity, tietysti jotakin asioita, joitakin asioita taloudellinen tilanne huonommaksi silloin kun tuota joutu asumaan yksin, niin siinä yhteydessä, niin eli kun jäi yksin. Ja ehkä se ei ole vielä kaikilta osin korjaantunut, mutta kyllä se tietysti johtuu siitä, että ite ei välttämättä elä nuukasti."

H: "No sehän nyt sitte tietenkin romahti täydellisesti vuos sitte kun meitä oli ensin kaks pienipalkkasta ihmistä (ammatti ja ammatti) ja sitte jouduin niin kuin ostamaan puolet talosta ja sitten (ammatin) palkalla maksan kaiken, auton, vakuutukset, sähkölämmitys, kaikki, niin (huokaus), niin tilanne niinkun vaikeutui, motivaatio käydä töissä on suuri."

Pienituloisemmat toivat yksityiskohtaisemmin esille sitä, mikä elämässä on kallista, kun taas hyvätuloisempien kanssa tuli vain ohimennen puheeksi, että oikein hyvin pärjää ja taloushuolia ei ole. Kuitenkin se, että itse vastasi yksin myös taloudenkin hoidosta, oli selkeästi etu. Silloin tiesi paljonko mihinkin kului rahaa ja sen hallittavuus ja taloudellinen varautuneisuus oli siinä mielessä selkeämpää pienistä tuloista huolimatta.

H: "Tässä vaiheessa selviän ihan ok, mutta en ole mikään mahottoman suuripalkkanen eli kyllä pitää omiin menoihin eräällä tavalla kiinnittää huomiota...kyllähän kaikki eläminen ja tämmöset, niin on paljon kalliimpaa yksineläjälle. Eli yksineläjä maksaa kaikkiaan, jos tilaat lehtiä, perhe vois lukee niitä, yks ihminen maksaa kaiken. Samaten hushollissa mahtuis olemaan enemmänkin jengä samalla lämmityksellä, samalla sähkövällä ja samalla autolla vois kulkea useampi. Et yksineläminen on kalliimpaa, mutta ei sitä voi sanoa, että se on valinta, jos ei ole sattunut sellasta kuka olis niinkun omaan husholliin lyöttäytynyt."

Yksin asumiseen liitetään usein **yksinäisyyden** tunne, mutta näinhän ei aina ole. Eliisa Tiilikainenkin on väitöskirjassaan määritellyt yksinäisyyden subjektiiviseksi kokemukseksi. Tässä tutkimuksessa haastateltavien joukossa pääpiirteissään ne henkilöt, jotka olivat pidempään asuneet yksin, he olivat tottuneet yksinoloon. Useimmat heistä oli perheen ainoita lapsiakin. Toki heilläkin tuli ajoittaisia hetkiä yksinäisyyden tunteesta, mutta se helpotti, kun lähti käymään jossakin.

Korona-ajan tilanteet ovat olleet kuitenkin hieman eri asia, kun ihmiset eivät ole niin paljoa tappalleet fyysisesti, ja alkuvaiheen korona-aika yhdestä haastateltavasta tuntui pelottavallekin, koska joutui kokemaan sitä yksin. Tunne meni kuitenkin ohi ja olotila helpottui.

H: "Just kun aika paljon kirjutetaan siitä, että kuinka ihmiset kärsii yksinolosta niin mä olen aina jotenkin kokennu sen jollakin tavalla vähän vieraaksi aiheeksi.....Viime keväänä mä olin koronaevakossa mökillä kolme kuukautta yhteen menoon suunnilleen sil-lai et mä kävin vaan kerran viikossa kaupassa, niin sit mä päätin et kun tuli kesä et mä tuun kaupunkiin, että kun mä lähden ulos, niin mä nään ihmisiä, koska siellä mä en nähny muuta kun sen kaupan kassan kerran viikossa (naurahdus) et siinä tuli se raja että mä totesin, että mä en halua kumminkaan muuttaa erakoksi minnekään maalle."

H: "Oikeestaan ainoa sellanen oli silloin heti kun mä tulin tänne, kun mä olen asunnu siis vuodesta -86 yksin niin yksinoleminen ja kun mä olen ainoa lapsia, niin mie olen niin tot-tunut yksin olemiseen.....mulla oli sellanen yks tota se pääsiäinen just kun mä tulin tänne. Täällä oli niinkun kaikki, lähitaloista kaikki olivat jossakin muualla ja sitte mä läk-sin lenkille ja kun oli pandemian aika, niin kaikkihan pysyy niinku sisällä. Ketään ei näky-nyt missää ulkona, kaikki talot näytti ihan autioilta, sit must tuntu ihan, että onks mä niinkun ainoa ihminen tällä planeetalla. Tulin tänne istumaan ja sit minuu vähän pelotti-kin silloin pääsiäisenä kun oli vielä vähän semmost hämärää ja näin, mut sen jälkeen en oo pelänny. Siitä kun pääsin, niin mulla on niinku se, se oli ehkä se shokki tulla tänne ja kököttää ne pitkät pääsiäisen pyhät sitte täällä yksin."

Enemmän yksinäisyyden tunne tässä haastatteluaineistoissa näyttäytyi niillä, jotka olivat avio-eron myötä jääneet yksin. Se ei välttämättä helpottanut sillä, että olisi lähdetty jonnekin, missä on muita ihmisiä, vaan yksinäisyyden tunne liittyi lähinnä kumppanuuden puutteeseen. Asioiden jakaminen koettiin tärkeäksi siinä hetkessä, ja nyt kun sitä ei pystynyt tekemään, niin siitä tulee ahdistunut olo. Toisella eronneella yksin jääneellä yksinäisyyden tunne helpottui muualla ystä-vien ja jälkikasvun kanssa, eli pahempi olo liittyi lähinnä kotona olemiseen. Myös se, että on va-paa viikonloppu kotona ilman työarkea, nosti yksinäisyyden tunteet selkeämmin esille, kun nor-maalisti oli tottunut viettämään aikaa kumppanin kanssa.

H: "Yksinelämisessä haasteena on yksinäisyys.....Sharing is caring.....yksinäisyys on mu-kana joka hetki."

T: "Käytkö sä missään erilaisissa paikoissa, missään vaikka konsertissa tai tämmösissä itseksseen niinkun?"

H: " Siis tota eihän se sitä yksinäisyyttä poista mihinkään."

H: "Semmonen yksinäisyyden tunne, sitte ahdistus, ahdistuneisuus. Ja ei tota pysty jotain asiaa heti kertomaan toiselle, kun sitä toista ei ole paikalla, kun ennen pysty heittämään juttua mistä asiasta vaan ihan tajunnan virtaa ja jos joku asia ihmetytti vaikka uutisissa tai ihan missä vaan tai maailmalla tai sukulaisissa tai jossain niin sen pysty heti juttelemaan ja nyt sitä mahdollisuutta ei ole ellei ota sitten puhelua sit taas jolle.....Yksinäisyys liittyy eniten kotona olemiseen, mutta alkuun myös kun tuota ajelin lasten luota (kaupungista) niin oli tosi kurja olo, kun tajuskin että tuleekin tänne yksin tänne kotiin ja sit taas oot yksin.....Viikonloppuina se sitte saattaa korostua esimerkiksi sunnuntaina, että on yksin. Mutta onhan mulla vapaat mahdollisuudet lähteä tästä käymään naapurissa vaikka, niin tai äidin tai siskon luona kilometrin päässä."

T: "Miten se sunnuntai siihen liittyy sitte?"

H: "No silloin oltiin aina puolison kanssa kahestaan ja niin joo. Et silloin eniten niinkun oltiin yhdessä tai se päivä, niin siinä se sitte niinku tulee."

Sekin, että muu perhe asui muualla, voi tuoda sen yksinäisyyden tunteen, mutta tilanteeseen tottuu ja asian kanssa pystyy elämään. Yhteyttä kuitenkin pidetään muiden perheen jäsenten kanssa päivittäin eli kontaktissa ollaan, mutta fyysinen yksinäisyys on läsnä. Se ei kuitenkaan häiritse elämää, mutta ei voi sanoa, että olisi normaalikaan tilanne, että kaipausta siihen kumppanuuteen ja muihin perheenjäsenten väliseen yhdessäoloon oli.

H: "Yksinäisyys on aina mukana, mutta sitä on niinku oppinnu, sanotaa näin, että siihen on niinku tottunnu, että se on osa sitä elämää, että ei se sillä lailla niinku vaivaa tai ahdistaa, mutta tuota ei se mikään normaalitilannekaan ole."

Yksinasuvat muut olivat nähtävästi tottuneet ja oppineet elämään yksin ja sellainen yksinäisyyden tunne muilta siis puuttui. Yksi haastateltavista kertoi myös, että oli opetellut omien ajatusten kautta olemaan yksin ja käyttää siinä omaa rikasta mielikuvitusmaailmaa apuna. Myös monet vapaa-ajan tekemiset kuten ulkoilut metsässä, koirien kanssa ulkoilut, omat pienet projektit esimerkiksi käsityöt, olivat asioita, joita pystyi hyvin tekemään yksin eikä toisen ihmisen läsnäolo ollut niin tärkeässä roolissa eli asioita pystyi hyvin tekemään yksin. Yksi haastateltavista kertoi myös, että yksinasuminen ja yksinoleminen on harjoittelukysymyksen, jota voi opetella.

H: "Vaikka vietän yksinäisiä iltoja, niin tota sitä nauttii suorastaan vetäytyen siihen yksinäisyyteen.....sit mä voin niinku fiilistellä ja mä jään joskus muistojen valtaan ja ajattelen niitä menneitä vaiheita ja juttuja mitä on ollu. Niin että mulla on rikas sisäinen maailma."

H: "Mä oon huomannu niinkun semmosen että kun mä jotain tällästä hauskaa leffaa tai muuta komediaa katson, niin siinä mä saatan niinkun kommentoida täällä niin kuin itseni ihan ja sitte niinkun huomaa sen, että hei että ei tässä nyt oo kukaan mun kommenttia kuuntelemassa, mutta en mä loppujen lopuks....tossa on valtavia eroja niinkun tossa että kuinka helposti kokee itsensä yksinäiseksi että ja munkin kavereista toiset on niinku semmosia, että ne ei pysty olemaan yksin, ei yhtään. Et ne on niinun heti, et pientä paniikkia niinkun pukkaa heti. Että tota mulla ei oo sellesta, että mä oon....se on varmaan tämmönen pikkusen harjoittelukysymys kanssa, että totta mutta en mä kauheesti koe sellasta, mutta kyllä se niinkun se juttuseura nyt on melkeen tärkeintä."

Turvan puuttuminen ja avun saanti huolettivat haastateltavia. Haastateltavien ikäryhmä oli vielä kuitenkin sellainen, että kovin paljoa terveydellisiä haasteita ei ollut. Tämä ryhmä oli pääsääntöisesti hyvässä kunnossa esimerkiksi niin, että kukaan ei ollut joutunut terveydellisistä syistä turvautumaan jonkun toisen apuun. Naisten keskuudessa avun saanti liittyi lähinnä miehisiin nikkarointipuuhiin ja autoasioihin. Sitä apua ei ole ollut aina saatavilla ja silloin on turvaututtu os-toapuun.

H: "Mul on ollu sellanen peili, siis semmonen peililiukuovet tuolla eteisessä, niin ne sano sopimuksensa irti ja tota sitte mä oon nyt tilannu uuden oven ja sit tulee Ikean semmonen niinkun uus sisus sinne. Niin jos mul olis, mut (naisen nimi) nyt ehkä olis pystynny tämmöseen, kun sehän on niin kauheen taitava käsistään, mut mullahan ei oo mitään työkalujakaan, niin mä jouduin nyt tilaamaan sit semmosen firman ja kyllähän se nyt maksaa ainakin kaksjapuolsataa sitte kun ne laittaa ja poraa ja tekee, et sit tuntus että jos ei nyt ihan niinku tämmönen mämmikouramies olis, niin sehän olis sitte niinku tehny sen, et tavallaan niinku semmonen."

H: "Siinä vaiheessa kun sulla auto tekee tiltin, no keneen olet yhteydessä tai joku ei pelaa, niin siinä vaiheessa tarvii aina niinku et keltä mie voin pyytää apua."

Se, että itselle käy jotakin eikä kukaan tiedä tai osaa huolestua, voi huolettaa. Yksi haastateltava ilmaisi huolen toisella paikkakunnalla asuvasta ja paljon yksin puuhastelevasta läheisestään. Hän mainitsi kuinka puheluun vastaamattomuus herättää hänessä huolen siitä, onko kaikki hyvin. Huolta helpottaisi viestittely ja puhelimen mukana pitäminen.

H: "Tosi tärkeitähän tämä verkosto niinkun on, ett sehän on niinkun vähän niinku tämmönessä sinkkuelämässähän tavallaan niinku semmonen tulee niinkun mieleen tämmöset niinku turvallisuustekijät, että jos nyt vaikka jonkun sairaskohtauksen ja muun niin, niin tavallaan yksinasumisessa on tämmöstä jotain varjopuolia."

H: "Se minua vähän pelottaa, että jos mulle jotain täällä sattuis, niin kukas minua sitten heti kaipais. Että kyllä puhelimen kanssa pitää liikkua täällä...metsissä ja tiellä ja ulkona, et jos jotain sattuu, kaatuu tai muuta."

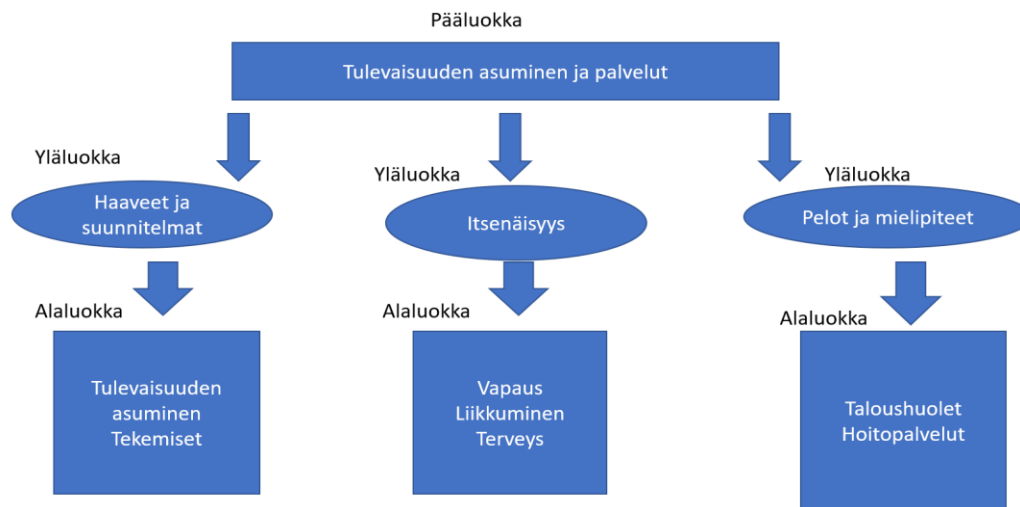
Yksi haastateltava kertoi erikseen siitä, että raha on paras turva, koska sillä voi tarvittaessa ostaa turvaa. Ajatuskin rahattomasta vanhuksesta kuulosti pelottavalta. Toinen haastateltava kertoi, että voi tarpeen tullen turvautua naapureihinkin, jos hätä tulee.

H: "Paras turvaverkko raa'asti ottaen on se, että on tilillä saldoa millä voi ostaa turvaa. Jos money talks bullshit walks....Köyhä yksinäinen vanhus on kammottava ajatus."

H: "Mä oon asunnu pitkään tässä samassa paikkaa ja mä tunnen naapurit et jos mulle nyt tulis joku hirveä hätä, niin mä voisin soittaa naapurien ovikelloa ja pyytää sitte auttamaan."

5.3 Tulevaisuuden asuminen ja palvelut

Tulevaisuuden asumisen ja palveluiden liittyvän pääluokan alle muodostui haastatteluaineistosta kolme yläluokkaa, jotka koostuivat haaveista ja suunnitelmista, itsenäisyydestä ja peloista ja mielipiteistä. Haastatteluaineistosta kysymysrunгон ja keskustelujen pohjalta nousi haaveiden ja suunnitelmien alaluokaksi tulevaisuuden asuminen ja tekemiset. Itsenäisyyden pääluokan alapuolelle nousi kolme alaluokkaa, jotka olivat vapaus, liikkuminen ja terveys. Viimeisen pääluokan pelot ja mielipiteet, näiden alaluokat liittyivät taloushuoliin ja hoitopalveluihin.

Kuvio 2. Aineiston luokittelurunko toiseen tutkimuskysymykseen

5.3.1 Haaveet ja suunnitelmat

Hyvin moni haastateltavista oli pohtinut **tulevaisuuden asumisasiota** ja osa on jo ennakoanut niitä remonttien ja rakennusprojektien myötä ja asettumalla aloilleen. Haaveiltiin asuinpaikasta etelän lämmössä, haaveiltiin kakkoskodista tai kokonaan ympäristön vaihdostakin, jos siihen olisi ollut taloudellisia mahdollisuuksia. Kaikki haaveet ja unelmat eivät olleet toteuttamiskelpoisia realiteettien vuoksi, mutta etelän toinen asunto talvikuukausille oli käynyt ajatusten tasolla kuitenkin monien eläkkeelle siirtyneiden tai eläköityvien mielessä. Kukaan ei kuitenkaan sitä ollut vielä toteuttanut. Omakotitaloasumisesta lapsuuden kodissa tai muuten pitkäaikaisesti perheen yhteisessä kodissa pidettiin arvokkaana ympäristönä asua. Vaikka oltiin työuran aikana asuttu kaupungissakin, niin asuminen ja muutto oli jo tapahtunut lapsuuden entiseen kotiin, jossa tarkoitus oli asua mahdollisimman pitkään. Yksi haastateltava kertoi sitä, että häntä kiinnostaa kunnan/kaupungin veroprosentti ja miten terveyspalvelut on järjestetty, että sekin määrittää hieman asumista.

H: "Että missä minä tulen viettämään eläkepäivät, en tiedä et oonko silloin täällä maalla tai oonko kaupungissa. Se riippuu siitä omasta kunnosta varmaan aika paljon.....Minulla on rivitalo, meillä tehtiin piharemontti 2015 suurinpiirtein ja siinä vaiheessa kun tehtiin

niin minä ilmoitin, että et tehkää asfaltit silleen rapun eessä, että se on sitte tulavaisuudessa rollaattorilla helppo kulkea, koska lastenvaunuja minun ei todennäköisesti tarvii, mutta se rollaattori, pyörätuoli, se voi iskeä kelle tahansa milloin tahansa taikka kepit että ja samaten takapihan terassi uusittiin ja nyt meillä uusittiin ovet niin sielläkään puolella ei ole esteitä.”

H: ”Kyl se tämmönen omakotiasuminen on ihan tuota okei, semmosta on sitte ollu vähän tuota mielessä että tuota et jos joskus vois sellasta vaihtoehtoa käyttää, että pääsis olemaan talvisaikana olemaan tuolla etelässä muutaman kuukauden....Olen joskus huumorimelessä sanonutkin että tää ois miun loppusijoituspaikka.”

Haastateltavien joukosta selkeästi erottuivat ne, jotka olivat maaseudulta kotoisin, koska he halusivat asua maaseudulla. Kaupungissa asujat halusivat asua selkeästi kaupungissa. Joukossa oli kaksikotisia ja heillä oli kokemusta sekä maalta että kaupungista. Heidän asumismielitymyksensä menevät tilanteen, voinninkin mukaan eli he pystyvät asumaan kummassakin paikassa. Kaupunkiasujilla palveluiden läheisyys nousi tärkeäksi asiaksi ja kaupunkilaiset kokivat ulkoilureitit olevan kaupungissa paremmin järjestetty kuin maaseudulla on.

H: ”Ehkä sitä voi asua jossakin pääkaupunkiseudulla vähän kauempana keskustasta joku rivitalokaksio tai semmonen, jossa olis hyvät ulkoilumaastot lähellä, mutta semmosia tuntuu olevan hyvin harvassa ja useimmiten niihin hyviin ulkoilumaastoihin rakennetaan sitte vähän ajan kuluttua jotakin. Mutta ei mulla ole niinku sellasia välittömiä eikä selkeitä haaveita, koska mä nyt asunkin ihan keskustassa, nii tässä on siis tosi paljon erilaisia ulkoilureittejä enemmän kuin monessa syrjäisessä paikassa. ...Kaikki palvelut kävelymatkan etäisyydellä.”

H: ”Mulla olis kämppä täällä pääkaupunkiseudulla jonkunlainen ja sitte mulla olis tota niinku kakkoskoti, mä en tiedä oikein, mä en oo niinku oikein päättäny, nyt mulla ei niitä rahoja ole, et olisko se mahdollisesti jossain pikku kaupungissa niinku jossakin Hangossa tai jossakin tämmösessä, jossa olis aika paljon ihmisiä.Kyl mul nyt vakaa aikomus on niinkun et tavallaan niinkun kerrostalossahan on ihan hyvä asua.”

Osa haastateltavista ei erityisemmin suunnittele elämää tai haaveile, koska elämän koettiin etenevän omalla painollaan eteenpäin. Puolisosta työn vuoksi erossa asuvan suunnitelma liittyy lähinnä eläkeikään ja siihen, että puolison kanssa asuu todennäköisesti yhdessä. Muut asumisasiat menevät sen hetkisen tilanteen mukaan ja moni pyrkii välttämään liian helppoja asumisen ratkaisuja. Eli asumisen ratkaisut voidaan ajatella myös terveyttä ylläpitäväksikin esimerkiksi niin,

että olisi portaita, mitä pitää nousta. Vasta siinä vaiheessa, kun tulee liikkumisen esteitä, voi ajatella jotakin esteettömämpiä vaihtoehtoja.

H: "Oikeestaan mulla on siinäkin vähän sellanen filosofia, että tuota pitää niinku yrittää tai siis pitää kroppaansa käyttää niin kauan kun se toimii. Ja vähän niin kuin pakottaa-kin itteensäkin, että esimerkiksi sellanen, että asettuu liian helppoon paikkaan asumaan, missä ei tarvi niinku nousta portaita, et mä yritän välttää sellasta, tuntuu niinku. Että sitte vasta (naurahdus) äärimmäisessä pakossa sitte kun tosiaan jalat ei toimi tai pitää mennä rollaattorilla, että sitte menee asumaan paikkaan missä on niinkun esteettöntä.....puolison kanssa asuminen eläkeiässä on ainoa semmonen asia mikä, minkä on suunniteltu tavallaan tai mikä ehkä on ajatuksissa muuten, sen pitemmälle ei oo niinkun suunnitelmia siitä mitä tekee tai mihin asettuu."

Nykyinen koti tuntui myös hyvälle ja osaksi tulevaisuuden asumisratkaisua. Tosin jos jostain syystä vointi heikkenisi, niin sitten pitäisi muuttaa lähemmäksi läheisiä asumaan. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että oma nykyinen koti tuntui sellaiselle, että siinä pystyisi asumaan ja elämään mahdollisimman pitkään.

H: "Kyl se just tällen olis mitä mulla tässäkin on omakotitalo, piha, mie voin kuopsutella ja laittaa ruusuja taas vaikka kuinka paljon lisää ens kesänäkin, mie voin uija tuolla polskia, pääsen tästä marjaan, mustikkaan, puolukkaan tai sitte joe en mene, niin en mene. Että tää on niinkun ihanteellinen tällä hetkellä tää asumismuoto, et en haluis mennä kerrostaloon missää nimessä enkä rivitaloonkaan. Ja sitte jos tää olis vähän lähempänä lapsia tai ne olis vähän lähempänä minua, niin sitte se ois ihan huippu.....jos jotain kunnonssa tapahtus ihan isoa romahtamista, niin sillonhan pitäs yrittää myyä tää talo ja mennä lasten lähelle (kaupunkiin) jonkunlaiseen asumismuotoon."

Yksi haastateltava oli miettinyt omalle kohdalleen kunnan heikentyessä yhteisöasumista, koska sukulaisia tai muuta ei ollut lähettyvillä, niin ei voi heidän varaankaan laskea. Muutkin haastateltavat olivat kiinnostuneita tarpeen tullen yhteisöasumisesta, ja se koettiin inhimillisenä vaihtoehtona, jos vertasi esimerkiksi palvelukotiin ja jos tilanne on se, että ei omassa kodissa pärjäisi. Kuitenkin yhteisöasumisen muilla asukkailla ketä ne muut ovat, olisi asumisen mielekkyyden onnistumiseksi paljonkin merkitystä. Muutamalla haastateltavalla oli omakohtaista kokemusta opiske-luaikojen soluasumisesta, joten tällainen yhteisöasuminen miellettiin vähän samankaltaiseksi.

H: "Mä oon aatellu sellasta taloa, että vois olla sellanen niinku kehämäinen, siellä olis asunnot ja sit siin keskellä olis sellanen jonkunlainen yhteinen alue, jossa voi olla sitte tälläsiä sohvia ja kenties ruuanlaittomahdollisuuksia tän kaltasia juttuja minne sitte vois niistä asunnoista niinku mennä. Se ois minust niinkun kiva ja sit jos löytyy sellanen, hienointahan olis se, että keräis omasta tuttavapiiristä ihmiset, jotka asettuis tähän eräänlaiseen kommuuniin."

Osa oli suunnitellut **tekemisiä** tulevaisuuteen, mutta oli niitäkin, jotka eivät vapaa-ajan tekemistä ole erikseen suunnitellut. **Haaveitakin** oli mahdollisesta uudesta seurustelusuhteesta, vaikka se ei liittynyt niinkään yhteiseen asumiseen. Tekemiset liittyivät omiin harrastuksiin ja henkilökohtaisiin projekteihin ja asioihin, joihin työelämän aikana ei ole ollut aikaa ja jaksamista. Tällaisia olivat esimerkiksi kulttuuriharrastukset, päiväkirjojen kirjoittaminen, valokuvaus ja lukeminen. Ne, joilla oli lapsenlapsia, halusivat viettää heidän kanssaan aikaa.

H: "Mun ideaalimaailmassa tietysti vois olla jotain jännittävää yksityiselämää, missä tota jotain tapailis vaikka viikonloppusin ja muuta, tää on itsekkäästi ajateltu mut tota vois olla, että joku toinen ajattelis näin että ei halua yhteishuushollia, mutta kaipaa läheisyyttä ja tällästä vähän niin kuin rakkautta ja romantiikkaa ja tavataan vaikka viikonloppusin ja molemmat niinku asuis vaikka ihan omillaan."

H: "Kyllä sitten lastenlasten kanssa oleminen pääsee olemaan pidempiä aikoja vaikka (kaupungissa) ja tota jos tää koronakin tästä helpottaa, niin pääsis taas teattereihin ja kaikkiin kulttuurierintoihin. Mulla on sitten eläkkeelläkin just nää kaikki, mie tykkään lukea ja kaikkea ja mulla on uima-allas ulkona mitä mie kesällä voin siellä uija ja polskia ja nauttia elämästä. Että ei siis silleen ole synkkää kuitenkaan....Työkaverit laitto miut nettiseuranhakuun, että hyö pitää niinku huolta, että en eihan niinku tänne hautaudu, mutta en oo oikein paljoa uskaltanu vielä vilkuilla, mutta tuota mutta jos niinkun, ihana mies tulee vastaan, niin tulkoon vaan. Tervetuloa, mutta tota niinku joku (työyhteiskumppani) tais mulle sanoa, että sellanen tuttu, että älä nyt kenenkään kaa enää niinkä samaan huusholliin asumaan, voihan sitä niinkun seurustella tyyliin ja että joo."

Omakotitalon työtehtävät työllistävät niitä yksiasujia, jotka sellaisessa asuvat. Sen lisäksi vapaa-ajan tekemistä eläkepäiville voi tulla myös muista asunto-osakkeista, vuokrakohteista tai remontoitavista osakkeista. Tekemisen puutetta eläkepäiville ei vaikuttanut olevan näillä haastateltavilla.

H: "No täs on tollasta niinku asuntorempkaa, jonkunlaista asuntobisnestä siinä mielessä, että tota laitan niinkun myytävää asuntoa priimakuntoon."

H: "No tässä talossa on kyllä työtä ja laittamista, että ei oo oikein nyt jotenkin toi pandemia niinkun sotkee koko ajan, että ei oikein voi. Ehkä mä en nyt olis kauheesti matkustellu, mun melestä mä oon nähny kaikki ne kaupungit, mistä mä oon ollu kiinnostunut ja etelän lomillakin olen käynyt, että ei mulla olis se matkustelu ei ois niinku silleen."

Työ, jota oli aiemmin jo nostettu esille, tuo tullessaan tässä iässä myös senkin, että sieltä joko haaveiltiin jäävänsä pois aiemmin tai sitten oltiin pidentämässä työuraa. Tämä liittyi selkeästi siihenkin, millaiseksi sen työpaikkansa koki. Se etenkin, jos työ ei ollut enää mielekästä, niin eläkesiirtymää odotettiin. Toisilla oli mahdollisuus jäädä aiemmin pois töistä. Vapaa-aika terveenä ollessa koettiin tärkeäksi, jotta saa kokea hyviä vuosia vielä terveenä ja hyväkuntoisena. Haastateltavien joukossa oli kaksi muuta, jotka nyt jo tiesivät, että olivat pidentämässä työuraa ja vielä kolmas, joka oli ottanut yliopiston opiskeluprojektin eläkepäiville, koska pelottikin tyhjä aika, jota tulee eläköitymisen myötä. Sen lisäksi, jos on traumaattinen kokemus taustalla, niin paikalleen oleminen koettiin pelottavaksi eli sillä tavalla piti aktivoida itseä johonkin muuhun tekemiseen ja saada ajatuksia muualle.

H: "No kun tässä iässä, niin jos irtisanoo itsensä, niin sitten ansiosidonnaisella pärjäis siihen eläkeikään asti. Että tavallaan se että kaks vuotta sinänsä on lyhyt aika, mut jos sua (kirosana) joka päivä, niin se on sairaan pitkä aika.....Sitte voi ihan rauhassa harrastella liikuntaa enemmän ja koirien kanssa enemmän, olis kiva mennä työväenopistoon tai dealakoulutuksiin, valokuvaus on mun mielestä tosi kiva harrastus, mut se vie paljon aikaa, kun käsittelyt ja nää ja maailma on täynnä kirjoja, jotka mulla on vielä lukematta tai kuuntelematta ja siis mä nään sen vaan et sit vois vaan tehdä kaikkee sitä mitä ei oo jaksannu täs viimisen viiden-kymmen vuoden aikana."

H: "Tietenkään ei voi sanoa tulevaisuudesta, kun eihän voi tietää, että onko terve ja jaksako ja silleen, mutta mut sillai niinkun etukäteisajatteluna että jakaisin työntekoa niin pitkälle vaan kun saa tehdä tai niin pitkälle kun jaksan.....Ei oo mietitty mitään haaveita tai ei mitään sen kaltasta, että sitten kun pääsen eläkkeelle, niin sitten minä rupean sitä ja tätä, niin ei. Minä teen nyt jo mitä haluan ja sitten kun pääsen eläkkeelle, niin mikään ei muutu."

5.3.2 Itsenäisyys

Vapauden lisäksi tärkeäksi koettiin itsemääräämisoikeus, joka yhdistettiin myös asumismuotoihinkin. Haluttiin elää oman näköistä elämää ja se, että voi itse päättää ja hallita elämismuotoa. Yhteisöasumisen yhteydessä tuli muutamien haastateltavien kohdalla esiin se, että sen oletettiin olevan kuitenkin vapaampaa asumista kuin, että asuisi jossakin palvelutalossa. Yksi haastateltava vielä erikseen kertoi, että palveluasumisessa on oletettavasti sääntöjä. Hyvin monessa keskustelussa vapaus nousi siis esille.

H: "Kommuuniasumisessa ois se yksityisyys, mut sit siellä olis se yhteinen tila, jossa vois tavata ja haastella."

H: "Yhteisöasumisessa, niin siellä on sit se oma itsemääräämisoikeus."

Vapauteen liittyy myös auto, että pääsee kulkemaan eri paikkoihin eikä ole sidoksissa julkisiin liikennevälineisiin. Maaseudulla auto on lähes välttämätön, että pääsee kulkemaan, mutta yksi haastateltava kertoi sitäkin, että kaupungissa voi mennä enemmän aikaa julkisilla kuin omalla autolla. Ajokortti on osa identiteettiäkin, ja sen riistäminen pois jo ajokorttiluokan muuttamisella on yhden haastateltavan tuttavapiirissä aiheuttanut pettymystä.

H: "Nyt kun mulla oli keväällä tää käsihomma vähän ongelma, niin mie kävin bussilla sitte töissä yhen reissun, et pääsin työkaverin kyyiässä, mut tulin bussilla pois. Mulla meni matkaan tunti. Silloin mie sit sanoin, että älkää yrittäkö, että mie rupeisin käyttämään julkista, että aamulla tunti, illalla tunti. Hui hai! Et et sieltä tulee tää vapaus, siihen omaan tekemiseen, olemiseen ja eräällä tavalla sidoksissa siihen autoon. Eli tää on yks semmonen mikä nimenomaan, jos minun kohalta, mitä mie haluan korostaa tässä omassa riippumattomuudessa ja vapaudessa, niin se auto ja sillä pääsee ja se on siirtymisväline, joka vapauttaa minut, kun minulla ei ole sitä toista, joka kantais ne kauppa-kassit vaan mie saan ite siinä vaiheessa mennä, tulla, kantaa tavarat ja huolehtia omasta ja sitten vielä muittenkin asioita."

Haastatteluaineiston pohjalta oma **terveys** nousi oikeastaan kaikkien haastateltavien joukossa esille tavalla tai toisella. Toivottiin, että terveyttä riittää. Arvioitiin nyt olevien vaivojen kautta, että periaatteessa voisi elää vielä 20 vuottakin nykyisessä asunnossa. Hyvä terveys korostui erittäin paljon, ja joku haastateltava oli hieman hämmentynyt siitä, miten oman ikäluokan ihmiset olivat

jo melko huonossa kunnossa. Tässä aineistossa haastateltavien fyysinen terveys oli hyvä. Tietysti joitakin vaivoja ja operaatioitakin on ollut, mutta terveytensä puolesta kaikki pystyivät asumaan yksin ilman apuja. Hyvää terveyttä toivottiin pitkälle tulevaisuuteen, koska se oli taas yhteydessä mahdollisiin palveluiden käyttöön ja hyvällä terveydellä ja sen ylläpitämisellä sitä vaihetta pystyy siirtämään ja joidenkin haastateltavien mielestä välttämään jopa kokonaankin. Haastateltavien joukosta nousi muutenkin esille se, että tulevaisuudessakin hyvät ulkoilumaastot ovat tärkeitä, eli liikkumista olisi elämässä. Yksi haastateltava kertoi erikseen sitäkin, että liian helppoon asuimuotoon ei pidä mennä asumaan, koska heti voi alkaa rappeutuminen. Ihmisen kuuluu liikkua, käyttää rappusia, ja turvautua apuvälineisiin vasta kun on pakko. Omakohtaisia kokemuksia oli omista vanhemmista: kun oli koira, oli pakko suorittaa koiran kanssa ulkoilua, ja heti kun koira kuoli, niin kuntokin romahti. Se, että pääsee asioimaan ja liikkumaan kodin ulkopuolella mahdollisimman pitkään, oli tärkeää, ettei jäädä kodin vangiksi. Yksi haastateltava ihannoii hyvää kuntoa ja terveyttä Aira Samulinin kautta ja Samulin oli pidetty ihannekuva ja toivottiin samankaltaista terveyttä ja jaksamista. Hyvä terveys edesauttaa yksinasumista ja siihen voi itse omilla valinnoillaan ja tekemisillään paljonkin vaikuttaa.

H: "En tiedä onko se positiivista tulla kauheen vanhaks, mut en mä nyt sillai oo kauheesti miettiny....Tottakai sitä toivoo, että elää niinkun niin pitkään sillai, että voi hoitaa itte kaikki omat asiansa ja sitte kuolla kupsahtaa nopeesti....."

H: "Tässä meidänkin talossa asuu paljon vanhoja ihmisiä ja tota sehän olis aivan ihanaa, että olis sitte vaikka joku Aira Samulin.....Mä yritän nyt tehdä niinkun nyt tästä ajasta niinkun ja toivon todellakin sit se et se mun toimintakyky pysyy mahdollisimman hyvänä, että et semmonen. Mut eihän sitä niinkun, kylhän me ite vähän päätetään, että et tai voidaan vähän ehkä vaikuttaa siis sillälailla niin kuin elämäntavoilla."

Asia siis konkretisoituu omien vanhempien kauttakkin vielä, ja yksi haastateltava kertoo siitäkin, että yrittää ylläpitää oman yksin asuvan isänsä liikkumiskykyä niin, että käy päivittäin viemässä isäänsä ulos ja toivoo muutenkin, että vanhemmat ihmiset olisivat hyvässä kunnossa tässä maassa.

H: "Jos ihminen ei esimerkiksi jalkojanssa käytä, niin silloin ne surkastuu. Ja tunnen monia sellaisia vanhempia ihmisiä, jotka asuu kerrostalossa, jossa ei ole hissiä ja ne kiipee portaita ja on sanonnu, että tää on se mikä pitää minut kunnossa. Isälläkin oli sellanen,

että kun tota hänellä oli Parkinsonin tauti ja liikkuminen vaikeutu, mut niin kauan kun oli koira, se oli pakko viedä ulos kolme kertaa päivässä, niin hän oli hyvässä kunnossa. Kun koira kuoli, niin sitte tapahtu sellanen romahdus siinä liikuntakyvyssä. Se on niinku tärkeä se tota niinkun motivaatio tai se et on niinkun pikku pakko tehdä jotain.”

H: ”Kyl se isän ulkoiluttaminen on niinkun mulle sellanen, ittekin olen ollu silleen liikunnallinen ja isä oli hyvin liikunnallinen, niin koko ajan niinkun aattelen, että kyl häntä pitää niinkun käydä katsomassa ja aktivoimassa ja näin. Kotihoidolla niillä on se lääkinällinen, että tota saattaa vaikka jalkoja sitoa, jos siellä niinku tämmöstä nestettä, saattaa tehdä niitä lääkinnällisiä juttuja, auttavat pesemisessä ja näin.”

5.3.3 Pelot ja mielipiteet

Haastatteluaineistosta nousi erilaisia pelkoja ja mielipiteitä, jotka liittyivät nykyhetkeen, mutta samalla myös tulevaisuuteen. Kaikkien kohdalla huolia ei niinkään ollut, mielipiteitä kuitenkin. Eläkkeelle jäämisen kynnyksellä oma **talous** huoletti pienipalkkaisia, koska pohdittiin, miten eläkerahoilla tulee taloudellisesti toimeen, ja tulot tippuvat. Taloudellisia laskelmia oli tehty ja yllättävissä avioerotilanteissa myöhemmällä iällä oli jouduttu tekemään pienipalkkaisen kohdalla ratkaisuja työssäolon pidentämistä taloudellisista syistä. Taloushuolet nousivat esille myös siinäkin yhteydessä, että jos pienipalkkainen yksinasuva ihminen alkaa sairastamaan, niin millä sitten selviää. Jos pysyi terveenä pienellä eläkkeellä, niin jollakin tavalla pärjää, mutta jos sairasteluja alkaa tulemaan, niin huoli kasvoi sekä omasta että muiden pienipalkkaisten eläkkeelle jäävien puolesta etenkin yksinasuvien kohdalla. Keskustelua oli käyty aiheesta oman ikäisten kanssa ja toivottu sitä, että viestiä menisi eteenpäin ja asialle tapahtuisi jotakin. Edelleen kodissa on korjaustöitä, joita joutuu tekemään, ja pienipalkkaisten keskuudessa on suuri menoerä olla niitä yksin maksamassa.

H: ”Tällähetkellähän pärjään kylläkin taloudellisesti, mut mitäs sitte kun jään eläkkeelle. Pärjään ehkä sittenkin, mutta joo, ehkä ajattelen liian negatiivisesti, mutta ero on kuitenkin aika iso siihen, jos puolet tuloista häviää ja sit sen lisäksi joutuu ostamaan talon tai lunastamaan talon itelle kokonaan, niin joo.”

H: ”Nythän mulla on hirveen pienet tulot, mä niinkun tavallaan tienaan ehkä semmonen kaheksansataa kuussa ja sit mä saan totanoin opintorahan ja 250 euroa asumistukea eli tulee semmonen 1300 niinku niin sehän on hirveen vähän, mutta tota mul on sit pienet menot. Ei mun eläke oo paljon suurempi kun jään eläkkeelle, että et se niinku, mut tota et sehän on just semmonen, että nyt just tässä on niinkun yksin niin on kaikki maksut

niin kuin yksin maksettavana, että et se on hirveen paljon kallimpaa elää yksin, kun tota kun kaksin, siis just semmonen kun mulla on nyt kotivakuutus odottamassa maksamista, niin sekin on semmonen jotain 170 euroa, että et kaikki semmonen on, että et mä pärjään nyt, toistaseks oon pärjänny ja täytyyhän mun sit pärjätä, että et se tota mut en mä koskaan ollu semmonen tuhluri että et se, että niin kauan aikaa varmasti jos niinkun terveenä, niin enköhän mä niinkun pärjäile.”

H: ”Useamman kerran ollaan tämän oman ikäpolven kanssa juteltu, sitä että niin naiset ollaan pienipalkkaisia et mitä meille jää sitte käteen kun myö jäähään eläkkeelle ja milloin myö jäähään ja tullaanko myö sillä sitten toimeen? ...Nää työeläkekouluttajat piti (kaupungissa) taannoin koulutusta ja siinä vaiheessa oli, että mikä on semmonen minimimäärä pelimerkkejä käteen millä pitäs tulla toimeen, se oli 1600. Ja siinä vaiheessa kun mie jään eläkkeelle, niin en mie tiijä saanks mie sitä ja silloin mie kerron vaan terveiset, että viekää sinne päättäjille terveiset meiltä, meit on tietty ikäpolvi, jotka voijaa pudota sellaseen loukkuun, että millä jengi tulee toimeen, varsinkin jos rupee sairastamaan ja jos tälläsiä kustannuksia rupee tulee enempi.”

Hoitopalvelut olivat haastateltavien mielestä aihe, joka mietitytti ja sai paljon myös kritiikkiä. Tämä kohdistui nykyaikaan ja loi sitä kautta pelkona omaankin tulevaisuuteen. Muutamalla haastateltavalla oli ihan neutraalit ja positiivisetkin kuvat hoitopalveluista ja toivottiin palvelujen säilyvän vähintäänkin nykyisellä tasolla. Palveluista kaikilla ei ollut kokemuksia, mutta omien vanhempien kautta tietämystä oli ja kodin siivousapu ja ateriapalvelut olivat lähinnä neutraaleja palveluita. Se taas, että kotihoito alkaisi käymään ja hoitamaan kotiin, kuulosti kritiikin antajilta kauhealle tilanteelle, koska pelättiin, että aina on eri ihminen siinä auttamassa. Yhdellä haastateltavalla oli omakohtaista kokemustakin kotihoidossa työskentelystä ja hän kertoi, kuinka epämiellyttävää se työntekokin siellä oli, vaikka asiakkaat olivat mukavia. Kotihoidon johtaminen ja organisointi ei toiminut ollenkaan ja minkäänlaista kiitosta ei työstä tullut. Kun oli muilta aloilta kokemusta, niin ei ole kohdannut missään niin huonoa johtamista kuin kotihoidossa. Palvelukotivaihetta haluttaisiin välttää lähes kokonaan ja siitä ajateltiin juurikin niin, että sinne mennään kuolemaan, eli toiveissa oli tässä tapauksessa armollinen kuolema ilman näitä palveluita omassa kotona. Huolta toi vielä sekin, että jos on ihmisryhmiä, jotka eivät pysty ilmaisemaan itseään tarpeeksi kuuluvasti, niin he vaan joutuvat tyytymään johonkin annettuun malliin. Yksi haastateltava kertoi sitäkin, että piti tärkeänä tasavertaisuutta hoitopalvelujen saatavuudessa, sillä tähän asti on ollut paljon eroavaisuuksia siinä, minkä kunnan asukas on ollut ja palvelut ovat olleet sen mukaisia.

H: "Minkälaisia elämisen ja asumisen ratkaisuja tulevaisuudessa syntyy, miten me, täl hetkellä meillä on isoja skandaaleja erilaisesta tästä vanhusten hoidosta. Se on aika karmasevaa. Mä olen tunneihminen ja tota mun karmii selkäpiitä ajatella niitä ihmisiä, ne ihmiset jotka tota, joiden ääni ei kuulu ja sitte tapahtuu jotain kamalaa ja sitten hetken aikaa on pintajulkisuudessa, tuleeko skandaali."

H: "Tiedän, että se ei nyt yleensä sitte siinä viimestään kun 85 täyttää, niin se ei nyt valittavasti sitte tässä maassa mitään niin kuin ruusuilla tanssimista ole, että kyl ne nyt niin kuin yhteiskunnan se tarjoama apu on jotain aika kamalaa. Et se ennenkun mä olin siellä kotihoidossa (töissä), niin mä aina ajattelin että kun eläis oikein vanhaks, mutta tota kyl se aika pian sitte siinä muuttu sit semmoseks että et kun ei nyt vaan liian vanhaks eläisi, että et se niinku hirveen monilla vanhuksilla niin ei ne pääse ulos, niil on se 15 minuuttia minkä tota kotihoito viettää siinä ja tota kippaa lääkkeit naaman ja ehkä sitte pesee takapuolen ja tota noin sitte jättää yksin, et siellä on yksinäisyyttä ihan oikeesti ja sit kun ne on usein ihan niin vanhoja, että et ei oikein enää jaksa pitää yhteyttä tai moni sanoo sit sitä et ystävät on kuollu ja et puoliso on kuollu ja semmosta et siel on niinku paljon semmosta yksinäisyyttä....Must tuntuu, että mä en yhtään haluis että täällä rupeis ramppaamaan jotkut kotihoidon, et aina eri tyypit ja aina erilaisia ja niissäkin on niinkun tai meissäkin niinkun mä voi ihan sanoa näin, että on kaikkennäkösiä ja kyllähän se on niinkun semmonen tavallaan semmonen just, että et antaa niinku sitte kyl se sit semmosta nöyrymistäkin vaatii, et vieraat ihmiset tulee sitte pesemään sulta takapuolen ja kaikki semmoset että et se niinkun.....SE on sit ihan eri juttu, jos joku tämmönen et joku ruokajuttu lähetti tai tuo tohon niinkun kauppakassin tai sit käy joku siivoamassa, mutta tota noin kyllä se niinku se et jos se kotihoito rupee, niin kun ihmiset on muistisairaita, monisairaita ja kaikkee sellasta niin se on kyllä aika hirveitä. Että mä en todellakaan niinkun odota sitä...Mä nyt toivoisin, että mä olisin sit semmonen Aira Samulin, että mä mä selviäisin niinkun ilman apuja niinkun mahdollisimman pitkälle.....Palvelukodit ne on niinku saattohoitopaikkoja nykyään. En usko et mun mielestä mitkään merkit ei viittaa siihen, että tilanne olis niinkun toiseen suuntaan muuttumassa, että ehkä niinkun jollainlailla sitä niukkuutta, et se vaan lisääntyy."

Myös oman omaisen kanssa hoitopalvelut ovat tulleet tutuiksi ja osalla oli kriittisiä ajatuksia tulevaisuudesta. Pari haastateltavaa nosti esille senkin, että tuleeko robotti kenties hoitamaan tulevaisuudessa kotiin. Ajatus siitä, että ihmiset kotioloissa ovat melko huonossa kunnossakin eli kotiin hoidetaan, ja laitoshoitoon ei pääse tiukkojen kriteerien vuoksi, ei tuntunut hyvälle ratkaisulle. Tulevissa sote-puolen uudistuksissa ja kuntayhtymä uudistuksissa mietityttää myös se millaisiksi palvelut muuttuvat.

H: "Äiti on kuollu pari vuotta sitten, halvaantu sitä ennen, oli useamman vuoden halvaantuneena. Et kun näki mitä se on ja mitä on laitoshoidossa olo ja isä tällä hetkellä ei kykene enää olemaan yksin, niin se on palvelutalossa. Niin näitä vaihtoehtoja on sitte niinku nähny, että aha. Tuota kohtiko sitä ollaan menossa vai lähetääkö jalat suorana jossain vaiheessa, niin sehän on ihan realiteettia, ihminen vanhettuu ja jos ei kato ympärilleen mitä tapahtuu, niin se ois aika onnetonta. Tai se olis haihattelua, niinpäin sanoisin, että jos kuvittelee olevansa ikuinen....Tuo meidän maakuntauudistus nää kuntayhtymän muutokset sun muut, niin mitä meidän terveyspalvelumme on? Koska tällä hetkellä (kaupungissa) sairaalasta on ajettu alas kaikenlaista, nyt sinne rakennetta uutta (nimi) sairaalakeskusta. Tuleeko sinne sellasia toimielimiä, että ne niinkun meinaa, että siellä on kokonaisvaltainen hoito juttu....Tässä vaiheessa se on niin muutostilassa, että ei voi tietää...Kun vaan järki kestäis päässä, että pystys ihan realistisesti miettimään missä mennään.....Se mitä oon nähny mihin kuntoon isä meni ennekun se pääs laitokseen, niin kylhän kotipalvelu meijät kotiin hoitaa tai sit se on se robotti. Eli toivon, että luoja sitten armollisesti päästää siltä pitkältä tuskalta ettei tarvis niinkun missään petin pohjalla pitkään viettää....Miten oon nähny silloin kun äiti oli sairaalassa ja kun näki niitä porukoita, että ei niillä ollu välttämättä tästä maailmasta mitään tietoa niin ja kuinka monta vuotta sitte siellä sairaalassa ollu kaiken aikaa, niin kuolletettavana. Se ei tunnu kivalta."

Aktiviteettia kaivattiin siinä vaiheessa, kun vointi alkaa huononemaan. Tätä peilattiin lähinnä oman vanhemman kautta. Yksi haastateltava kertoi, että jos ikääntyessä asuu yksin, niin tärkeää on se, että aktiviteettia järjestetään ja on esimerkiksi keskustelupiirejä. Tällaista aktiviteetin järjestämistä toivottiin kunnalta ja yhdistyksiltä. Se ei ole riittävää, että vain pärjää kotona ja on hätärannekkeet, vaan että pitää olla myös muuta elämän sisältöä ja mielekästä tekemistäkin. Vanhemmat ihmiset saattavat kuitenkin rivitaloyhteisössä kokoontua kesällä yhteen esimerkiksi keinumaa, mutta sellainen muu keskustelu ja kylässä käyminen jää pois usein etenkin miesten välillä. Siinä mielessä toivottiin enemmän aktiivitoimintaa, joka tarvitsee tietysti vetäjiäkin. Tärkeää olisi, että päivät eivät olisi niin pitkän tuntuisia ikääntyessä ja yksinasuessa.

H: "Et mitä tota isäkin on katsonnu niin, kylhän hän niinkun selviää, sillä hänellä on se painike, hätäpainikenappula ja näin että se on vaan, että täytyy vaan etsiä niitä kaikenlaisia mitä ne nyt on jotain porinapajoja, sellasia vois olla niinku nyt on joitain tälläsiä, mie en tiedä mitkä yhdistykset niitä pitää. ...Jotain tälläsiä olis hyvä olla sitte, jos meitä alkaa paljon olla yksinäisiä vanhuksia, niin olen huomannut, että ei ne siinä talossa...kesällä siellä keinutaan siinä pihalla ja siihen sitte sakkia kasaantuu kyllä vähäsen, mut ei ne niinkun kauheesti toisillaan kylässä käy vanhat, et jokainen kököttää siellä omassa yksiössään tai kaksiossaan. En tiedä mikä on sitte syynä, että ei ne, ei ne oikein niinkun keskenään, vähän epäilen että miehet etenkään ei niinkun kutsu toisiaan kylään. Et tota kyl vaan pitää sitte keksiä jotain semmosta ja toivottavasti niinkun kunta, aattelee niinkun vanhukset pysyis vireinä, että olis tota, olis jotain tämmöstä tapahtumatupaa, olis

ihan kiva missä olis aina jotakin, sinne vois mennä, niin sitte ne päivät ei olis niin pitkiä, eikä tulis siihen kiikkutuoliin jäätyä.”

Palvelukodit pääsääntöisesti koettiin ahdistavaksi paikaksi. Niihin kohdistui kritiikkiä säännöistä ja vapauden puutteesta. Vapaus oli jo haastatteluaineiston perusteella aiemmin tuloksissa koettu tärkeäksi asiaksi myös vanhetessa ja voinninkin heikentyessä. Palvelukodit koettiin lähinnä paikaksi, jonne mentiin siis kuolemaan tai sitten niistä ajateltiin, että ne ovat vankiloitakin pahimmillaan.

H: ”Joskus tuntu tosi kurjalta kun näki kun linja-autolla mummoja vietiin retkelle ja sitte ne istu pitkässä pöydässä juomassa kahvia ja pullaa ja miust tuntu ihan kuin ne olis ollu vankilasta lomalla, että tietyst heillä oli varmaan kivaa, mut mulle tuli tämmönen vähä niinkun ikävä tai siis semonen haikea olo, kun katto niitä mummoja siellä. Et mut tosiaan niin, niillähän saatto olla yksilölliset omat mielipiteet, että heil oli kiva päivä, mut mä näin vaan sellasen ulkoa sellasen, että voi nuo mammaraukat on vaan tänne kyörätty linja-autolla ja sitte ne viijään taas takaisin sinne hoivakotiin sänkyyn makaamaan.”

Palvelukoti voi kuitenkin olla sopiva vaihtoehto, vaikka siitä haluttiin haastateltavien keskuudessa eroon. Yksi haastateltava kertoi, että jos ei pysty itse hoitamaan asioitaan kodin ulkopuolella, niin siinä vaiheessa palvelutalo olisi hyvä vaihtoehto. Muiden ihmisten tapaaminen ja läsnäolo ajateltiin hyvänä asiana silloin. Kotihoitoa ei nähty hyvänä asiana, koska se käy lähinnä vaan pikaisesti käymässä. Sitten jäävät ne ihmiskontaktit vähiin, jos omasta kodista ei juurikaan pysty poistumaan. Oman vanhemman kautta palvelutaloasuminen ikääntyessä tällä hetkellä kuulosti hyvälle ja hoito siinä yksikössä oli hyvää ja oli parempi vaihtoehto, kuin että vanhempi olisi kotona ja sinne kotiin olisi hoidettu.

H: ”Siinä vaiheessa, kun ei pysty enää, niinku itte kodin ulkopuolella liikkumaan, niin mä näen sen aika ahdistavana sen, että sitte vaan joku käy vaihtamassa vaipat kotona. Kyl mun mielestä on sitte parempi olla jossakin semmosessa paikkaa, missä on muita ihmisiä jatkuvasti.....Joutunnu nytte vierailemaan palvelutalossa, koska äitini sellaisessa asuu. Ja siis, kyllähän niinkun, eihän ne nyt niin kauheita paikkoja oo kun yleensä lehtikirjoitusten perusteella annetaan ymmärtää. Omasta äidistä ajattelen, että hänellä on paljon parempi olla siellä palvelutalossa missä on sentään joitakin muitakin ihmisiä ja vähän ihmiskontaktia, kun että hän asuis yksin.”

H: "Kyllä se tosiasia on, että vanhemmiten jotakin tuota hankaluuksia ja vaivoja tulee, että kellä enemmän ja kellä vähemmän että tuota. Ja olen siihenkin sit silleen ajatuksissa valmistautunnu, että tuota jos silleen jossain vaiheessa käy, että tuota menee vointi sellaks, että ei pysty tässä olemaan, niin tuota kyl sit ihan niinku joku palvelutalo tuota asuminen sit sitte tuota olis varmaan se seuraava vaihtoehto."

Omaishoidon mahdollisuuksia yksinasuvilla ei ole, minkä yksi haastateltava nostikin erikseen esille. Pitää siis pärjätä muilla keinoin, jos apua tarvitsee. Ihanne oli se oman terveyden pysyminen hyvänä mahdollisimman pitkään.

6 Pohdinta

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellinen tutkimus on hyväksyttävää ja sen tulokset luotettavia silloin, kun tutkimuksen teossa noudatetaan tiedeyhteisön hyväksymiä tieteellisen tutkimuksen käytännön tapoja. Tällaisia tapoja ovat esimerkiksi rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuuden huomioiminen, joita on pyritty tässä tutkimuksessa noudattamaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 150–151.) Tässä tutkimuksessa on pyritty kuvaamaan noin 60-vuotiaiden yksinasumista eläkeiän kynnyksellä ja tuomaan esille näkökulmia tulevaisuuden asumisesta ja palveluista. Näitä kokemuksia ja ajatuksia on pyritty tutkimustuloksissa kuvaamaan mahdollisimman kattavasti.

Tässä tutkimuksessa on pyritty tuottamaan niin luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta kuin se vaan on mahdollista. Tutkimuksen eri vaiheet on selostettu tarkasti ja totuudenmukaisesti, mikä lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimustulokset ovat julkaistu niin ettei niistä koidu haittaa haastateltaville. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 153–154, Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Tietoja julkistettaessa tulee pitää huolta luottamuksen säilyttämisestä ja anonymiteetti suojasta. Kun julkaistaan tutkimustuloksia, on huolehdittava siitä, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu. Mitä arkaluontoisemmasta asiasta on kyse, sitä tiukemmin on suojattava anonymiteettiä. (Eskola & Suoranta 2008, 56–57.)

Tätä tutkimusta toteutettiin laadullisella tutkimusotteella ja aineisto kerättiin yksilöhaastatteluin. Tutkija oli yhteydessä haastateltaviin, mutta lumipallo-otannan kautta saatiin lisää haastateltavia. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista kuten myös se, että haastateltavat antoivat tietoja muista tuntemistaan sopivista tutkimuskriteereiden omaavista haastateltavista. Tutkimukseen osallistumisen olisi voinut keskeyttää missä vaiheessa tahansa, joka oli mainittu myös haastateltavien suostumuslomakkeessakin. Haastateltavat suhtautuivat aihepiiriin neutraalisti ja halusivat auttaa tutkimushenkilöiden löytämisessä. Auttavat avainhenkilöt eivät pitäneet omaa osallisuutta sellaisena asiana, etteikö voisi omaa tutkimukseen osallistumista tuoda niille esille, joilta he kysivät myös halukkuutta tutkimukseen osallistumiselle. Haastateltavat kokivat, että

haluavat auttaa aihepiirissä tieteen tekemistä ja haastateltavat olivat tyytyväisiä, että heidän tyylisestä elämästään ollaan kiinnostuneita. Haastateltavat tiedostivat senkin, että tieteen tekemiseen tarvitaan osallistujia ja monella haastateltavalla oli omakohtaisia kokemuksia tutkimuksen teosta. Lumipallo-otantaa osallistujien rekrytointiin perusteltiin sillä, että tavoitteena oli saada riittävästi osallistujia ja rikas aineisto. Kun henkilöiltä kysyttiin suoraan osallistumista, niin saatiin vastauskin nopeammin. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut yleisillä ilmoituksilla rekrytoida haastateltavia esimerkiksi sosiaalisen median kautta, mutta tämä olisi vaatinut sen, että ihmiset lukevat ilmoituksia ja sen lisäksi pitäisi olla aktiivinen yhteydenotto tutkijaan, eli tarvitaan tietynlaista oma-aloitteisuutta. Tällä tyylillä olisi varmistunut se, että haastateltavien joukossa ei olisi keskenään tullut tunnistettavuutta. Koska avoimen ilmoituksen tapahtuva rekrytointi vaikutti epävarmalle, niin siksi tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään lumipallo-otantaa osallistujien saamiseksi. Tällä menetelmällä osallistujien riittävä määrä tuli nopeasti kasaan.

Anonymiteetin säilyttämisellä on selkeitä etuja tutkimuksen kannalta. Se, että tutkittavien henkilöiden anonymiteetti säilyy, niin se lisää tutkijan vapautta kertoa tutkittavasta ilmiöstä vapaammin. Näin on helpompaa käsitellä arkojakin asioita tutkimuksessa, koska henkilöitä suojaa anonymiteetti eikä tutkijan tarvitse pelätä sitä, että siitä koituisi haittaa tutkittaville. Valmiissa tutkimuksessa tutkittavien henkilöllisyyden salaaminen voidaan toteuttaa eri keinoin. Tutkittaviin voidaan viitata esimerkiksi numeroilla tai kirjaimilla, mutta tässäkin tulee varmistaa se, ettei tutkittavia voida tunnistaa heidän taustansa paljastamisen kautta. (Mäkinen 2006, 114–115.) Tämän vuoksi tästä tutkimuksesta raportointivaiheessa on poistettu tutkimustulosten yhteydessä olevista sitaateista haastattelujen koodimerkinnot, jotta tunnistaminen ja mielipiteiden yhdistäminen koodien avulla ei johtaisi henkilön tunnistautumiseen.

Ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen on yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä normeja. Tutkimusetiikan lisäksi siihen velvoittavat kansainväliset sopimukset ja Suomen lait. Yksityisyyden rajan määrittää tutkittava itse päättäessään mitä itsestään ja ajatuksistaan haluaa tutkimuksen käyttöön antaa ja mitä ei. (Kuula 2006, 124–125.) Ihmisten itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan sillä, että ihmisille annetaan mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimuk-

seen. Onnistuakseen tämä vaatii sen, että tutkittavien tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. Tutkittavat täytyy informoida ilmoittamalla perustiedot tutkimuksesta ja sen toteuttajista ja tietojen käyttötarkoitus. Lisäksi on hyvä kertoa myös se, mikä on tutkimuksen kesto ja paljonko varataan aikaa. (Kuula 2011, 61–62.) Tämän tutkimuksen teossa jokaisen haastateltavan kanssa käytiin yhdessä läpi tutkimuksen taustaa sähköpostilla, viestillä, puhelimitse ja vielä ennen haastattelun alkua haastatteluun liittyviä käytännön asioita kertauksen vuoksi. Tässä yhteydessä kerrottiin myös arvio tutkimushaastattelun pituudesta, kuinka paljon on hyvä varata aikaa. Haastatteluiden nauhoittamisesta kerrottiin, kun haastattelu-aikaa sovittiin. Haastattelut nauhoitettiin ääninauhurille ja tietokoneyhteydellä tapahtuvista tallenteesta nauhoitettiin sekä tietokonealle että ääninauhuritallelle. Ennen nauhoituksen aloittamista kerrottiin milloin alkaa tallennus ja milloin se päättyy. Ennen nauhoitusta käytiin läpi tietosuojaseloste (Liite 3).

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeitä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys (Hirsjärvi & Hurme 2011). Tässä tutkimuksessa on noudatettu ehdotonta luottamuksellisuutta aineiston käytön, käsittelyn ja säilytyksen osalta. Ulkopuolisilla ei ole ollut pääsyä aineistoon. Äänitallenteet ja litteroidut tekstit on säilytetty salasanojen takana tietokoneella ja tabletilla, joihin ei ulkopuolisilla ole ollut pääsyä. Tutkimusaineisto on pysynyt salassa koko tutkimusprosessin aika. Tämän tutkimuksen tutkimusaineistosta on informoitu sen hävittämistä, joka tapahtuu kokonaisuudessaan vuoden 2021 aikana.

Fenomenologisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtämisen lisääminen hermeneutiikan avulla. Tutkimus etenee esiyymmärryksestä syvällisempään ymmärrykseen ja teoriaan, ja tästä eteenpäin tulkinta etenee hermeneuttisen kehän mukaan. Tutkija selvittää ja perehtyy aikaisempaan tutkimukseen tutkittavasta ilmiöstä, jotta esimerkiksi tutkimuksen aiheen rajaaminen ja tutkimuskysymysten muotoileminen onnistuu. (Laine 2018, 35.) Tässä tutkimuksessa etsittiin aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta, josta teoreettinen viitekehys myös koostui. Tarkoitus oli sulkea eli siirtää ne sekä omat oletukset yksinasumisesta ja näkökulmat tulevaisuuden asumi-

sesta ja palveluista pois mielestä aineiston tulkinnan ajaksi, jotta ne eivät vaikuttaisi tämän tutkimuksen kulkuun. Tämä tapahtuu käytännössä niin, että ei palata aikaisempaan teoriaan ollenkaan aineiston tulkinnan aikana, ja tätä noudatettiin tutkimusprosessin aikana.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä esimerkiksi viitattaessa aikaisempiin tutkimuksiin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Tässä tutkimuksessa muut käytetyt tutkimukset ja muut lähteet on merkitty asianmukaisesti ja on pyritty suosimaan ensisijaisesti alkuperäisaineistoja. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on osa tutkimustaan. Toteuttaessaan tutkimusta on tutkijan koko ajan arvioitava omaa osuutta tutkimukseensa, tutkimuskohteeseensa, tehtyyn analyysiin ja päätelmiin. Jotta tulokset ja johtopäätökset olisivat luotettavia, on oltava läpi matkan tietoinen omasta asemasta suhteessa tutkimukseensa. Tutkija itse on laadullisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri ja siksi tutkijan on huomioitava, että hän on osa tutkimustaan. Siksi luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Erityisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija joutuu pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja näin ottamaan yhtä aikaa kantaa sekä analyysin kattavuuteen että tekemänsä työn luotettavuuteen. (Eskola & Suoranta 2008, 209–212.)

Tutkimuksen kaikkien vaiheiden tarkka kuvaus on asia, joka vaikuttaa luotettavuuteen. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, jos on tehty aiempia tutkimuksia ja vertailee tuloksia omien tutkimustulosten kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Tässä tutkimuksessa koko tutkimusprosessi on kirjoitettu niin avoimesti kuin se on mahdollista. Tulososiossa haastateltavien sitaatit on merkitty lainausmerkein ja kursivoitu, jotta ne on helpompaa erottaa tutkijan omasta kirjoituksesta. Tutkimus on noudattanut tutkimussuunnitelman mukaista aikataulua etenemisen suhteen. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, kuinka uskottava tutkimus on. Se syntyy tutkijan ymmärryksestä tutkittavaan ilmiöön ja sen kontekstiin. (Vilka 2015, 131.)

Tutkimuksen puolueettomuus viittaa siihen missä määrin tutkijan tausta vaikuttaa tutkimusaineiston tulkintaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 163). Tässä tutkimuksessa tutkijan oma tulkinta on ollut keskeisessä asemassa koko tutkimusprosessin ajan. Tämän lisäksi opiskeltava tiede yliopistossa eli sosiaali- ja terveyshallintotiede vaikuttaa siihen millä tavoin on lähestytty ja analysoitu

ainestoa ja tehty päätelmiä vertailtaessa aiempiin tutkimustuloksiin. Tutkijalla ei ole tutkimukseen luotettavuuteen tai puolueettomuuteen vaarantavia tekijöitä, koska tutkijalta itseltään puuttuu kokemus yksinasumisesta, joten puuttuu myös kokemuksen perusteella ennakkokäsitykset yksinasumisesta. Tutkija ei kuulu myöskään tutkittavien ikähaarukkaan. Nämä ovat asioita, jotka edesauttavat kyselemään asiasta saaden kattavampi kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Yksinasuminen eikä eläköityminenkaan kuitenkaan ilmiönä ole vieras tutkijalle, koska sitä on paljon, joten tietoisuutta sitä kautta on tullut tuttavien ja erilaisten verkostojen ja median kautta. Tämän vuoksi voi tulla ennakkokäsityksiä yksinasumisesta ja eläköitymisestä, mikä on pyritty huomioimaan tutkimusprosessin aikana. Perehtyminen teoreettiseen viitekehykseen yksinasumiseen ja eläköitymiseen antoi hyvää pohjaa aiheen esiyttäytymiseen.

6.2 Tulosten tarkastelua

Tutkimustulosten mukaan kukaan haastateltavista ei erikseen valinnut sitä, että halusi asua yksin. Se oli lähinnä elämän tuoma tilanne niin, että sopivaa kumppania ei tullut vastaan elämässä. Haastatteluaineiston eronneet henkilöt eivät olisi halunneet erota. Yksinasumista voi tapahtua myös perheen sisäisistä syistä, kun yksinhuoltajalta muuttaa lapsi kasvaessaan pois omaan asuntoon. Yhdellä pariskunnalla yksinasuminen näyttäytyi niin, että työn vuoksi asuttiin eri paikkakunnilla. Yksinasumista voi tapahtua myös siksi, että parisuhde ei ole toiminut. Lisäksi arvo maailman asiat voi tulla eteen yksinasumisessa, vaikka onkin parisuhde, niin arvotetaan oma työ parisuhdetta tärkeämmäksi. Borg ja Keskinen (2017) tuo esille sen, että jotkut valitsevat itse yksinasumisen aktiivisesti ja tietoisesti, kun joillakin valinta tapahtuu passiivisesti eli parisuhteeseen voi liittyä ehtoja, mutta sitä ei kuitenkaan vastusteta. Sen lisäksi on yksinasujia, jotka halusivat elämäkumppanin, mutta sitä oikeaa henkilöä ei ole vielä vastaan tullut. Yksinasuminen voi Borgin & Keskinen (2017) mukaan tulla myös pakon edessä eron tai leskeyden myötä. Nämä taustat tulivat tässä aineistossa esille, paitsi tietoista valintaa yksinasumiselle ei ollut.

Borg ja Keskinen (2017) tuo esille, että yksinasuminen voi olla koko elämänmittainen tai vain tietty vaihe elämässä. Tämä tuli tässä tutkimustuloksissa esille niin, että joukossa oli pitkään yk-

sinasuneita alkaen lapsuuden kodin jälkeisestä elämästä ja sitten oli vähimmillään yksinasumisen kokemusta noin 1 1½ vuoden ajalta. Yksin asumisen lyhyempi kesto määrittyi siihen, että asuu pakon vuoksi yksin. Joutsenniemi (2007) tuo esille sen, että siviilisäädystä ei pysty enää päättämään ihmisen asumismuotoa. Tämä tulee esille tässäkin tutkimuksessa niin, että avioliitossa oleva asui erillään puolisostaan töiden vuoksi. Toisen haastateltavan kohdalla parisuhde ei ollut asia, että sen vuoksi pitäisi asua yhdessä tulevaisuudessakaan.

Jamiesson ja Simpson (2013, 7) tuo esille miten on päätynyt yksinasumiseen, vaikuttaa siihen millä tavoin yksineläminen koetaan. Tämä tulee esille tämän tutkimuksen tutkimustuloksissa niin, että niiden haastateltavien kohdalla, joilla oli taustalla avioero ja parisuhde, josta ei olisi haluttu luopua kokivat yksinasumisen haasteellisempaa tunnepuolen kokemuksen kautta. Ne haastateltavat, joilla oli pidempään yksinasumisen kokemusta, heille yksinasuminen oli luonnollista. Klinenberg (2012) tuo esille sen, että avioerojen määrät kertovat siitä, että parisuhteen vetovoima on vähentynyt arjen myötä. Ei ole tavatonta, että eronneet kokevat olevansa vähemmän yksinäisiä itsekseen asuessa kuin huonommassa parisuhteessa. Tässä tutkimuksessa eronneiden kokemus oli toisenlainen, he olivat olleet parisuhteessa, josta he eivät olisi halunneet luopua ja sitä kautta päätyä yksinasujaksi. Eräs pidempään yksinasunut haastateltava kuitenkin toi esille sen, että mieluiten asuu yksin kuin huonossa parisuhteessa yhdessä asuen.

Mäkisen (2008a, 88–89) mukaan yksinasuvalla koti on henkilökohtainen tila, jota perheellisen ihmisen koti ei voi milloinkaan olla. Yksinasuva voi vetäytyä kotinsa hiljaisuuteen ja saadakseen olla erossa muista ihmisistä kohdatakseen vain itsensä. Tässä tutkimuksessa tuli esille se, että omasta rauhasta nautittiin ja pystyi vetäytymään omiin oloihin. Se mahdollisti erilaisia tekemisiä ilman, että tarvitsi kysyä keneltäkään mitään. Ei tarvinnut tehdä kompromisseja. Toisen kanssa asumisessa pitää ottaa toinen ihminen huomioon alkaen kodin sisustamisesta.

Borgin (2017) mukaan arkikeskustelussa yksin asumiseen samaistetaan usein yksinäisyys. Borgin tuloksissa neljä viidestä yksinasuvasta tunsikin kuitenkin joskus yksinäisyyttä. 19 prosenttia koki itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi. Jatkuvasta yksinäisyydestä kärsi neljä prosenttia vastaajista. Tässä tutkimuksessa yksinasuvien haittoina nousi yksinäisyyden tunne lähinnä niiden

yksinasuvien kohdalla, jotka olivat aiemmin olleet parisuhteessa, josta ei olisi haluttu luopua. Heidän keskuudessa oli enemmän yksinäisyyden tunnetta ja sen lisäksi puolisoista erillään asuvalla henkilöllä, tosin oli tottunut jo tilanteeseen eikä ahdistanut. Pääsääntöisesti muut haastateltavat eivät kuvanneet yksinäisyyden tunteita ja jos hetkittäin joskus oli, niin se liittyi koronaviruksen aiheuttamiin asioihin. Ajoittainen yksinäisyyden tunne helpottui sillä, että näki muita ihmisiä. Nevalaisen (2009, 19–21) mukaan yksinäisyyden kokeminen on hyvin suhteellista. On ihmisiä, jotka eivät tarvitse lainkaan tai paljoakaan toisten ihmisten seuraa, eli viihtyy luonnostaan yksin. Yksinolo ei tarkoita sitä, että ihminen olisi onneton. Tässä tutkimuksessa oli yksin viihtyviä ihmisiä, jotka ovat nuoresta asti viihtyneet yksin ja hakeutuneetkin omiin oloihin. He olivat tottuneet yksinoloon ja oli luonnollista tehdä asioita itsekseen. Pidempään yksinasuvien keskuudesta nousi esille sekin, että yksinasuminen on myös harjoittelukysymyksenkin, että sitä voi opetella.

Tiilikainen (2019, 56) kertoo väitöskirjassaan sitä, että yksinasujan keskuudessa vaikeinta on se, jos ei ole ketään, jonka kanssa jakaa elämän iloja ja suruja tai jolta kysyy neuvoa hankalissa asioissa. Tämä tuli niiden haastateltavien joukossa esille, joilla taustalla oli parisuhde, josta ei olisi haluttu luopua. Se ettei päässyt jakamaan asioita enää kumppanin kanssa, niin se toi ahdistusta. Pidempään yksin asuneet ja ilman parisuhdettakin olevat haastateltavat kertoivat pärjäävänsä, vaikka heidänkin joukossa toivottiin suurempien asioiden suhteen asioiden jakamista tai muuten vaan keskusteluseuraa. Saaren (2009, 45) mukaan yksinäisyys, joka ei ole vapaaehtoista ahdistaa, aiheuttaa kärsimystä ja uhkaa sekä henkistä että fyysistä terveyttä. Tässä tutkimuksessa yksinäisyyttä kuvattiin eronneiden keskuudessa lähinnä ajoittaisena ahdistuksena. Yksinäisyyden tunne oli päällä koko ajan yhden haastateltavan kohdalla eli muu tekeminen tai ympäristön vaihdos ei poistanut sitä tunnetta. Saari (2009, 156–157) tuo esille myös sen, että voisi ajatella, että yksinäisyyden ongelmaksi mieltävät pyrkisivät toimimaan niin, että heidän yksinäisyytensä vähenisi. Se kuitenkin on käytännössä vaikeaa, koska yksinäisten oma identiteetti asettaa heidän aktiivisuudelleen rajoja. Tämä tuli tässä tutkimuksessa yhden haastateltavan kohdalla esille, että yksinäisyyden tunne tuli parisuhteen kariutumisen jälkeen, mutta ei halua kuitenkaan yrittää seurustelusuhdetta kenenkään muun kanssa.

Mäkinen (2008a, 170) tuo esille sen, että yksineläjien keskuudessa on hyvin toimeentulevia ihmisiä ja pienipalkkaisia, kuten eläkeläisiäkin, joiden taloudellinen tilanne on tiukka. Tässä tutkimuksessa tuli sama ilmiö esille, että haastateltavien joukossa oli niitä, kenellä ei ollut minkäänlaista taloudellista huolta. Joukossa oli pienipalkkaisia pian eläköityviä henkilöitä, joiden taloudellinen tilanne oli tiukka. Borg ja Hietaniemi (2017, 165) tuo esille sen, että toimeentuloon vaikuttaa henkilön asema työmarkkinoille. Tämä oli hyvin selkeästi näkyvissä tässä haastateltavien joukossa, että pienipalkkaisuus toi haasteita etenkin tulevaan eläkeikään. Backmanin (2016, 28–29) tuo esille sen, että yksinasuva ei pysty jakamaan kiinteitä asumismenoja. Tämä tuodaan esille myös tässä tutkimuksessa, että yksinasuja maksaa kaiken yksin, vaikka niistä samoista asioista voisi hyötyä muutkin. Klinenberg (2012) tuo esille sen, että vauraus erottelee yksinasuvia. Ne yksinasijat, joilla ei ole taloudellista huolta ja sen lisäksi laaja sosiaalinen verkosto mahdollistavat yksinolemisen ja muun elämän tasapainottamisen. Tässä tutkimuksessa tuotiin esille varakkuus ja ne ketkä olivat säästäneet ja varautuneet eläkepäiviin ja yksinasumiseen, että vauraus oli yksi yksinasumisen turva. Eräs haastateltava toikin esille sen, että kun asuu yksin ja jos jostakin syystä tarvitsisi fyysistä apua ja turvaa, niin sitten on rahaa millä sitä voi ostaa.

Taskinen (2016, 49) tuo esille sen, että työrooli on hyvin tärkeä osa minäkäsitystä. Työroolista luopuminen ei ole suuri asia, mutta sellaiset henkilöt, jotka ovat omistautuneet työlle, niin muutos voi olla suuri. Tässä tutkimuksessa kaikki haastateltavat olivat hyvin työorientoituneita, vaikka yksi kertoi sitä, että töissä pitää käydä lähinnä siksi, että siitä saa toimeentuloa. Työ oli niin tärkeässä roolissa, että se toi myös ahdistusta, jos työnteko oli muuttunut syystä tai toisesta hankalammaksi, niin eläkkeelle siirtyminen oli lähinnä helpotus tai sitä odotetaan. Se, että oli pienipalkkaisemmalla alalla, niin se ei vaikuttanut siihen, etteikö olisi työorientoitunut vaan työ oli tärkeä. Tiilikainen (2016a, 145) tuo esille väitöskirjassaan sen, että työpaikalla yksinasuja voi saada riittävästi arvonantoa ja on kiinteä sosiaalinen verkko työkavereista, ehkä vapaa-ajallakin. Eläkkeelle siirtyminen voi viedä sosiaalisen ympäristön, suuren osan aikuisuuden ystävyyssuhteista. Tässä tutkimuksessa tuli esille sekin, kuinka tärkeä se kiinteä työyhteisö oli myös yksinäisyydenkin helpottamiseksi, että kuuluu johonkin yhteisöön. Ne haastateltavat, joille yksinasuminen on luonnollista, niin osalle heistä työyhteisö on ollut tärkeä ja sen muuttuessa työorganisaatiomu-

tosten vuoksi on viety yksi ilon aihe pois elämästä eli ne työkaverit. Työyhteisöt on hajotettu, yhteistyökumppanit ovat ihan muualla ja kontaktit tapahtuvat tietokoneen välityksellä. Nämä ovat asioita, jotka vaikuttavat siihen kokemukseen työyhteisöstä.

Tässä tutkimuksessa tuli esille se, että vaikka tutkimukseen osallistujat arvioivat jatkavansa yksin elämistä tulevaisuudessakin, ei mahdollinen seurustelusuhde ollut myöskään poissuljettu. Sitä lähellä oloa osa kaipasi. Tudor-Sandahl (2006, 91–92) tuo esille myös sitä, että vanheneminen ei turruta ihmistä sinänsä eli intohimokin voi kuulua tähän elämänvaiheeseen eikä se ole vaan nuoruuden asia.

Karisto ja Haapola (2013, 28–30) kertoo sitä, että useimmat haluavat elää nykyisessä elinympäristössä elämänsä loppuun asti, vaikka toimintakyky heikkenisikin. Heidän tuloksissa tosin ylivoimainen enemmistö oli kuitenkin sitä mieltä, että ei ole niin merkitystä missä vanhana asuu, kunhan saa hyvää hoitoa. Tässä tutkimuksessa tuli asumisratkaisusta monenlaisia suunnitelmia tulevaisuuden asumiseen liittyen. Oli suunniteltu mahdollisesti pienempää asuntoa, nykyinen koti tuntui myös hyvälle ratkaisulle ja sitten oli henkilöitä, joilla oli kokemusta maaseutuasumisesta ja kaupunkiasumisesta. Osalla haastateltavalla oli mahdollisuus valita asuinpaikkaa sen mukaan, mikä on palvelujen saatavuus. Yksi haastateltava erikseen toi esille, että elämäntyylillä oli sellainen, että elettiin tilanteen sanelemalla tavalla eikä välttämättä suuria suunnitelmia tehty asumisen tai muunkaan elämän suhteen, koska harvemmin asiat menevät niin kuin oli suunnitellut. Omaan lapsuuden kotia pidettiin tärkeänä, että siellä voi asua tai sitten perheen entistä yhteistä kotia parisuhteen päättyessä, niin se oli myös tärkeä paikka asua. Kuitenkin asumiseen liittyi jatkossakin yksinasuminen, ellei nyt ollut avioliittoa taustalla ja eläkeiän tullessa ajankohtaiseksi muutetaan takaisin yhteen asumaan. Muiden haastateltavien kertomusten mukaan todennäköisyys yksinasumiselle oli olemassa. Vaikka olisi seurustelusuhdekin, haastateltavat pitivät todennäköisenä sitä, että jatkossakin asuminen tapahtuisi erillään. Yhteisöasuminen tuli esille tutkimustuloksissa, että sitä oli jo mietitty mahdollisesti omalle kohdalle ja muutamien kohdalla se oli ihan varteenotettava vaihtoehto. Tärkeää kuitenkin on se, että omista asioista halutaan päättää. Tyvima (2010, 43–44) tuo tutkimuksessaan esille sen, että ikääntyneet pohtii asumisasiotaan eikä

hyväkuntoiset eläkeläiset halua luopua itsenäisyydestä ja halusta päättää asioita. Kun puolisoa eikä lapsia ole, niin yhteisöasuminen on yksi vaihtoehto. Kaikille sekään ei kuitenkaan sovi.

Tutkimustuloksissa tuli esille se, että jos itselle tapahtuu jotakin äkillistä, ettei pääse pyytämään apua, niin kuka alkaa ensimmäisenä huolestumaan, jos mitään ei kuulu. Vanhenemisen ja eläköitymisen tuomat taloudelliset vaikeudet pienituloisilla oli huolen aiheena, parempi palkkaisilla sitä ongelmaa ei ollut. Vanhuspalveluihin ajatukset vaihtelivat neutraalista paljonkin kritiikkiä tuoviin mielipiteisiin, joko itse nähden millaista se on tai omien vanhempien kautta tai muualta kuuluna. Terveyttä toivottiin mahdollisimman pitkään, että välttyttäisiin palveluilta ja osa kertoi siitäkin, että oma kuolemakin olisi siinä tilanteessa jo parempi vaihtoehto. Muutenkin hoitopalvelut mietityttivät tulevaisuudessa hoitaako robotti mahdollisesti ja millaiseksi tulevaisuuden sote-palvelut muodostuvat uudistuksien myötä. Saman suuntaisia tuloksia Kontula (2018, 48) on saanut, että käsitykset vanhuspalveluihin ovat pessimistisiä yksinasujienkin keskuudessa. Turvaa kaivattiin myös. Sekin oli tullut Kontulalla (2018,48) esille, että osa oli toivonut kuolemaa ennen kuin jää muiden hoidettavaksi. Koskinen (2004, 2) tuo esille myös sen, kaksi kolmannesta ikääntyvästä vanhenee ilman hankaluuksia ja terveys pysyy melko hyvänä, sosiaalinen verkosto on melko tiivis ja kohtuullinen toimeentulo. Tässä tutkimuksessa haastateltavien terveys oli vielä ihan hyvä, sosiaalinen verkosto oli vaihteleva pienistä suurempiin. Toimeentulo puolestaan huoletti pienituloisempia eläkkeelle jääviä, joita oli muutama, muilla toimeentulon huolia ei siis ollut. Haarni (2010, 32–33) tuo esille sen, että politiikassa on ollut puhetta myös siitä, että voisiko ikääntyviltä itseltään odottaa enemmän itsenäisyyttä ja vastuuta. Tässä tutkimuksessa tuli esille terveyteen liittyvät asiat, joihin voi joltain osin vaikuttaa itse, kuinka hoitaa omaa terveyttään ja tuotiin esille myös se, että omaa kehoakin voi liikuttaa ja haastaa toimimaan terveyden ylläpitämisen vuoksi.

6.3 Päätelmät ja jatkotutkimusaiheet

Tämä tutkimus vastaa kahteen esitettyyn tutkimuskysymykseen, että millaisia kokemuksia noin 60-vuotiaalla työikäisellä on elämästään ja millaisia ajatuksia on tulevaisuuden asumisesta ja palveluista. Tutkimustulosten mukaan kukaan haastateltavista ei mitenkään tiedostaen valinnut

yksinasumista, että haluttiin asua yksin. Se kietoutui pitkälti parisuhteen ympärille, että sitä oikeanlaista kumppania ei tullut eteen, jonka kanssa olisi voinut alkaa yhteiseloa jakamaan tai sitten parisuhteen ympärille liittyvät työasiat toivat eteen sen, että asuttiin eri paikkakunnilla tai parisuhde kariutui siihen. Eronneet asuivat pakon sanelemana yksin. Sosiaalisen verkoston koko oli hyvin vaihteleva muutamista sukulaisista laajempaan ystäväpiiriin.

Tästä kattavasta aineistosta nousi esille se, että tämän ikäpolven ihmiset vaikuttavat olevan hyvin työorientoituneita ihmisiä eikä siihen ahkeraan työntekoon vaikuttanut koulutustaustalla olevan merkitystä. Yksinasumisen haasteena oli pienipalkkaisten talousasiat ja yllättävien avioerojen myötä talousasiat eivät olleet oikein korjaantuneetkaan. Tuleva eläkeikä tulojen vähenemisen vuoksi oli haasteellista pienipalkkaisilla ja työssäoloakin joudutaan pidentämään. Työssä olemista pidennetään myös siksi, että vapautuva tyhjä aika huolestutti erityisesti, jos on traumaattisia asioita taustalla, niin on helpompaa tehdä työtä ja löytää projekteja esimerkiksi opiskelusta. Yksinasumisen hyviä puolia oli ehdottomasti vapaus, jota osattiin arvostaa eikä kompromisseja tarvinnut tehdä, mutta se ei välttämättä tarkoita ihannetilaa kuitenkaan kaikkien kohdalla, vaikka asia ilmaistaankin niin, vaan siitä yksinasumisesta on otettu hyvät puolet esille. Yksinäisyyden tunne oli hyvin vaihteleva ja haastateltavien keskuudessa tuli ääripäät esille, että oli henkilöitä, jotka eivät kokeneet lainkaan yksinäisyyttä ja sitten oli heitä, joilla yksinäisyys oli läsnä koko ajan riippumatta siitä, vaikka olikin muita ihmisiä ympärillä. Tämän lisäksi oli sellaisia henkilöitä joukossa, että tiettyihin hetkiin voi tulla yksinäisyyden tunne, mutta se on hyvin ohimenevä tunne. Tutkimustuloksissa tuli esille myös se, että yksinasumista ja yksin olemista voi myös harjoitella.

Tutkimustulosten mukaan omassa kodissa asuminen nousi vahvimmin esille, tosin oma vointi pitää asumisasioissa huomioida. Asumisen remontoineja on jo tehty, jos on ollut taloyhtiössä remonteja, niin tulevaisuuden asumista on huomioitu. Parisuhdeasioita muutamit haastateltavat miettivät omalle kohdalleen, mutta niissä korostui kuitenkin yksinasuminen edelleen. Tässä tutkimuksessa noin 60-vuotiaat yksinasuvat asuu todennäköisesti vointinsa salliessa jatkossakin yksin vaikka olisikin parisuhde, ellei ole tilanne niin, että työn vuoksi joutuu asumaan eri paikkakunnalla kumppanistaan. Yhteisöasumista oli mietitty jo oma-aloitteisestikin ja pidetty sellaista

mahdollisena vaihtoehtona. Tämä ei saanut muissakaan haastateltavissa ihan totaalista tyr-
mäystä vaan oli ihan varteenotettava vaihtoehto, vaikka arvelua toi millaisia ne muut asukkaat
olisivat. Kaikki eivät suunnitelmia tee vaan eletään tilanteen mukaan. Tärkeitä asumisen ympäris-
töön liittyviä asioita olivat esimerkiksi kunnan veroprosentti, ulkoilumaastot ja palvelut.

Oma vapaus ja itsemääräämisoikeus on ikääntyessäänkin erityisen tärkeä siinäkin mielessä, että
se oma liikkuvuus on tärkeää. Auto on yksi asia, joka vapauttaa liikkumaan ja se on tärkeä osalle
tämän haastatteluun osallistujille. Terveiden ylläpito nousee hyvin tärkeäksi seikaksi lähes kaik-
kien haastateltavien kohdalla tavalla tai toisella. Se yhdistettiin myös palveluihin ja oli yhteydessä
siihen missä vaiheessa palveluita ylipäättään tarvitaan. Tärkeää oli oma panostus terveyden yllä-
pitoon ja liian helpoksi elämää ei pidä rakentaa asumisenkaan suhteen. Pohdinnat tulevaisuu-
den mahdollisista hoitopalveluista olivat joko neutraaleja tai sitten tuli melko paljon pessimistisiä
mielipiteitä vanhusten hoidosta kokonaisuudessaan ja kotihoidon vaihtuvien hoitajien tilanteesta
ja huonosta sote-alan johtamisesta tuli palautetta. Tämä tulevaisuuden näkymä ei kovin hyvälle
näyttänyt ja tätä palveluvaihetta osa toivoi, että sen voisi välttää kokonaan ja oma kuolema pe-
lastaisi tilanteen. Kuitenkin se huomioitava seikka oli, että jos asiointi ei onnistu kodin ulkopuo-
lella itsenäisesti, niin silloin palvelukoti olisi parempi vaihtoehto kuin kotiin hoidettaisiin. Muuten-
kin tulevaisuuden sote-palvelut mietityttivät millaiseksi ne muodostuvat uudistuksien myötä ja
onko robotti mahdollisesti hoitamassa.

Tämän tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää sosiaali- ja terveyshallintotieteessä niin, että nyt on
saatu tästä aineistoista uusia näkemyksiä mitä mahdolliset tulevaisuuden yksinasuvat avun tar-
vitsijat ajattelevat mahdollisesta omasta hoidostaan. Näin ollen hoidon laatua pitäisi pystyä pa-
rantamaan erilaisilla toimilla tai ainakin tarkastelemaan toimintaa. Hoitohenkilöiden vaihtuvuu-
den väheneminen ja hoito- ja sote-alan johtamisen laatu olivat asioita, joita pitäisi huomioida
palveluja järjestettäessä. Sekin tärkeä asia pitäisi huomioida, että kun oma vointi heikentyy ja tar-
vitaan palveluja, niin mikä asumismuoto kenellekin on silloin parempi, että niitä yksilöllisiä toi-
veita voisi kuunnella. Tämäkin on hyvin tärkeää huomioida, että yksinasuvien määrät ovat kas-
vussa ja yksinasuvilla harvoin on omaishoitomahdollisuutta. Tämän vuoksi on tärkeää alkaa huo-
mioimaan jo nuorempiakin ikäryhmiä mitä normaalisti tultaisiin palveluiden piiriin ja selvittää

tarkemmin ikäjakaumaa, asumismuotoa ja missä vaiheessa yksinasuva päätyy avun tarpeeseen keskimäärin.

Yksinasuvien määrä vaikuttaa kasvavalta, johon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen pitäisi pystyä vastamaan, koska se omaishoidon mahdollisuus puuttuu monien kohdalla. Tämä asia toimii myös jatkotutkimusehdotuksena eli tarkempi perehtyminen ikärakenteeseen ja hoidon piiriin päättämiseksi ja sen lisäksi hoitohenkilökunnan resurssiasiat, että pystyykö terveydenhuolto vastaamaan tähän kasvavaan tarpeeseen ja kuinka sitä resurssia kohdennetaan. Yksinasuvien joukossa on myös henkilöitä, joilla nyt on jo palveluista mielipiteitä mahdolliseen omaankin hoitoon liittyen, joten asumispalvelutarpeita tulisi tulevaisuudessa kartoittaa laajemmin, kun palveluita järjestetään. Vapaus ja itsemääräämisoikeus olivat tärkeitä asioita tässä tutkimuksessa, joten jatkotutkimusehdotuksena toimii myös tällä hetkellä palvelujen piirissä olevat yksinasuvat, että ovatko tyytyväisiä saamaansa palveluihin vai sopisiko heille toisenlainen asumis- ja hoitomuoto mieluiten. Tämän lisäksi olisi hyvä selvittää yhteisöasumiseen liittyviä kokemuksia ja näkemyksiä heiltä ketkä sellaisessa asuu. Se voi vaikuttaa tämän tutkimuksen pohjaltakin asialta, johon tulevaisuudessa voisi panostaa, mutta lisäselvityksiä tarvittaisiin laajemmalla otoksella, että päätöksiä voisi tehdä. Samansuuntaisia tuloksia on saanut myös Jauhiainen työryhmineen (2017, 29). Saman tyyllisen tutkimuksen voisi tehdä myös työttömien yksinasuville samalle ikäryhmälle. Olisiko tulevaisuudessa kenties enemmän mahdollisuuksia asumisen suhteen, jos yksinasuva tarvitsee palveluita, että voisi valita itselleen sopivampaa mallia vai tarjotaanko se yhteiskunnan järjestelmän kautta?

Lähteet

- Alasuutari Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Backman Katri 2016. Yksinelävien asumisen valinnat – havaintoja maailmalta. Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson, Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsingin kaupunki. Tietokeskus.
- Bilotta Claudio, Bowling Ann, Nicolini Paolo, Casé Alessandra & Vergani Carlo 2011. Quality of life in older outpatients living alone in the community in Italy. *Health and Social Care in the Community* 20 (1), 32–41.
- Borg Pekka 2016. Yksinasuvien helsinkiläisten sosiaaliset suhteet. Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson, Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsingin kaupunki. Tietokeskus.
- Borg Pekka & Hietaniemi Leena 2016. Yksinasuvien taloudellinen toimeentulo Helsingissä. Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson, Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsingin kaupunki. Tietokeskus.
- Borg Pekka & Keskinen Vesa 2017. Yksin, yksilö, yksinelävä? Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson, Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsingin kaupunki. Tietokeskus.
- Bruckmuller Suzanne 2012. Singled out as the effect to be explained: Implications for collective self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin* 39 (2), s 237-249.
- Chen Yu, Hicks Allan & While Alison E 2014. Quality of life and related factors: a questionnaire survey of older people living alone in Mainland China. *Quality of Life Research* 23 (5), 1593-1602.
- Dakash Susanna 2017. Tasapainottelua ääripäiden välillä: yksineläjänaisen identiteettiä rakentamassa. Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson, Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsingin kaupunki. Tietokeskus.
- DePaulo Bella M. & Morris Wendy L. 2005. Singles in Society and in Science. *Psychological Inquiry* (16) 2&3, 57–83.
- Dunderfelt Tony 1998. Elämänkaaripsykologia. WSOY. Porvoo.
- Elo Satu & Kyngäs Helvi 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62 (1), 107-115.
- Eskola Jari & Suoranta Juha 2008. Johdatus Laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Gummerus. Tampere.

Haarni Ilka 2010. Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Haataja Anita 2014. Yksin asuvana EU:ssa – taloudellinen riski vai mahdollisuus? Teoksessa Mikko Niemelä (toim.) Eurooppalaiset elinolot. Kelan tutkimusosasto. Luettavissa: [Eurooppalaiset elinolot \(helsinki.fi\)](https://eurooppalaisetelinolot.helsinki.fi) (luettu 10.12.2020).

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 2011. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Hämäläinen Päivi, Kojo Heta, Lanne Marinka, Rytkönen Arja & Reisbacka Anneli 2013. Ikäihmisten tulevaisuuden asuminen. Kirjallisuuskatsaus 79. VTT Technology. VTT. Luettavissa : [Ikäihmisten tulevaisuuden asuminen \(vttresearch.com\)](https://vttresearch.com) (luettu 22.4.2021).

Jamieson Lynn & Simpson Roona 2013. Living Alone. Globalization, Identity and Belonging. Hampshire: Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life.

Jauhiainen Signe, Kaarakainen Minna & Koistinen Katri 2017. Näkökulmia ikääntyvien asumiseen ja sen rahoitukseen. Pellervon taloustutkimus. PTT työpapereita 186. Helsinki.

Jolanki Outi & Kröger Teppo 2015. Onko vara valita? Vanhojen ihmisten uudet asumisvaihtoehdot. Teoksessa Jouni Häkli, Risto Vilkkonen & Leena Vähäkylä (toim.) Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet. Gaudeamus. Helsinki.

Joutsenniemi Kaisla 2007. Living arrangements and health. Publications of the National Public Health Institute. A15/2007.

Junttila Niina 2016. Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Junttila Niina 2018. Kaiken keskellä yksin. Aikuisten yksinäisyydestä. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Jyrkämä Jyrki 2008. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen, iän sosiologiaa. Vastapaino. Tampere. s.267-314.

Karisto Antti 2004. Kolmas ikä: Uusi näkökulma väestön vanhenemiseen. Teoksessa Mikko Kautta (toim.) Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 6. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004.

Karisto Antti & Haapola Ilkka 2013. Elinympäristö. Teoksessa Ilkka Haapola, Antti Karisto & Mikael Fogelholm (toim.) Vanhuusikä muutoksessa. Ikähyvä Päijät- Häme- tutkimuksen tuloksia 2002-2012. Päijät- Hämeen sosiaali- terveystutkimuksen julkaisuja 72, 2013. Luettavissa: [vanhuusika_muutoksessa.pdf \(helsinki.fi\)](#) (luettu 11.1.2021).

Kainulainen Sakari 2016. Yksinäisen elämänlaatu. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Kauhanen Jussi 2016. Yksinäisen terveys. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Kauppinen Timo, Martelin Tuija, Hannikainen-Ingman Katri & Virtala Esa 2014. Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään? Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos. Työpapereita 2014:27. Luettavissa: [URN ISBN 978-952-302-266-9.pdf \(julkari.fi\)](#) (luettu 13.12. 2020).

Klinenberg Eric 2012. Going Solo. The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone. New York: Penguin Press.

Kontula Osmo 2018. Puhuttelevia kokemuksia yksinasumisesta. Väestöliiton Väestötutkimuslaitos. Luettavissa: https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/228687a764280bb4bc2237d126e27ec6/1605621927/application/pdf/8334129/Puhuttelevia%20kokemuksia%20yksinasumisesta_Ty%C3%B6paperi_9_Kontula.pdf (luettu 16.11.2020).

Kontula Osmo ja Saari Juho 2016. Yksinäisyys parisuhteessa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Koskinen Simo 2004. Ikääntyneiden voimavarat. Teoksessa Mikko Kautto (toim.) Ikääntyminen voimavarana. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Luettavissa: [Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5 \(vnk.fi\)](#) (luettu 8.1.2021) s. 24-90.

Kuula Arja 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikka ihmistieteelle. Hakapaino Oy. Helsinki.

Kuula Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Jyväskylä.

Laine Timo 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Otava. Keuruu. s. 29-50.

Laslett Peter 1987. The Emergence of the Third Age. Ageing and Society 7 (2): 133-160.

Metsämuuronen Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia- sarja 4. Jyväskylä.

Metsämuuronen Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus. Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Muller Kiti & Lehtonen Johannes 2016. Yksinäisyys, aivot ja mieli. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Mäkinen Arja 2008a. Vanhojapiikoja ja vapaita naisia. Kirjapaja. Helsinki.

Mäkinen Arja 2008b. Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Mäkinen Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Nevalainen Vesa 2009. Yksinäisyys. Mielenterveyden keskusliitto. Edita. Porvoo.

Niemelä Hilikka 2013. Pieni eläkekirja. Eläkkeelle työstä, ei elämästä. Maahenki Oy, Helsinki.

Ojala Eija & Kontula Osmo 2002. Tarvitseeko minua kukaan? Keski-ikäiset yksineläjät perhekeskeisessä yhteisössä. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D40/2002. Luettavissa: [b68e8465-tarvitseeko-minua-kukaan_e-kirja.pdf \(vaestoliitto.fi\)](#) (luettu 11.1.2021).

Perttula Juha 2000. Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Kasvatus 31 (5), 428- 442.

Pietilä Jyrki 2013. Yksinelävät – suuri unohdettu vähemmistö. Yhteiskuntapolitiikka 78 (6), 681–684.

Pääkkönen Rauno 2017. Minäkö eläkkeelle? Työturvallisuuskeskus TTK. Tuotenro 26110. Luettavissa: https://ttk.fi/files/5235/Minako_elakkeelle.pdf (luettu 15.11.2020).

Saari Juho 2009. Yksinäisten yhteiskunta. Helsinki: WsoyPro Oy.

Smith David Woodruff 2013. Phenomenology. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Luettavissa: [Phenomenology \(Stanford Encyclopedia of Philosophy\)](#) (luettu 5.4.2021).

Suomen Virallinen Tilasto 2018. Asuntokunnat ja asuinolot 2018. Luettavissa: [Tilastokeskus - 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2018 \(stat.fi\)](#) (luettu 11.1.2021).

Suomen Virallinen Tilasto 2019. Yksinasuminen yleistynyt etenkin nuorten ja iäkkäiden ikäryhmissä. Tilastokeskus. Luettavissa: [Tilastokeskus - Asunnot ja asuinolot 2019](#) (luettu 11.1.2021).

Suomen Virallinen Tilasto 2020a. Asunnot ja asuinolot 2019. Tilastokeskus. Luettavissa: [Untitled \(stat.fi\)](#) (luettu 20.4.2021).

Suomen Virallinen Tilasto 2020b. Perheasema 1983. Tilastokeskus. Luettavissa: [Tilastokeskus - Luokitukset - Perheasema 1983 - \(stat.fi\)](#) (luettu 10.12.2020).

Suomen Virallinen Tilasto 2020c. Yksinasuminen yleistynyt nuorten ja iäkkäiden ikäryhmissä 2019. Tilastokeskus. Luettavissa: http://tilastokeskus.fi/til/asas/2019/asas_2019_2020-05-20_tie_001.fi.html (luettu 12.11.2020).

Tamminen Nina 2009. THL-blogi. Yli miljoona suomalaista asuu yksin- asumisen murroksen vaikutuksia hyvinvointiin on tutkittu vasta vähän, 26.9.2019. Luettavissa: <https://blogi.thl.fi/yli-miljoona-suomalaista-asuu-yksin-asumisen-murroksen-vaikutuksia-hyvinvointiin-on-tutkittu-vastavahan/> (luettu 12.11.2020).

Taskinen Sirpa 2016. Hyvillä mielin eläkkeelle. Opas työelämän jälkeiseen aikaan. Aula & Co. Helsinki.

Terämä Emma, Tiitu Maija, Paavola Juho-Matti, Vainio Arttu, Määttänen Niku, Miettinen Anneli, Kontula Osmo, Hiilamo Heikki 2018. Yksin osana elinkaarta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunta.

Tiilikainen Elisa 2016a. Yksinäisyys ja elämäntilanne. Laadullinen seurantatutkimus ikääntyvien yksinäisyydestä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Tiilikainen Elisa 2016b. Polkuja yksinäisyyteen. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Gaudeamus. Helsinki University Press.

Tiilikainen Elisa 2019. Jakamattomat hetket, yksinäisyyden kokemus ja elämäntilanne. Gaudeamus. Helsinki.

Tudor-Sandahl Patricia 2006. Kolmas ikä. Kirjapaja Helsinki.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. Luettavissa: [HTK ohje 2012.pdf \(tenk.fi\)](#) (luettu 7.4.2021).

Tyvimaa Tanja 2010. Developing and Investin in Senior Houses in Finland. Tampereen teknillinen yliopisto. Julkaisu 939. Väitöskirja.

Vaarama Marja, Mukkila Susanna & Hannikainen-Ingman Katri 2014. Suomalaisten elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa: Marja Vaarama, Sakari Karvonen, Laura Kestilä, Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 20–39.

Varto Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Vilka Hanna 2015. Tutkija ja kehittäjä. Ps-Kustannus. Jyväskylä.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2021. KvaliMOTV. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. Luettavissa: [KvaliMOTV - 6.3.3 Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu \(tuni.fi\)](#) (luettu 5.4.2021).

Liite 1. Haastattelurunko

1. Taustatietoja: Kerrotko ensin vapaamuotoisesti itsestäsi (ei nimeä, mutta mm. ikä, sukupuoli, minkätyyppistä työtä tekee/teit, minkätyyppisellä paikkakunnalla asuu, miten asuu, millainen asumismuoto (kerrostalo, rivitalo, okt + vuokra/omistus?).
2. Mitkä tekijät elämässä ovat vaikuttaneet siihen, että olet päätenyt asumaan yksin ja kuinka pitkää olet asunut yksikseen?
3. Kuinka tyytyväinen olet tämänhetkiseen elämään ja asumismuotoon?
4. Kerroitkin jo että olet /olit xxx tyyppisessä työssä (esim. toimistotyössä), millainen merkitys työnteolla on/ oli sinun elämässä?
5. Millainen on sinun sosiaalinen verkostosi eli keiden ihmisten kanssa olet yhteyksissä ja tekemisissä?
6. Millaiseksi kuvaisit omaa taloudellista tilannettasi?
7. Mitä etuja mielestäsi on yksin elämisessä? (vapaus?)
8. Mitkä tilanteet koet haastavina yksin elämisessä? (avun saaminen?, yksinäisyys?)
9. Millaisia ajatuksia sinulla on tulevasta eläkkeelle jäämisestä ja ylipäättään tulevaisuudesta? /Millaisia ajatuksia sinulla oli ennen eläkkeellä jäämistä ja millaisia ajatuksia nyt eläkkeellä ja tulevaisuudesta? (harrastukset, ystävät, työn jatkuminen, uudet projektit?)
10. Jos saisit itse päättää (eikä tarvitsisi välittää mistään rajoitteista kuten asuinpaikasta, muodosta, etäisyyksistä, rahasta yms. tekijöistä), millainen olisi mielestäsi ihanteellisin asumis/elämysmuoto, jollaisessa haluaisit elää tulevaisuudessa?
 - a. Tukikysymyksenä, jos keskusteluun ei nouse luonnostaan tämäntyyppisiä asioista:
Etenkin jos vointi on sellainen että tarvitsee jonkinlaista tukea tai apua arjessa selviytymiseen?
11. Millaisia ajatuksia tuleva ikäänntyminen herättää ja oletko miettinyt mahdollisen voinnin heikentyessä asumisasioita ja palveluita? Millaisia ne voisi olla? (palvelut/apu: yhteiskunta, yksityinen, omat lapset, yhteisöasuminen?)
12. Mitä muuta lisättävää/täydennettävää aihepiiriin, jota haluaisi kertoa?

Liite 2 Tiedote tutkimukseen osallistuvalla sekä suostumuslomake

Arvoisa vastaanottaja,

Pyydän Teiltä kirjallista suostumustanne osallistua pro gradu tutkimuksen aineistonkeruuseen. Teen Itä-Suomen yliopiston sosiaali- ja terveysjohtamisen laitokselle sosiaali- ja terveyshallintotieteen pro gradu työtä aiheesta "Noin 60-vuotiaiden työkäisten yksinasuvien kokemuksia elämästä ja ajatuksia tulevaisuudesta". Pro gradu työtä ohjaavat Minna Kaarakainen ja Ulla Kekäläinen Itä-Suomen yliopistosta.

Tutkimuksen tavoite:

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella noin 60-vuotiaiden työkäisten yksinasuvien elämäkokemusta lähes-tyvän eläkeiän kynnyksellä tai juuri eläköityneenä ja ajatuksia tulevaisuuden asumisesta ja palveluista. Haastattelut tapahtuvat joko Teams-yhteydellä tai yhdessä tapaamalla sovitussa paikassa. Haastattelut nauhoitetaan ja tämän jälkeen haastatteluaineisto litteroidaan eli kirjoitetaan sanatarkasti puhtaaksi. Aineistosta poistuu kaikki henkilöön liittyvä tunnistettava tieto. Tämän jälkeen nauhoitettu aineisto tuhoetaan. Aineiston analyysivaiheessa litteroidusta tekstistä käytetään suoria lainauksia tutkimukseen. Tutkimus on täysin luottamuksellinen ja haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu missään vaiheessa tutkimusta. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen litteroitu teksti tuhoetaan. Tutkimuksen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Kieltäytyminen tutkimuksesta:

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja voitte *kieltäytyä jatkamasta tutkimuksessa* missä tahansa sen vaiheessa. Mikäli *ette halua jatkaa* tutkimuksessa, kaikki teitä koskeva tutkimusmateriaali hävitetään.

Luottamuksellisuus:

Tutkimuksessa noudatetaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) sekä Itä-Suomen yliopiston ohjeistoa tutkimuksen etiikasta ja tutkimusaineiston käsittelystä.

Allekirjoittamalla tämän tiedotteen *annatte suostumuksenne osallistua haastatteluun.*

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Lisätietoja tutkimuksesta antaa pro gradun tekijä, Helena Eriksson

Yhteistyöterveisin,

Helena Eriksson
tutkija, p. 044 5139182
helene@uef.fi

Minna Kaarakainen & Ulla Kekäläinen
työn ohjaajat
etunimi.sukunimi@uef.fi

Liite 3 Tieteellisen tutkimuksen tietosuojaseloste

TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN TIETO- SUOJASELOSTE

Laatimispvm: 25.1.2021

Tietosuojaseloste sisältää ne tiedot, jotka tulee kertoa tutkittaville käsiteltäessä henkilötietoja tieteellisessä tutkimuksessa. Informointivelvoitteesta säädetään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) artikloissa 12 – 14. Henkilötietoja ovat sellaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti esimerkiksi yhdistämällä yksittäinen tieto johonkin toiseen tietoon, joka mahdollistaa tunnistamisen.

Tietosuojaselosteen avulla voidaan huolehtia rekisterinpitäjän osoitusvelvollisuudesta. Osoitusvelvollisuus on keskeinen periaate tietosuoja-asetuksessa ja tarkoittaa, että rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan noudattavansa tietosuojalainsäädäntöä. Tietosuojaseloste voi toimia myös pohjana tutkittaville annettavan informaation laatimiseen.

1. Tutkimuksen nimi

Noin 60-vuotiaiden työikäisten yksinasuvien kokemuksia elämästä ja ajatuksia tulevaisuuden asumisesta ja palveluista

2. Tutkimuksen rekisterinpitäjä ^q

Helena Eriksson (osoitetiedot ja puhelinnumero poistettu tästä Pro gradu – raportista)

3. Tutkimuksen osapuolet ja vastuunjako

Pro gradu tutkimuksen tekijä Helena Eriksson. Itä-Suomen yliopisto, sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos, sosiaali- ja terveyshallintotieteen maisteriohjelma. Tutkimuksen ohjaajat Itä-Suomen yliopistosta Minna Kaarakainen ja Ulla Kekäläinen.

4. Tutkimuksen vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä

Helena Eriksson

5. Tutkimuksen suorittajat

Helena Eriksson

6. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Helena Eriksson

7. Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa

Helena Eriksson

8. Tutkimuksen luonne ja kestoaika

Kertatutkimus
mus

Seurantatutkimus

Tutkimuksen kestoaika (kuinka kauan henkilötietoja käsitellään): 8 kk

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen:

- Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto hävitetään
- Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto arkistoidaan
 - ilman tunnistetietoja
 - tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

9. Mikä on henkilötietojen käsittelytarkoitus?

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on tieteellinen tutkimus. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jossa tutkimusaineisto kerätään haastatteluilla. Tarkoituksena on tarkastatella noin 60-vuotiaiden työikäisten yksinasuvien elämäkokemusta lähestyvän eläkeiän kynnyksellä tai juuri eläköityneenä ja ajatuksia tulevaisuuden asumisesta ja palveluista.

10. Millä perusteella henkilötietoja käsitellään?

Henkilötietojen käsittely edellyttää aina laista löytyvää käsittelyperustetta. Tässä tutkimuksessa käsittelyperuste on:

- yleistä etua koskeva tehtävä/rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö, tarkemmin:
 - tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi
 - tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistointi
- rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen mikä oikeutettu etu on kyseessä:
- rekisteröidyn suostumus
- rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen säädökset:

Tutkimuksessa käsitellään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia henkilötietoja tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja ⁹. Niiden käsittelylle tarvittava erityispe-
ruste on:

- yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus, tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tilastointi
- rekisteröidyn suostumus
- tärkeä yleinen etu koskeva syy lainsäädännön nojalla
- kansanterveyteen liittyvä yleinen etu

11. Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää?

Nimi, sähköpostiosoite, ääni, puhelinnumero, osoite, kasvot, allekirjoitus, sukupuoli, ikä, asuinkunta, ammatti tulevat esiin haastatteluissa. Varsinaisessa tutkimusaineistossa tulee esille henkilön ikä, sukupuoli ja ammattiala. Haastattelu tallennetaan äänitallenneohjelmalla (tabletilla) tai etäyhteydellä Teams-palaveri nauhoitus. Molemmat äänitallenteet ovat käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Tallenne litteroidaan jolloin tapahtuu samalla anonymisointi ja äänitallenne hävitetään. Litteroitu tekstiaineisto säilytetään word-dokumenttina tutkijan tietokoneella, joka on käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Kun tutkimus on valmis, tämä litteroitu tekstiaineisto hävitetään.

12. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään?

Henkilötietoja kerätään tutkimukseen seuraavista lähteistä:

- Suoraan tutkimukseen osallistuvilta
 - Haastattelu
 - Videointi
 - Sähköinen kyselylomake (eLomake tai vastaava)
 - Postissa lähetettävä kyselylomake
 - Muu tapa, mikä:
- Muualta kuin tutkimukseen osallistuvilta, mistä ja mitä tietoja:

- Tutkittavalla ei ole velvollisuutta toimittaa tarvittavia henkilötietoja, osallistuminen on vapaaehtoista

13. Tietojen siirto/luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Tietoja ei luovuteta eteenpäin, tutkija litteroi tekstit itse.

14. Tietojen siirto/luovuttaminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja ei luovuteta eteenpäin

15. Automatisoitu päätöksenteko

Tieteellisessä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujia koskevaan päätöksentekoon.

16. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tutkimuksen osalta on tehty eettinen ennakoarviointi:

- Kyllä
Puoltavan lausunnon antanut tutkimuseettinen toimikunta:
- Ei

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot on suojattu seuraavasti:

- käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla (fyysinen tila)
- muulla tavoin, miten:

Pseudonymisointi ja anonymisointi:

Tieteellisessä tutkimuksessa on tarpeellista säilyttää tutkimusaineistot, jotta tutkimustulokset voidaan verifioida ja jo kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan käyttää jatkotutkimukseen ja uusiin tieteellisiin tutkimuksiin. Tutkimusaineistot anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan aina, kun se on mahdollista. Tutkimustulokset julkaistaan siinä muodossa, ettei yksittäinen henkilö ole yleisesti tunnistettavissa. Erityistapauksissa esim., kun haastatellaan kuvataiteilijoita heidän teoksistaan, voi olla perusteltua ilmaista tekijät. Tässä tutkimuksessa:

- Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja)
- Suorat tunnistetiedot poistetaan aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja)
- Aineisto analysoidaan suurin tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Suojatoimet arkaluonteisten tietojen osalta:

- Tutkimussuunnitelma
- Tutkimuksen vastuuhenkilö, kuka:
- Henkilötietoja käsitellään ja luovutetaan vain tutkimustarkoituksiin ja toimitaan siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille
- Tutkimuksen osalta on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi

16. Tutkimukseen osallistuvan oikeudet ja niiden mahdollinen rajoittaminen

Rekisteröidyllä on tietosuoja-asetuksen mukaan oikeus:

- tarkastaa itseään koskevat tiedot
- pyytää tietojensa oikaisemista
- vaatia tietojensa poistamista (ei koske lakisääteisiä tehtäviä)
- vaatia henkilötietojensa käsittelyn rajoittamista
- vastustaa henkilötietojensa käsittelyä
- pyytää itse toimittamiensa henkilötietojen siirtämistä rekisterinpitäjältä toiselle
- peruuttaa antamansa suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen
- olla joutumatta automaattisen päätöksenteon kohteeksi
- tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä

Rekisteröity voi käyttää oikeuksiaan ottamalla yhteyttä tutkimuksen yhteyshenkilöön tai tietosuojavastaavaan. Lisätietoja rekisteröidyn oikeuksista antavat tutkimukset yhteyshenkilö ja tutkimuksen tietosuojavastaava.

Seuraavista rekisteröidyn EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista oikeuksista tullaan todennäköisesti poikkeamaan tässä tutkimuksessa (perusteet ja suojatoimet poikkeamiselle alla):

- Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot.
- Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen.
- Rekisteröidyn oikeus tietojensa poistamiseen. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.
- Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen.
- Rekisteröidyn oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.
- Rekisteröityjen informoinnista voidaan poiketa.

Tutkimukseen osallistuvan oikeuksista poikkeaminen on tarpeen ja perusteltua, jos tutkimuksella on yleisen edun mukaiset tarkoitukset ja tutkimukseen osallistuvan oikeudet todennäköisesti estävät tarkoitusten saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi. Seuraavat suojatoimet on toteutettu tässä tutkimuksessa, jotta tutkimukseen osallistuvan oikeuksista voidaan poiketa:

- Henkilötietojen käsittely perustuu tutkimussuunnitelmaan.
- Tutkimuksella on vastuuhenkilö tai siitä vastaava ryhmä.
- Henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.
- Tutkimuksessa käsitellään arkaluonteisia tietoja ja siitä on tehty vaikutustenarviointi, joka on toimitettu tietosuojavaltuutetun toimistoon 30 päivää ennen käsittelyn aloittamista.

